

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01665

GOTS FOLK

Nathan Birnbaum

Permanent preservation of this book was made possible

by Philip Reich

*in memory of his parents Ben & Rose,
who made Yiddish sound like poetry to him*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

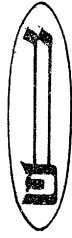
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

ד"ר נתן בירנבוים

גאטס
פאלק

ת ר פ א

וועלט-פארלאג / בערלין

איינבאנד געצייכענט פון מנחם בירנבוים

Copyright 1921 by Welt-Verlag, Berlin

אלע רעכט. פארט דאס רעכט אויף איבערצוזעצן.
זענען ביים פארלאג.

הקדמה

„נאטם פאלק“ איז צוגערשט געשריבען געווארען און ארויס אויף דייטש (ר. לעוויט פארלאג, ווין 1918). איצטער האב איך עם איבערגעזעצט אויף יודיש. אין דייטשען „נאטם פאלק“ זענען אויך געווען אפגעדרוקט צוויי הוקסות. אזוי ווי די דאזיגע הוקסות זענען איבערגעזעצט פון צוויי מאָרים, „עת לעשות“ און „דברי העולים“, וואָס זענען געשריבען און געדרוקט געווארען נאך פאַר „נאטם פאלק“ אויף לשון-קודש און אויף יודיש („דברי העולים“, פאַרלאג מאַקס היקל, ברין). האב איך עם געהאַלטען פאַר איבעריג, איבערצודרוקען זיי דאָ נאך אַמאָל. אויף זייער ארט האב איך בעסער אַריינגענומען אַן אַנדערע הוקסה: אַ מאַמר, וואָס איז אַרויס גאָך „נאטם פאלק“, אויך אויף דייטש, אונטער דעם נאָמען „נאַכבעמערקונגען צו נאטעס פאלק“. איך האָף, אַז צוליב אַט דער הוקסה וועלען די יודיש-לענער גיכער געוואָהר ווערען ווי די דייטש-לענער, וואָס איך בין דער-עיקר אויסען מיט מיין „נאטם פאלק“. און אויב אפילו נישט, וועל איך דערווייל שוין זיין צופרידען, אויב „נאטם פאלק“ אויף יודיש וועט האָבען לפי ערך ניט קיין קלענערע פעולה, ווי ס'האט געהאַט „נאטם פאלק“ אויף דייטש, וואָרין וואָס ווייטער ווייזט זיך אַלץ מעהר אַרויס, אַז „נאטם פאלק“ אויף דייטש האט ניט נאר געמאַכט אַ שטאַרקען רושם, נאר אויך געהאַט אַ שטאַרקע קיומדיגע פעולה אויף די, וואָס זענען כאַטש נאך אַ ביסאַלע כאַוי צו איהר.

בי"ה בערלין, תמוז תר"פ

ד"ר נתן בירנבוים

ת ש ו ב ה

לכתחילה איז ביי מיר אויסגעקומען, אז ווער ס'אנערקענט דאָס יודישע פאלק פאר אַ פאלק מיט באַזונדערע תביעות אויף אַ באַזונדער לעבען און אַ באַזונדערען קיום, איז אַ נאַציאָנאַלער יוד און אַלײן מיט זיינע אױגענע גױסטיגע װאַרצלען מױג ער זײן אײנעװאַרצעלט, װאָ ס'זאל ניש זײן. אײך האב דעמעלט בכלל ניש געטראַכט װעגען רעליגיע. אײך האב אַפילו געװאָסט, אַז אַמאָל האט זי געהאַט דעם אױבער-אַן אײניג לעבען פּוּנ'ס יודישען פאלק, און אַז אײך הײנט האט זי, װײזט אױס, נאך אַלץ אַ גרויסע דעה בײ איהם. נאר דאָס איז דען געװען מײן און מײנסגלייכען עסק? מיר זענען דאך געװען עפּים נאַציאָנאַלע יודען. ניש קײן רעליגיעזע . . .

שפּעטער — װען אײך האב מײך אָפּגעזאָגט פּוּנ'ס דאױגען אַנערקענונגס-נאַציאָנאַליזם, װען כ'האב מײַהר ניש געהאַלטען פּוּן צורעכענען זײך צו אַ נאַציע פּשוט, װײל מען האט השק דרעגט, נאר אַז מען דאַרף טאַקי קערען צו זײן פאלק לױט'ן פאלקס לעבען און מהות — האב אײך שױן ניש געקאנט קוקען מיט אַזאַ גלײכנילטיגקײט אױף דער רעליגיע. אײך האב פאַרשטאַנען, אַז מױזענסער אַהרען געװען דער עיקר פּוּן דער גאַנצער יודישער היסטאָריע, דאַרף זײך על-קל-פּנים אױסדריקען אײן איהר דאָס אײנעװײניגסטע מהות פּוּנ'ס יודישען פאלק, און אַז דעריבער פאַרדונט זי, מען זאל זײך שטאַרק פאַרנעמען מיט איהר און זײך באַצױהען צו איהר מײן גרעסטען דרך-אַרץ.

װײטער בין אײך דערוײל ניש דערנאַנען. נאך אַלץ בין אײך געװען בײ מיר זיכער, אַז זי האט בכלל פאַרלױרען איהר װיכטיגקײט פאַר דעם הױז און פאַר דעם געטײד. נישט געװען אַזױנס, װאָס האט מײך געזאלט נױמען צו גלױבען, אַז נאר די רעליגיע איז ראוי און אַז אױף אױבגי װעט נאר זי בלױבען ראוי, אױסצודריקען דאָס יודישע מהות. אַדרבא, האב אײך געקלערט, פאַר װאָס זאל ניש זײן געמאַלען, אַז נאך איהר װעט קימען עפּים נײס און געמען אױף זײך, אױסצודריקען דאָס, װאָס בין אַצינד האט זי עס אױסגעדריקט. אדער נאך בעסער: פאַרװאָס זאל נישט זײן מעגליך, אַז דאָס מהות זאל זײך באַװײזען אומעטום אײניג לעבען לױט זײן נאַנץ ברױטקײט?

נאָר לאַנג האב אײך מײך נישט געקענט האַלטען בײ דעם דאױגען זיכערען מױנונג. באלד — ס'איז אײן דעם שױן אַ היפשע צײט — האט זײך מיר אױסגעװײזען זײער בולט, אַז די גאַנצע היסטאָריע פּוּנ'ס מענטשליכען מײן און פּוּן די פעלקער, אַלע קולטורעלע אױפטרען באַהעפטען זײך, קריסטאַליזירען זײך און בױען זײך אױף אַרום רעליגיעזע רוחניותדיגע אַקסען, און מיט גרױס באַװאונדערונג און התלהבות בין אײך געשטאַנען בײ די דאױגע גרױסע אָנגעסודעמע רוחניותדיגע אַפּאַראַטען, װאָס לױט באַשטימטע פאַראַלעס װײזען זײ װעגען אױף אַלע זײמען. און גרינג צו פאַרשטױן, אַז דערנאַנען צו דער דאױגער תּפּרה, האב אײך געמוזט צוטראַגען מיט איהר אױך צו דער יודישער היסטאָריע און האב געמוזט דרינגען, אַז דער געטײד פּוּנ'ס יודישען פאלק,

אויב ס'האט קבלל נאך אן עתיד, קאן זיך אנדערשט ניט אויסבויען נאר פון אינעווייניג ארום זיין רעליגיעזער רוחניותדיגער אַקס. נאר נאך אַלץ בין איך געווען צופיל אייני-געטונקט אין מאַטעריאַליזם, איך זאל שוין מיט אַ רוהיג געוויסען קאנען אַרויסטראַגען פאַר מיין בֵּקרה מיט פּראַקטישע אויפטוען. געזעהלט שוין אַפילו די סתירה צווישען דעם מאַטעריאַליזם און צווישען מיין מיז פאַרשטייען די ראליע פון רעליגיע אין דער היסטאריע און אין דער קולטור. און מיט מיין גאַנץ ביסעל חוש פאַר משיג צו זיין דאָס צונויפגעבונדענקייט פון אַלע וועלט-געשעהענישען געשפאַרט מיך אַקעגען דעם אויסטייטשען די רעליגיע און די רעליגיעס און זייערע חוכנם פאַר אַ מיין אויטאמאטישע פכיליטדיגע פיקציעס, פֿדי די היסטאריע זאָל זיך לייכטער קאנען גיין איהר גאַנג. נאר גלויבען האב איך פאַרט נאך אַלץ נישט געקענט, נאך אַלץ ניט געווען אויף דער מדרגה פון דעת ד'.

איצטער — ווען איך בין שוין לאנג אויף דער דאזיגער מדרגה און האב שוין אַ סך געטראַכט וועגען דעם אייבערשטען, נעם איך מיך אונטער, אויב מען פאַרלאַנגט עס גראָד פון מיר, צו פאַרטיילדיגען (ניט קלילה צו באַווייזען) מיין אַמנה אין גאט און אַלץ, וואָס ס'איז געדורנגען דערפון, מיט קלערלי טעמים. איך קאן מיך קמשל פאַר-רופּען דערויף, אַז פאַר יעדען מענטשען איז פאַרטיג דער פלאַן פון זיין לעבען שוין אין דער ערשטער רגע פון זיין באַשאַפען ווערען, אַז שוין אינ'ם זאָמען איז איהם אָנגעצויכענט זיין וועג צום גויסט — היינט פאַרוואָס זאלען זיין די נאַטור און די היסטאריע מַערה נישט ווי אַנטראָגענצען אָהן אַ פלאַן, פון וועלכע ס וואַקסט אַרויס נאר ווי על פי מקרה די פונקציע פון גויסט? און פֿדי צו שטיצען דעם דאזיגען טעם, קאן איך נאך אַנווייזען דערויף, אַז דער פלאַן, וואָס אינ'ם זאָמען פון אַ יעדען יחיד, איז דאך שוין באַהאַלטען אין די פּלענער, וואָס אין די זאָמענס פון זיינע אַבות, און אַז דעריבער קאן נישט אנדערשט זיין, נאר די פּלענער רוקען זיך אַלץ ווייטער צוריק און וואָס ווייטער צוריק, גיסען זיי זיך אַלץ מַערה צונויף. איך קאן מיר פאַרשטעלען דאָס אַנטוויקעלונג אַרויסקומענדיג פונ'ם אייביקייט ווי אַ שניידערשע אייגל פון דעם פּודאלע, פון וועלכען מען וויקעלט זי אַרויס. נאר אונזערע חושים דאַכט זיך, אַז זי וויקעלט זיך אַרויס פון איינס ביז הונדערט, פון אונטען אַרויף, באַמט אבער איז זי געווען שוין פון אינעווייניג דער פאַרטיגער, געפלאַנעוועטער הונדערטער און שוין אין וויגאַלע איז געוועסען ביי איהר דער גויסט. איך קאן אויך ברענגען אַ ראַי פונ'ם חוק המוסר — אַמת, די פאַרגלויבטע אין לִפְי־עֵרֵכְרֵיגֵיקֵיט גלויבען ניט אין זיין קַצִיאוֹת — אַנווייזענדיג אויף דעם אַבסורד, זיך פאַרצושטעלען, אַז ער האט זיך אַלזין געמאַכט אין איינעם מיטן מעכאַנישען רוקען זיך פון אַנטוויקעלונג. און בכלל קאן איך אַרויס-טראַגען אַקעגען דער פאַרשטעלונג פון אַ וועלט, וואָס איז ניט געפלאַנעוועט געווארען און וואָס שפּאַטער האט זי זיך פאַרט צובליהט גלייך זי וואלט פון אַנהויב אָן געווען געפלאַנעוועט געווארען, טענהנדיג, אַז דאָס איז טעמאַסיוויק מיט אַן אַנטמעטאַסטישען מיין; אַנטקעגען דער דאזיגער סתירה קאן איך אַוועקשטעלען דעם קלאַרען און בולטען געדאַנק, אַז דארטען, וואו ס'באַווייזט זיך אַ פלאַן, טוז זיין אַ פּלענער, אַז דער

גראנדיאווער וועלט־בנין מוז האַבען זיין בונה עולמים. און באַנוצענדיג מיך מיט דעם דאזיגען פאַרשטעלונג פונעם אַין סוף, וועלכער מאַכט פּלענער פאַר טעג און יאָהרען, קאָן איך מיך נעמען צו די פּרטים, אויב ס'גלוסט זיך מיר, און קאָן אַוועקשמעלען די גבורת הכּוֹרָא, זיין צדק און זיין גוטסקייט אַזוי הויך, אַז די מענות פון אַ יעדען טאַג זאלען נאָר מעהר נישט קאָנען צוקומען צו זיי.

נאָר אויך ניט די און אויך ניט קיין אנדערע טעמים — מיט וועלכע איך באַנוץ מיך אויך היינט נישט, קדי סומך צו זיין אויף זיי מיין אַמונה — האבען מיך געפּוהרט צון איהר. איך האב ניט „געזוכט“ גאט, ווי מען רופט דאָס היינט אָן אַזוי שוין און אַזוי אַשקרדיג, און איך האב איהם ניט געדאַרפט געפינען, ער האט זיך געהאַט אַנדערשפּען אין מיר און שפּעטער פּלוצלינג זיך באַוווּזען אין מיין באַוואוסטזיין. גאָר אַהן פאַרמיטעלונג האב איך דערקענט דעם, וואָס אין איהם זענען איינגעווארצעלט די רוחניותדיגע אַקסען פון אַלע פעלקער, וואָס צווישן אַן די אַנטוויקעלונגען, דעם וועלט־פּלאַנער און וועלט־בויער, די סבת פּל הסבות, די גלח פּל הגלות. תחילת האב איך מיך נאך געשעמט, מודה צו זיין אויף דעם דאזיגען דערקאָנען, נאר באַלד האב איך גוזר געוואָן די דאזיגע פּאַלטישע בוישה און איהר ארם האט פאַרנומען אַ נייע, אַ ברעך גענדיגע בוישה, וועלכע האט מיך ניט פאַרלאזט עד היום — די בוישה, וואָס כּהאב אַזוי לאַנג געקענט זיין צווישען די, וואָס ווויסען ניט פון איהם; וואָס די הַבָּרָה פון מייע אַבֹּת אַבֹּתי — די גראַנדיאזסטע, וואָס איז ווען געוואָן אויף דער וועלט — האט זיך אַזוי לאַנג ניט דערוועקט אין מיר; וואָס דאָס קול פון מיין פאלק האט אַזוי לאַנג געשוויגען אין מיר.

אַון דאָס ביסעל מאַטעריאַליזם, וואָס האט נאך געזיפּיעט אין מיר און געשמוקעוועט היסטאריע — דעמעלט בין איך עם פּטור געווארען. גרשט דעמעלט האב איך אויך דערקאנט מיין פאלק, דאָס באַזונדערקייט פון זיין מהות און פון זיין לעבען. אַנדראי האב איך געזעהן, אַז אויך ביי די אומות העולם — נאך איידער יודישע השפּעות האבען דערגרייכט צו זיי — זענען אויסגעוואַקסען מענטשען, וואָס האבען דערקענט גאט אדער זענען כאטש געוואָן נאָהנט דערצו, צו דערקענען איהם. אכער ער האט זיי ניט געשיקט, צו ברענגען די בשורה פון איהם צו זייערע פעלקער און זיי אַריינצופּוהרען אין דער וועלט מיט איהם. זיינע שלחים זענען זיי ניט געוואָן, ליב האבען זיי איהם ניט געהאַט. גאָרניט, נאר זיך אַוועקגעשמעלט אין דער הויך און מיט קאַלטקייט פּילא־סאפּירט וועגען איהם און די פעלקער אַליין זענען זיך טאַקי ווייטער געאַנאַנגען זייערע וועגען, דאָס אַלהות געזוכט אין דער וועלט, אין פאַרשרענע פּענאַמענען, און אַזוי־אָנאָך, פאַרשמוט זיך, צוטוילט זיך עם אויף בילדער, מיט זייערע חושים צופיצעלט און צור ברעקעלט דעם כּוֹרָא. נאר מיר, מיר, דאָס שמוֹכעלע צווישען די בערג, מיר פון די עלטסטע צייטען אָן די גרשטע און די אַיִן־איינציגע צווישען אַלע, סיי פון מרח סיי פון מערב, נאר מיר האבען ניט געדאַרפט גרשט זוכען גאט, קדי צו דערקאָנען איהם. נאר פאַר אונז איז ער געוואָן מעהר פון אַ המצאה, מיר זענען מיט איהם אַריינגעשראַמען אין דער וועלט, קדי צו געהן זי דורך איהם, און אין דער היסטאריע, קדי צו בויען זי

לויט זיין רצון, נאר מיר האבען איינגעארדענט אונזער קלוינעם ציבור פאר איהם, ניט
 פארבענקט זיך נאך גבורה, ניט געזוכט פאר זיך קיין קלוינטישקען רווח. פארנוטמטע
 און ניט־דערקאנטע זענען מיר געבליבען צווישען די הינדישע פעלקער פון די אלטע
 צייטען: עפס קשוונהדיגע בדואים, וועלכע זיי האבען ניט אָנגעהויבען צו פארשטיין. און
 אויך שפעטער, אין די לאנגע דורות, ווען מיר האבען זיך צונויפגעטראפען מיט זיי,
 זענען מיר ווייטער געבליבען די אייגענע שטאלצע פארנוטמטע מענטשען. וואָרין אַפילו
 געגעבען זיי נייע רעליגיעזע יסודות, אַריינגעלאזט אונזער גאט־געדאַנק אין זייער איינ-
 געשפּאַרטער וועלט און ער האַלט דארטען אין איין יעהרען — אויף אזוי ווייט מעג
 מען רעדען וועגען אַ מין גויסטיג קאלאניאַל־יודישקייט — נאר זייער עקשנותדיג
 אינעוואַויניג הינדישקייט האט אָנגעמאַכט אַלץ נייע און נייע קרידהלעך אַקצען אונזער
 גרויסער און איינציגער רעוואַלוציע פּוּנים מענטשליכען גויסט. אַלץ אפּטער, אַלץ
 געדיכטער, אַלץ אפּענער זענען געווארען זייערע אָנפאַלען אויף אַלצרינג, וואָס ס'איז
 געווען אויסגעוואַקסען ביי זיי אויף דעם יסוד פון דער יודישער אידעע, און וואָס דערינען
 איז סיי ווי סיי שוין געווען באַהאַלטען אַ שטיק פון זייער קרידהשען גצירה־רע. ווייזט
 אויס, זיי האבען דאָס ניט געקאנט מוחל זיין, וואָס דער שורש און אַ מייל מהות דערסון
 זענען געווען יודיש. בפרט זינט די רענעסאַנס־צייטען האבען זיך וואָס אַמאָל מעהר
 געשטאַרקט זייערע אַטאַקעס אַקצען דער יודישער פאַראלע „פרוהער גאט און דערנאָך
 די וועלט" און אַנטקעגען די געטליכע צוימען אַרום דעם מענטשען; האט דער אַלטער
 הינדישער גצירה־רע אַלץ מעהר זיך פאַרבענקט, אַרויסצוקומען פון די דאזיגע צוימען, צו
 געפינען אַ וועג אַרויס צו זיין אזוי אָנגערופענעם „פרייען שפּיל פון די פּוּחות", ביי
 וועלכען סידערהרגעט ניט נאר קיין הַבלען, נאר אויך איין קיין דעם צווייטען קיין און
 אַמאָל אַפילו איין הַבל דעם צווייטען הַבל. מיר אבער זענען געווען ווי מענטשען, וואָס
 זיצען אין אַ פּאַרט אָהן ווינטען און קוקען אַרויס אויפ'ן ים מיט זיינע ווילדע שמוריסס.
 מיט פאַרחודשטע אויגען האבען מיר זיך צוגעקוקט צו דער מלְחָמָה אין דרויסען, צו
 דער גרויסער מלְחָמָה, וואָס האט זיך דארטען געפיהרט וועגען אַ קלוינטישן שטיקעל פון
 אונזער גְהוּרָה, און מיר זענען געבליבען אינים פּאַרט — געבליבען איינע אַלליין מיט די
 אַימהדיגע הייליגע סודות פּוּנים אייביקייט. גאט האט אונז געהאַט אויסגעקליבען און
 מיר איהם.

הידישע יודען

נאר פון דעסמונגען איז געקומען די שעה, ווען דער שמורים איז אויך אריין אין אונזער פארט. דערפֿהלענדיג דעם הידישען זאָמען אויך אינ'ם יודען האט ער געפרוּווט צו באַנוצען זיך אויך מיט'ן דאזיגען זאָמען פֿאַר זיינע צוועקען — די עמאָני ציפֿאַציע פֿון יודען רופֿט מען אָן דאָס דאזיגע שפּילעכעל. אָפּשר האט ער זיך גענויטיגט אין דער הילף פֿון יודען אָהן יודישקייט, קדי לייכטער גוכר צו זיין דאָס שטיקעל נהדות, וואָס האט זיך געהאַט אַריינגעכאַפּט צווישען די אומות העולם גופּא. און דעמעלט איז געשעהן אַזוינס, וואָס אין אַזאַ ברויטער מאָס און אַזוי אויסגעהאַלטען, איז עס ניט נאך אַמאָל פֿאַרנעקומען נאר אינ'ם יודישען העלעניזם. יודען האבען מָגָהר ניט געסיהלמט דעם ס'י עולמים איבער זייערע קעפֿ, אַוועקגעווארפען דעם אַלטען, אַלטען יחוס, וואָס גאט אַלזוי האט איהם זיי געגנעקען, און געווארען די פֿאַרקשנמטע טוערים און שליהים פֿון דער הידישער קדירה. ניט געווען דאָס נאַרישקייט, דאָס משינעת, וואָס זיי האבען ניט געזאלט זיין צווישען די גרשטע נאַראַנים און משינעים, אַ סך מאָל צווישען די פֿיהרער: פֿאַרפֿיהרער, מיטגעשלעפטע פֿיהרער.

די הידישע קדידה־מאָכערס האבען אויסגעפֿונען, אַז ס'איז דאָ מכלומרשט אַ פֿרייער גויסט און זיי זאלען איהם דאָס אַרויסלאזען פֿונ'ם מויל כאַטש נאר אויף אַזוי גנע. הַבּם זיי האַלטען אין אַזוי אונטערשמרייבען, אַז דער מענטש איז אַרומגערינגעלט פֿון באַדינגונגען און האט ניט קיין בחירה, האבען זיי דאך פֿיינט פֿכלית השנאה דאָס פֿאַרשטעלונג, אַז די פֿאַראַלעס תקדמויות פֿונ'ם אייביגקייט און די ווערטער פֿון די גרויסע מוכיחי בני אדם דארפען זיין די גרשטע יסודות פֿונ'ם מענטשליכען קלָרען. די ברכה, וואָס איז באַהאַלטען אין אַנאייבערצייטליכער דיסציפּלין פֿונ'ם מענטשליכען גויסט, קומט אויס ביי זיי אַ קללה, און דאָס הידישקייט פֿון מאַסען, וואָס לאזען זיך אַמאָל אָהן, אַמאָל אַהער — לויט ווי ס'פֿיהרען זיי זייערע פֿיהרערס, מענטשאַלעך אָהן אַחביות־געפֿיהל און מיט קלינגטשיקע לייכטע מוחלעך — ווייזט זיך זיי אויס פֿאַר אַ ברכה. און אויב ווי דערפֿוהלען שוין יא אַמאָל, אַז זייערע סטאַדע נייטיגט זיך פֿארט אין אַ שטיקעל קיומדיגער דיסציפּלין און אַז זיי דאַרפען טראַכטען וועגען דעם — דעמעלט רופֿען זיי ניט קיין קבֿשרי קאַטת און ניט קיין שומרי קאַמונה, נאר פֿאליצי־ניקעס. און פֿאַרצן יודען — קינדער פֿון דעם פֿאלק, וואָס גאט עס מִזְבַּח געווען מיט דער גראַנדיאָסטער און פֿרוכפֿערדיגסטער שיטה פֿון אַן אייביגקייט־דיסציפּלין; וואָס האט געהאַט די זכּי, זיך מִכְנִיע צו זיין מיט אַ שטאַלצער הכְּנֵה פֿאַר דעם, פֿון וועמען ס'נעמט זיך דעם מענטשענס גאַנץ קלָרען און טון; וואָס האט דערקאַנט דעם איינציגענס, דעם קי' הזה וְהַיִּים רִזִּיגֵע בריק איבער דעם תּוֹחַס פֿון טויענטערלוי; דאָכט־זיך־אויס'ען, — פֿאַרצן יודען, לאזען זיי זיך אין אייגענס מיט דער סטאַדע, אָדער זיי גווען גאָר אַרויס פֿון פֿאַריגט און שרייען מיט אַ גרעסער ווילדקייט פֿון אַלע: „פֿרייער גויסט, פֿרייער גויסט!“

ד' ה'ידישע ק'רידה-מאכערס האבען גענימען א ווארט — „בילדונג“ — וואס ס'האט
 אויסגעזעהן צו זיין באשטימט, צו דערמאנען דעם מענטשען אינ'ם גלם אָלקים,
 און האבען אזוי לאנג געזשטעמט עס, ביז ס'איז געווארען צו שפאט און שאַנד. מיט'ן
 דערהויבענקייט פונ'ם מענטשליכען גויסט האט זייער „בילדונג“ גאָר נישט צו טון. אַליין
 נישט פארמאָנענדיג קיין אונגענע חכמה און קיין אַמת, זענען זיי געפאלען אויף דער אַמת
 ה'ידישער המצאה, צונויפצושטוקעווען חכמה און אַמת פון קלערליי קאלירטע
 שטינגלעך, א שטינגער ווי זייערע אַבות אַבוֹתיהם האבען צונויפגעשטוקעוועט זייערע
 געטשקעס; האבען זיי צוגענומען די קמפּשלה ביי די מלכות דערוקציע און סינטעזן און
 זי איבערגעגעבען די שפחות אינדוקציע און אנאליז, האבען זיי געמאכט דאָס וויסענשאַפט
 פאַר אַ קאליקע און גיבען אפּ אט דער קאליקע אזויפיל קבֹור, וויפיל ס'וואַלט איהר
 נישט געקומען, אפילו ווען זי וואלט נאך נישט קיין קאליקע געווען. מעגער נישט אזוי
 צונויפגעפלאכטען מיט דער וועלט ווי די ה'ידען פון די אלטע צייטען און שוין אָהן
 דעם התלהבות פון די ימי הבינים און נישט האָבענדיג זיך באשאַפען ווירקליכע נייע
 קולטור-יִסודות — האבען זיי געבראַכט אַ צייט, אין וועלכער דער קינסטלער האט נישט
 קיין ברירה — ס'ידען ער איז נאך אונטער פון די עטליכע יורשים פונ'ם אלטען כּוח
 — נאר אדער קלשנה צו זיין, וואָס אַנדערע האבען באשאַפען, אדער פשוט צו פלאַלען;
 אַ צייט, אין וועלכער ס'וואַרט אויסגעטריקענט אינ'ם פאלק דער באשאַפענדיגער כּוח
 פון שוונקייט, און נאר אויף סנאבעס, קולטור-פאראַצען, איז אַ געראַטעניש. זיך אַליין
 האבען זיי אָנגעשאַפט מיט קלערליי פילעכץ פון אזא מין קונסט און וויסענשאַפט, —
 אָנגעשטאפט זיך, אַז אט אט ווערען זיי צופלאַצט, די בילדונג-קאלבאָסעס — און דעם
 פראסטען מענטש, דעם מענטשען מיט'ן געזונטען מוח און האַרצען האבען זיי געפיטערט
 מיט אַ ביסעל אָפּשאַעכץ פונ'ם פילעכץ, ביז ער איז אויסגעוואַקסען אַ שאַמען —
 נאר אַ שאַמען, אַ בעל-הוצפה.

און פאַראַן יודען — קינדער פון דעם פאלק, וואָס האט געהאַט די זכּי, צו זיין דאָס
 גרשטע אין דעת ד', וואָס אָהן אַ סך פעדאָנאגישע טעאריעס, נאר פשוט מיט זיין
 הורה מסיני האט עס קמיר קנדרל געווען זיינע מענטשען צו טיפקייט און נישט צו
 פלאַטשיקייט, וואס אפילו די דערהויבענסטע קונסט, וואָס נאָטס חסד רוחט אויף איהר,
 איז ביי איהם אויך נישט אויסגעקומען מעגער נאר נאך אַ קלאַנג צווישען די אַלע וואונד-
 דערליכע קלאַנגען פון זיין לויב צו גאט; — פאַראַן קינדער פון אט דעם פאלק,
 שוואַכע, וואָס זענען מעגער נישט כּבֹוח צו געבען אַנ'אונגענעם סגנון זייער לעבען, איז
 שוין ביי זיי אַ גאַנצע שמחה, צו דרווען זיך כאַטש אַרום אַ קונסט, וואָס נאָטס אומקסד
 ליגט אויף איהר, כאַטש צו זיין די כּרתנים ביי אַ „באַל-מלכה“, כאַטש צוצוהעלפען
 שטוקעווען דעם אַמת, מאַכען דאָס וויסענשאַפט פאַר אַ קאליקע און שרייען „בילדונג“;
 איז זיי געלונגען בענוֹתיהם תּרכים נאך איבערצוואַגען זייערע רבּים אין די
 דאוונגע קונצען.

ד' ה'ידישע ק'רידה-מאכערס שטעקען אַרײן די לייטערלעך פון זייער רעלאַטיוויזם
 ביז אינ'ם סאַמע אָבסאלוטקייט, מאַקע ער לָב הַשְּׁמַיִם, און ווי זייערע אַבות

אבותיהם האבען צופיעעלע דעם אינזאיינציגען בורא עולמים, אזוי צופיצלען זיי דעם אינזאיינציגען מוסר. וואָרן זיי האבען אויך אויסגעפונען, אז ס'איז פאראן אַ לעבען, און וואָרען ניט מיר, ארויסצושרייען זיינע תביעות — „דאָס לעבען פאדערט" — אַקאָגען די תביעות, וואָס גאט אַלזוי האט צום מענטשמען.

און פאראן יודען — קינדער פון דעם פאלק, וואָס גאט האט עס אויסגעקליבען, ס'זאל געוועלטיגען איבער דעם לעבען — שרייען זיי מיט מיט דעם המון־געס, ווילען זיי בעסער זיין נידעריגע קנעכטישע שפעקולאנטען אויף אַ יעדער נייער מוסר־מאדע, וואָס מאַכט זיך אין דער וועלט, איידער עבֿרים קיוחסים פונם אייבערשטען.

די הודישע קרידה־מאכערס האט זיך אויסגעדאַכט, אז דאָס פרנהערדיגע אייראפע, וואָס ס'איז דאך אַנדאי אויך ניט געווען קיין גרויסע צנועה, איז נאך אַלץ צו גוט און פרום, נאך אַלץ מאַנס די נאַטור, שלעפט נאך אַלץ נאָך צופיל קייטען פון רחניות. האבען זיי אויסגעשריגען: „אַראָפּ די קייטען! פריי זיך צולעבען! אַ פרייען וועג פאַר דעם אַמת פון די אינסטינקטען!" אדער — אויב זיי האבען זיך גראָד געדאַרפט פאַרטיידיגען אַקאָגען געפֿעהרליכע טענות — באַנוצט זיך מיט אַ באַוואוסט און ברוקא ניט קיין הודיש ווארט: „פאַר אַ קשרען מענטשמען איז אַלצדינג קשר! . . ."

און פאראן יודען — זיהן און טעכטער פון דעם שטאַרקען גיט־ענטמימענטאַלען פאלק, וואָס באַציהט זיך לחלוטין ניט מיט קיין שלילה צו דער וועלט, נאר מיט אַ חיוב, וועלכענס וועגן איז איבער גאט; וואָס ראַטעוועט דאָס לעבען פון דעם רוח שטות און נעמט עס אין פאַרן גייסט — פאראן יודען, נעמען זיי אָן די דאזיגע נאַרישע הורת שפּה, גלייך אין זייער בלוט וואלט קיינמאַל ניט געווען געלעבט קיין הורת אַמת; פאדערען זיי הפקות, גלייך זייער פאלק וואלט ניט געווען געקומען צו זיין שטאַרקען ווילען, צו זיין אייביקייט־גבורה ברוקא אויף דעם להיפוכדיגען וועג. פאראן יודען, קומט עס אויס ביי זיי טאַקי ווי אַ פרוץ, אויב זיי ווייזען אָן דערויף, אז פרומע יודען האבען דאך אויך אַ יצר־הרע, גלייך עמיצער וואלט געפרוּווט עס אַפצולייקענען, און גלייך דערפון וואלט ניט ברוקא פאַרקעהרט געווען געדרונגען, אז אַקאָגען דעם יצר־הרע איז מען ניט יוצא מיט פאַרשטייען איהם און מיט מוחל זיין איהם, נאר מען דאַרף צון איהם נאך מוסר און לייטשיקייט. פאראן יודען, זעהן זיי גאַרנישט, אז זיי קאנען ניט באַווייזען דעם נאַנצען קוראזש פון דער נייער הורה זייערער, ווייל קשעת מעשה ווילט זיך זיי אַ סך מאַל ניט אַריבערגיין געוויסע לעצטע גרעניצען פון מוסר און בושה. פאראן יודען, פּרעגען זיי זיך ניט, פאַרוואָס, נאר אַנערקענענדיג די חוקים פון דער נאַטור, וועלכע איז דאך ניט פֿהר און ניט טמא, האַלטען זיי פון דעסמוועגען אין איין אַלזוי זיך געבען אַטעסמאַטען אויף צניעות און אויף בְּנוּת טהורות; פאַרוואָס זיי לייען זיך אויס אידעאַלען, צו פאַרפּוּצען זייערע תּאוות, וועלכע באַדאַרפען דאך ניט קיין פאַר־פּוּצונג לויט זייערע אייגענע פּרינציפען? פאראן יודען, זענען זיי ווי בלינד געווארען אַקאָגען דעם הפקות, וואָס האט זיך אויסגעלאזט פונם אזוי אַנגערופענעם באַפּרייאונג; פיהלען זיי שוין ניט דעם הויסען, וויסמען, המונעדיגען בית, וואָס שפאַרט אַרויס פון פאַרשוועכטע גאַסען, קונסט־ערטער און שטיבער; דרויען זיי זיך אומעטום, וואו מען

פארנעמט זיך מיט דערנדרעריגען דעם יצירה-הווג, דאָס שטאַרקען בויער פון לעבען, צו דער מדבנה פון קאמפאזעס און נבול-פה, וואו מען דערטרענקט דאָס שוינקייט און די פרוינד אין בלאמע; האלמען זיי זיך פאר דער רוח ווייסט ווי מאדערן צוליב זייערע הפקר-מעשים אדער אפילו נאר צוליב זייערע הפקר-ווערטער — ווי געבעדיגע, און קלוינשיקע און קלוינע ברואים זיי זאלען באַמט ניט זיין.

די הוידישע קרידה-מאכערס האבען ניט קיין איין רגע געקוקט אויף דער טעכניק ווי אויף אַ שטומער דינסט פונם מענטשליכען פּלל, וואָס ער אַלײַן דאַרף בלייבען געטריי צום אייביקייט. נאר אַדבא, זיי האבען געמאַכט דעם דאזיגען גולם פאַר אַ בעל-בית, אַן אַכור, איבער די מענטשען. זיי האבען איינגערעדט די מענטשען, אַז דאָס טופען פון די מאַשינען, דאָס זשוזשען פון די דראַמען, דאָס קלאַפּען פון די באַהן וואַגענס, דאָס געזען פון די וואַלקען-קראַצערס, דער פילדער פון דער בערזע און דאָס געפלאַפעל פון די צייטונגען, אַז דאָס אַלדינגס איז דער מיין פון זייער לעבען און אַז דאָס רופט מען אַן פראַגרעס. פונם אינעווייניגסטען לעבען און פון אַלדינגס, וואָס ס געמט זיך דערפון, האבען זיי געמאַכט וואַרשטאַמען, דאָס האַרץ גופא מעכאַניזם, אַריינגעשטופט דעם מענטשען אינים גאַנצען שרעקליכען תּוהו וָבוהו פון איינען, שטויב, ברודיקייט, פּאווה, שגעון, שַקר און פּוסטקייט און נאָך געפּעלט ביי איהם, צו זיין שטאַלץ אויף דעם דאזיגען גורל זיינס.

אַון פאַר אַן יודען — קינדער פון דעם פּאלק, וואָס קאַבע איז די נשמה דאָס מייערסטע ביי איהם — האבען זיי נישט קיין אַנדערע באַנה, נאר זיך אויך אונטערצוגעבען דעם נייעם גולם, נאר צו ווערען מוסטער-עקזעמפלאַרען פונם נייעם פאַבריקס-מאדע-מענטשען. די הוידישע קרידה-מאכערס זענען, פאַרשמוגט זיך, ניט שולדיג אין דעם מצב פון גער זעלשאַפט, וועלכען זיי האבען געטראפּען אין אַוואַפּע, און וועלכער איז געווען ווייט דערפון, צו גאַראַנטירען צדק און משפט פאַר אַלעמען, נאר זיי זענען דאך אבער נאך ווייטער פאַרקראַכען אין דער בלאמע: ניט געזוכט קיין וועג צו אַן גערעכטען שלום צווישען דעם וועלטישקייט און צווישען דעם פּרינציפ פון רוחניות, קדי ס'זאל שוין אַמאָל קאנען נעמען אַ סוף צו די אַלע עוולות, וואָס מענטשען און פעלקער פון אַזיגער דעם אַנדערען; אפילו ניט געטראכט וועגען דעם פראבלעם, ווי אַזוי מען קאן קומען דערצו, אַז דאָס סיהרונג פון די פעלקער און מלוכות זאל זיין אין דער האַנט ביי די מענטשען, וואָס טויגען דערצו צום בעסטען, און וואָס זענען טאַק די בעסטע. נאר פשוט געגאַנגען און געמאַכט די רציחה און דעם פּלית פאַר די בעל-ביתים פון דער וועלט, פאַרהייליגט די עקספּלאַטאַציע, אַרויסגעשטעלט די פאַראלע פונם הייליגען ענאאיהם פון דער נאַציע, געפילנעוועט מלחמות אדער געפרוּווט צו ברענגען קשיחן מיט שְנאה, רציחה און צושטערונג. און אויב דערביי איז זיי אַמאָל אויך געלונגען, אַראַפּצוואַרפּען אַ דעספּאט פון זיין בענקעל — דאַכט זיך, אַז די קונץ האט מען פריהער אויך שוין געטראפּען — זענען זיי דאך דערנאָך אַלײַן געווארען דעספּאטען און זייער דעספּאטיזם איז געווען נאך געפּערהליכער דערפאַר, ווייל, צוגעווענד זיי פּלײַ-מענטשליכע פראבלעמען, מיט זייערע פיצלעך סחחות, האבען זיי

פארקסט די מאסען מיט דעם פועל-יוצא פון זייערע חקירות, מיט זייער ראדיקאליזם און פאליטיזם. זיי האבען טעכניזירט די קוינץ פון פאלקס-פארסיהרונג און דערמיט געפועלט, אז ס'ליגט היינט א געדיכטער וואלקען פון קארופציע און וואכע-דינקייט, וואָס זיינגלליכען האט זיך פרוהער קוינגמאל ניט באוויזען, איבער אלע לענדער. זיי האבען געפועלט, אז פון עקספלאאטירטע און עקספלאאטירערס, פון קנעכט און הארען, פון רעזירטע און רעגורערס — די מכלומרשטע שונאים — זענען געווארען חברים, וואָס האלטען מלחמה פאר איין זאך, וואָס ארבייטען יד אחת, דער מענטשליכער מין זאל ווערען וואָס מ'אוסער און פאסקודנער. זיי האבען צוגענומען דעם באַלאַנס פון דער נשמה ביי די פעלקער, דאָס האפענונג אויף דעם פּוֹחַ הַעֲלִי בנים מענשען.

און פאראן יודען — קינדער פון דעם פאלק, וואָס איז געגאנגען אין דעם רבנו-ישראל-עולם חדר, כדי צו לערענען זיך דארטען צדק ומשפט; וואָס דורך זיין גויסטליג-שליחות וואלט עס געדארפט זיין באַוואַרענט, צו קוקען אויף פאליטישע פארימס און פארמולעס ווי אויף דעם פכלית התכמה פונ'ם געזעלשאַפטיכען קיום און פונ'ם געזעלשאַפטיכען באַוואַנגונג; וואָס איהם שטייט ניט אָן, אונטערצוגעבען זיך דעם געוועלטיגער-ווילען פון אַ יחיד — ניט דעם אומדירעקטען דעמאקראטישען, ניט דעם דירעקטען ארימאקראטישען, נאר ס'איז איהם געוויזען געווארען דער וועג צו אַ פאלקס-ממשלה פונ'ם גאט-געראַנקען — פאראן יודען, האבען זיי אָנגענומען די תורה פון די הוידישע מרידה-מאכערס כמקום פון גאטס תורה, זענען זיי געווארען אדער עקס-פלאַטארען, שאוויניסטען און מלחמה-שרייערס, אדער די אָפגעארטסטע שוטים, די פלאַטישקסטע פלאַפלערס, די טומלענדיגסטע אויסשרייערס אויף אַ יעדען פאליטישען אידעעס-רייד, וואָס און ווען ער זאָל ניט זיין. פאראן יודען, האבען זיי גוט צוגעהאלפען פארפאלטשעווען דעם נביאישען געדאנק פון ברודערשאַפט צווישען די פעלקער, אויסכיניטען איהם אויף דעם הוידיש-טרוקענעם פלפול פון קאסמאפאליטיזם; האבען זיי געהאלפען, אז פון אַ פועל-יוצא פון דער יודישער נשי' צו צדק ומשפט, פונ'ם סאציאליזם זאל אויסוואַקסען אַ מוראדיגע אַטאַקעס-מאַשין פון די הוידישען, די בעל-מלחמה'ס.

די הוידישע מרידה-מאכערס זענען אָפּשר נאך מסכים אויף דעם פאלטשען טייל-מאכערישען פאטאס — ס'איז דאך גויסט פון זייער גויסט, פון אַ גויסט פון וואכעדינקייט אָהן בוסקה. דאָס אַמתדיגע שבתדיגע פאטאס, דאָס נאַטורליכקייט פון די, וואָס פיהלען גאטס נאָהנטקייט, האבען זיי פיינט, הערען ניט אויף אַנצורויצען אויף איהם דאָס געשפעט פון דער וועלט, צו טרעטען אויף איהם ווי מיט פאדקאוועס.

און פאראן יודען — קינדער פון דעם פאלק, וואָס דורך איהם האט די וועלט באַקומען דאָס טיפסטע, הוייליגסטע, דאָס שטאַרקסטע פאטאס, דאָס שבתדינקייט פון דער פאריס, ובפרט גאטס שענסטע מַתנה, דעם שבת גופא — פאראן יודען, קוועלען זיי אָן, אז זיי קאנען האַבען אַ חלק אינ'ם דאזיגען חילול השם, אז זיי קאנען פארענדיגען

מיט די נעגעל דאָס, וואָס יענע האבען אָנגעהויבען אויסטון מיט די פּאדקאוועס; אדער סטאַרען זיי זיך כאַטש, אויף ווי ווייט ס'איז נאר מעגליך, נישט אַרױסצווױזען זױער פאַטאס (זיי זעהן נעכעך נישט, אז זױערע שבתדיגע פֿנימער, וואָס זענען פול מיט אױבנקױט און מיט היסטאריע, באַקומען ערשט דורך דעם דעם קאַריקאַטורישען שניט!). די שטאַרקסטע קרידה האבען די הױדישע קרידה-מאַכערס אויסגעהויבען אַקעגען דער רעליגיע. ס'איז זיי ניט קױן נפּאָרטיגה, צו די אַמונה צו אַן אַנדערע, צו די רעליגיע, צו אַן אַנדערע. אַלע אַמונות און אַלע רעליגיעס קומען אויס בױ זיי ווי קולטור-קרימונות, וואָס האבען שוין לאַנג אויסגעלעבט זױער צױט; דעם חילוק פון הקב"ה ביז להבדיל אַלילים און געטשקעס האבען זיי מַכַּל געווען און אין דער קבֿרה, "געבילדעטע" נעמען זיי נישט אַרױן קױן מאַטין. דערמיט האבען זיי באַשאַפען דעם חוצפהדיגען פאַלשען שמויכל, וואָס באַווױזט זיך אויפֿן פֿנים פון אַ יעדען שומה, וואָס איז אױנגעלויבט אין וועלכער ס'איז ניט מאדערנער פאליטישער חרדה און לויפט אויף אַסיפּוח, פון יעדען לױדיגען, פוסטען אינטעליגענט, קִיצור, פון די אַלע נאַרישע און צוהרדיגע בילדונגס-קאלבאַסעס (זעה פּרוּהער) — סײַ אַנגעשטאַפטע אין גאַנצען, סײַ האַלב אַנגעשטאַפטע — כּשעת זיי ווילען נעכען צו פאַרשמוגן אַ מאַטין — (א פּך מַאָל מיט אַ בולמען און שְׁקֶר-בּוֹבְדִיגען געסט פון קנאה וועגען זײַן גליק) — אז זיי זענען „שוין אַריבער אַזױנע זאַכען“.

און פאַראַן יודען — קינדער פון דעם פאלק, וואָס האט דערקאנט נאט און אַזוי לאַנג גוֹבֵר געווען די סַקּוֹת אַפּילו פון ערענסטע, טראַכטענדיגע מענטשען — לאזען זיי זיך אַפּאַרען פון מענטשען, וואָס זענען אַפּיקורסים נאר דערפאַר, ווייל זיי קאנען ניט אַנטאַפען נאט מיט די הענט. פאַראַן יודען, לאזען זיי זיך אױנערדען פון די דאזיגע „פּיליסופּען“, אז דאָס נהרות — וואָס ס'איז דאָך געווען אין גאַנצען אַ דבֿר קדש לגבי דעם הױדישקױט און אַ מורה דרך פאַר די רעליגיעס, וועלכע שטאַמען פון איהם — איז גאַרנישט, נאר אַ שטיק פּונױם גרויסען וועלט-פּסלות און וועלט-הינטערשטעליגקױט און אַפּילו דאָס אַרגסטע שטיק. פאַראַן יודען, זענען זיי די גאַוהדיגסטע און פאַסקורד-געסטע צווישען די שמויכלער און די גרעסטע פאַנאַטיקער צווישען די אַנטרױבערס פון די שמויכלערס, באַרוהמען זיי זיך, אז זיי האבען גענעסען פּונױם עץ-חַדַּעַת, באַמט אבער זענען זיי געווארען פּעוועזטע און בלינד; שטאַלצורען זיי נאך מיט זױער „קאַנסעקווענץ“, וואָס זיי האבען באַווױזען צו פראַגרעסירען פּונױם אױן-אַױנציגען נאט צו קױן אױן-אַױנציגען נאט, באַמט אבער האבען זיי נאר אַלױן זיך געכױטען פון אױנזען אויף נולען.

אַמת, די הױדישע קרידה-מאַכערס קאנען אפּט שוין אַלױן נישט פֿסור ווערען אין גאַנצען פון דעם גױסט, אַקעגען וועלכען זיי זענען מוֹרד. נאר אַך און ווייז איז דעסטלט צו דעם נאט, וואָס דאַרף בױ זיי אױנשמוגן. אדער זיי זוכען איהם מַכַּל-מרשט, גלייך זיי וואלטען טאַקי באַמט געהאַט חֶשֶׁק, טאַקי באַמט געהאַט, איהם צו געפּינען, אדער זיי טאַקען זיך אַ נאט, וואָס ער וויל גאַרניט און קאַן גאַרניט און ער טוט גאַרניט און דעריבער איז ער שוואַכער פּונױם שוואַכסטען ווערימעל אויף דער וועלט, אדער, בלי שום שױכות צו בריאת הַעוֹלָם, האט ער זיך כאַטש צוגעקליבען — פּלאַי פּלאַים — דעם

מוסר פאר זיין באזונדער געשעפט אדער ער איז גאָר אַלױן מעָהר ניט נאר אַן אומפּעריזאָנליכער חוק המוסר, וועגען וועלכען סױװױסט ניט קױן מענטש, פון וואָנעט ער כאָפּט זיך עפּים פּלוצלינג אַרױן אין דער וועלט, אדער ער איז כּפּלל גאַרנישט, נאר עפּים אַן אָפּשפּיגעלונג, אַ פאַרקרימטס, פון זײַ, די גרױסקױסט־קשױעם, די הױדישע מורדים.

אַון פאַראַן יודען, קינדער פון דעם פּאַלק, וואָס האט זוכה געווען צו דער השָגה, אַז דער בונה עולמים, דער אַנצױכענער פון אַלע פּלײשע און יחידישע דרכים, איז דאָס אייבערשטע ווירקליכקױט; ובפרט, וואָס האט דערקאנט, אַז ער איז דער מקור פּונם חוק המוסר און אַז דער דאזיגער חוק קער צו דעם הוכן פון דער רעליגיע — פאַראַן יודען, האבען זײַ פאַרגעסען, וואָר זײַ זענען, שפּילען זײַ זיך אויך מיט גאט, יאָגען זײַ זיך אויך גאָר איהם אין זײַערע „הבטחה“־שעהען ווי גאָר עפּים אַ סענזאַציע אדער האבען אויך הנאה פון אַ געטאַקטען גאט־סוראגאַט.

די הױדישע מירדה־מאַכערס זענען אויך דם־שונאים פון רעליגיעזע ארגאַניזאַציעס, וואָרין אַזױ ווי וועלט און מלוכה קומען אויס בײַ זײַ דער עיקר, פּאַסט זײַ בעסער, פון מענטשען צו טאַכען פאַרטױוגערלעך. נאר פון דעסטוועגען — אויב זײַ קערען אַפּילו ניט צו די, וואָס פּרוווען צוריקצובאַפען זיך אַ ביסעל צו דעם געדאַנק פון גאט — האבען זײַ פארט ניט פּיינט, צו פאַרענפערען זײַער שנאה מיט אַ רעליגיעזער ארגומענ־טאַציע: אַנדראי, זאָגען זײַ, איז פאַראַן ביים מענטשען אַ באַדערפּעניש צו בוקען זיך צו דעם לעצטען סוד, וואָס צון איהם העלפט שוין ניט קױן חקירה (על־בְּלִפְנֵימֵי האבען זײַ ליב אויסצומיידען דאָס ווארט גאט). נאר דאָס האט דאך ניט קױן שייכות צו געוויסע דאגמעס און רעליגיעזע ארגאַניזאַציעס. אַמחע רעליגיע און מאַסע־אַרויסטרגעטונגען זענען זיך דאך סוחר.

אַון פאַראַן יודען — קינדער פון דעם פּאַלק, וואָס האט מְקַבֵּל און מְבַשֵּׁר געווען דעם געדאַנק פון דער גאטס־פּאַלקישער מלוכה (ניט פון טעאַקראַטיע לױט דעם הױדיש־קינדערשען שײַמש פּונם ווארט) — זאָגען זײַ זיך ניט אַרויס אַקעגען דעם געפּלאַפּעל, וואָרען זײַ ניט אין פּעם אויף דעם בלינדקױט פון מענטשען, וואָס זעהן ניט דאָס גרױסע וואונדערליכע דראַמע, ווי אַלע רעליגיעזע געפּוהלען און אַלע קולטורעלע פענאַמענען שפאַרען אַרויס פון די טיפּע שפּייכלערס פון די רעליגיעזע פּנסיות. פאַראַן יודען, איז ניט גענוג, וואָס זײַ מױסען זיך ניט פאַר די מענטשאַלעך, וועלכע גיבען אויס זײַער בלינדקױט דווקא פאַר גוט־זעהענדיגקױט, זענען זײַ אַלױן אויך בלינד, שטאַלצירען זײַ אַלױן אויך מיטן בלינדקױט, שרײַען זײַ גאָר די גאַרישע פאַראַלע, וועגען וועלכער מען קאַן אָפּשר נאך מְלמד זכות זיין אויף יענע, ווײַל די היסטארישע ספּירה צווישען זײַער הױדישער ירושה און די יודישע אירענע־זאַמשעפּענישען האט זײַ געבראַכט אין אַ שוואַרער לאַגע, אבער בְּשׁוּם אױפֿן ניט אויף זײַ, וואס האבען דאך ניט קױן שום שייכות צו דער דאזיגער ספּירה. פאַראַן יודען, טרעטען זײַ צו מיט דער גאַרישער פאַראַלע אויך צו דער כּנסת ישׂראל, כאטש אויף איהר פּאַסט זי דאך אַנדראי נישט, כאטש די כּנסת ישׂראל האט נאך אַ באזונדערע

לענין טאצייע, וואָס זי דאַרף האַלטען דאָס יודישע פאלק אויף אַ וואַג, וועלכער האט
ניט זיינסגלייכען, אויף דעם וואַג פון גויםטיג אַבסאלוטקייט.

ס'פאַרשטייט זיך פון אַלויז, אַז אַזוי ווי די הונדישע טרידה-מאַכערס האבען ניט
קײן צופרוי צו רעליגיעזע שיטות און פּנסיות, קענען זיי אויך ניט

פּסנים זיין אויף מצוות מעשיות און אויף סימבאלען. אויב זיי זענען פון דו, וואָס ביי
זיי גילטען אַפילו מעהר ניט קײן רעליגיעזע זכרונות און מאדעס אויך, קלאַפען און דער-

קומשען זיי פשוט מיטן באַוואוסטען „פראסטען שכל“ און ס'קומט זיי שוין אַ באַזונדערער
יישר-כוח פאַר זייער געלאַסענקייט, אַז זיי באַנוצען זיך דערביי נאר מיט אַנצוהערענישען,

ווי לְמִשַׁל: „מילא, גלויבען אין גאט . . . אבער האלטען פון פארימס . . .“ אויב זיי
פאַררעכענען זיך אבער צווישען דו, וואָס גויםטיגען זיך נאך אין רעליגיע אדער זיי

גויםטיגען זיך שוין אויפסיינין אין איהר אָדער זיי זאָגען נאר, אַז זיי גויםטיגען זיך —
רעדען זיי שוין מיט מעהר צוריקגעהאַלטענקייט, פאַרמפּשטען זיי שוין מיט ווייניגער

חוצפה; דערצוילען אונז עטליכע פון זיי, אַז אין אַ יעדער רעליגיע זענען אייגענטליך
פאַראַן צוויי רעליגיעס: איינע אַ פאַרמאַלע, אַ גראַה, אַן אויף-דער-עדרדיגע, און איינע

אַ תּוֹכְנֵי-דִינֵי, אַן אַינהערטאָה, מבלומרשט אַן אונטער-דער-עדרדיגע, און באַהאַלטען זיך
נאָרניט מיט זייער אַנטיפּאַטיע אַקעגען דער גרשטער פון די צוויי רעליגיעס, אַקעגען

דער פאַרמאַלער, וועלכע קומט אויס ביי זיי ווי אַ צונויפגעשיטע פון צוקרישעלטע
חורבות. אַנדערע, קלענערע חקנים, זוכען ניט גרשט קײן חילוקים, נאר גיבען אַרויס

זייער פּסק-דין אָהן שום שהיות, אַז פארימס מוזען זיך בייטען, אויב דער תּוֹכֵן — זייער
אייגען באַקוועמקייט, הויטט עס, — פאַרלאַנגט דאָס צולוב דעם, וואָס דאָס לעבען אַלויז

האט זיך געביטען. ווידער אַנדערע, מבלומרשט די תּוֹמֵת-דינסטע צווישען זיי, פאַדערען,
אַ צווישען די פאַרשידענע פארימס און שיטות פון פארימס זאל זיך יעדער תּוֹכֵן מעגען

אויסקלויבען דו, וואָס זענען איהם בעסער געפעלען. און אַלע מענהן זיי, אַז פּרומקייט
דאַרף זיין אינעם האַרצען פּוּנִים מענטש און זיך אַרויסווייזען אין זיינע אויסטוען, ניט אין

צערעמאניעס, וואָס אפט טראַכט מען אַפילו ניט קשעת מעשה, צו וואָס זיי טויגען
אדער מען איז נאָר אויסען זיך צו מאַכען פון זיי אַ קהר אויף קלערלוי זינד און שלעכטס.

און זיי פאַררופען זיך אַפילו ביי דער דאזיגער טענה אויף די גרויסע רעליגיעזע פערר
זענליכקייטען פון דער היסטאריע, כּפּרט אויך אויף די נְבִיאִים, וועמענס צוואות זיי

באַרהמען זיך אויסצופוהרען.

אַן פאַראַן יודען — קינדער פון דעם פאלק, פאַר וועלכען די תּוֹרָה איז קודם קל ניט קײן
פארימ, נאר אַ באַפּעהל, מיט וועלכען גאט האט עס מְבַרַךְ געווען אויפ'ן באַרג סיני

און האט איהם געבאטען, אַדורכצושפאַרען זיך דורך די פעלקער ביהדות און מיט
גרויסע יסורים ביז צום אחרית הַיָּמִים; קינדער פון דעם פאלק, וואָס זיין תּוֹרָה-דיסציפּלין

איז ביי איהם געווארען דער יסוד פּוּנִים רעליגיעזען לעבען פון מיליאָנען מיליאָנען יודישע
נַפְשֹׁת, וואָס דורך דער רעליגיעזער דיסציפּלין האט עס באַוויזען אַרויסצוברענגען זייער

אַ סך גרויסע און קלײנע מענטשען, וואָס גיין אַריבער די מענטשען פון די אומות הָעוֹלָם
מיט זייער רעליגיעזען כּוֹח, מיט זייער דבָּקוּת און מיט זייער איבערגעגעבענקייט, מיט

זייער קישר תמימות און מיט זייער טיף פרומקייט, מיט זייער הויס התלהבות צו נאט, קינדער פון דעם פאלק, וואָס מיט זיין דיסציפלין האט זיך איהם איינגעגעבן, צו מאַכען פון זיינע גוטע נטיות גוטע מידות, וועלכע וועגן איבער זיינע שלעכטע מידות — דערמאָנט אייך נאר אין דער אַבסאלוטער אינעווייניגער אַהבַת שְׁלוֹם פּוֹנִים יוֹד און אין דָּגָם, אַז די אַנדערע מיט זייערע שְׁלוֹם-מאַכערישע מעאריעס און מיט זייער אַמוּנָה אַהן מְצוּת מְעֻשׂוֹת זענען קיינמאָל נישט דערנאָנגען צו אט דער מדרגה — פאַר אַן קינדער פון אַזאַ פּאַלֵק, מײַנען זײַ, זײַ מײַ אַרען קלילה קײנמאָל נישט אויספּעלען צווישען די גענאַרטע, ווען די וועלט (די פאַרטעכנישטע, וואָס איז גרויס, אַנצונעמען אַלדינגס צוליב וואָס סײַמען זיך איהר דאַכטען, אַז אט אט טאַפּט זי שױן אַן דאָס רוחניות מיט די הענט) נאַרט זיך; ווען זי לאזט זיך פאַרמײַהרען פון די אַלטע זיסע רײַזאַלעך, וואָס גיבען זיך אויס אַלץ איבער-אַ-נייט פאַר מאדערן, און ווען זי מײַנט, זי דאַרף נאר באַווייזען, וואָס קײנער לײַקענט נישט, אַז מײַאוסע מענטשען זענען נוסח, שלעכט צו באַנוצען זיך מיט די מְצוּת מְעֻשׂוֹת און רעליגיאָזע צערעמאניעס, האט זי דערמיט טאַקי שױן אַ פּרוֹץ אַקעגען דעם גרויסען וויכטיגקייט פון אַ רעליגיאָזער כלל-דיסציפלין פאַר דעם תיקון פּוֹנִים יוֹד. פאַר אַן יודען, זעהן זײַ נישט, אַז דאָס נישט קאנען פאַרשטײַען דעם אַמת, וואָס איז באַהאַלטען אײַנעם מַקְוִים זײַן מְצוּת מְעֻשׂוֹת און אין סימבאלען, ווייזט אַן אויף אַ רעליגיאָזען און אינטער-לעקטועלען אומכוח און אומזיכערקייט, אויף אַ מין בעל-בְּתִישׁ באַקוועמקייט — סגלום זיך נישט צו דינען דעם נאט, דעם אַבסאלוטען, מיט אַבסאלוטע מעשים — נאר לאזען זיך איינרעדען, אַז דאָס דאזיגע באַקוועמקייט איז די גרעסטע רעוואלוציאָנערע חכמה, אַז רעליגיאָזע אַנאַרכיע איז אַ רעליגיאָזער תיקון, און שמעלען זיך אַרויס פאַר דעם דאזיגען אַקערדיגען געפלאַפעל אין אײַניגעם מיט די פּלאַפּלערס, וואָס האבען זײַ דאָס איינגערעדט. פאַר אַן יודען, פּרהלען זײַ נישט, אַז זײַ זענען זיך אַלײַן כּוֹתֵר דערמיט, וואָס פון אײַנע זײַט שפעטען זײַ אַפּ פון פאַרימס און פון דער אַנדערער זײַט מײַנען זײַ, אַז דאָס איבערבייטען די פאַרימס איז נײַטיג און וויכטיג פאַר דעם חוֹבֵן גּוֹאֵל. קומט זײַ נישט אויסײַן געדאַנק, אַז אַ זאַך, וואָס איז נײַטיג און וויכטיג פאַר אַן אײַביגען חוֹבֵן, טאַר נישט זײַן געווענדט אין פאַרעלמענישען פּוֹנִים לעבען, וואָס האַלטען אין אײַנע בײַטען זיך, נאר גלייך ווי דער אײַביגער חוֹבֵן גּוֹאֵל און אין אײַניגעם מיט איהם מוז זי זיך באַנוצען מיט די דאזיגע פאַר-העלמענישען, נײַטען זײַ צו דינען איהר. פאַר אַן יודען, פאַרשטײַען זײַ נישט, אַז נישט אין דָּגָם, וואָס זײַ גײַען זיך צומאָל פּונאַנדער, דריקט זיך אויס דאָס אַמתדיגע שײַכות פון גײַסט צו פאַרים, נאר אין דָּגָם, וואָס זײַ מוזען שמענדיג אַנקומען אײַנעם צום אַנדערען; אַז דער גײַסט, אויב ער דאַרף זיך דורכשפאַרען, מוז צוברעכען אַ פאַרים נאר דעמעלט, ווען גאַנצע גרופּעס פון פעלקער ווערען פּלוצלינג אַוועקגעשמעלט פּוֹנִים אַל פּוֹנִים אַקעגען חוֹבֵן, וואָס פאַר זײַ זענען זײַ נײַ (אַזױ ווי דאָס האט געטראַפען מיט די אײַראָפּעאַישע פעלקער דעמעלט, ווען זײַ האבען געזאַלט אַנגעמען יודישע אידגעס). פאַר אַן יודען, מאַכען זײַ אַ וועגען דערפון, וואָס שוואַכע מענטשען — אַמאָל אויך איבערגעשראַקענע און אויפּגערעגטע צוליב די פּליאַטקעס פון די פאַרברענטע שונאים פון פאַרימס — זארגען זיך מעהר וועגען דער פאַרים און ווינציגער וועגען דעם גײַסט; זעהן זײַ נישט, אַז פון

דעסמוועגען האט די פארים נאך קיינמאל נישט געהרגעט דעם גויסם, אויב נאר זיי נעמען זיך בודע, ווי ביים יהדות, פון דעם אייגענעם מקור און זענען לבתחילה א זיווג איינס פארן אנדערען. פאראן יודען, לאזען זיי זיך פארמאוסען די מצוות מעשיות פון מענטשען, וואס ס'איז זיי נאר אוממעגליך, צוליב זייער וועלטיש פארקרענקטקייט, צו זעהן דאס וואלקאנישע דעליגיאנצקייט פון געהליבע יודען; געפינען זיי נישט קיין ווערטער אקעגען דו, וועלכע שמעלען אונזעך די יודישע רעליגיע פארן ערשטען מוסטער פון א פארויסרעליגיע, און מאכען פון איהר חזק אז מיט איהרע דינים מאכט זי שווער איטליכען טייט אינ'ם לעבען, רינגעלט זי ארום אפילו די אומוויכטיגסטע פרטים אויפ'ן „לעבערליכסטען“ שטויגער. פאראן יודען, זעהן זיי נישט, אז דאס, וואס די טויזענטער פארמאליטעטען פונ'ם טאג-טעגליכען לעבען — אפילו די קישונהדיגסטע און קישונענסטע — זענען ביי זיי אונטעלונג און גראד די פארימס, מיט וועלכע טיפע, ערענסטע, פאר-בענקטע מענטשען באזעצן זיך, כדי דורך זיי עולה צו זיין און צו דערנעגהערען זיך צו גאט, קומען אויס ביי זיי איבעריג — אז דאס שטאמט נאר פון זייער פארמא-ליסטישען סארט טראכטען, פיהלען זיי נישט, אז אין חוץ גענומען איז „לעבערליך“ א ווארט, וואס אן אמתער יוד נעמט עס אפילו נישט אין טויל אריין און אין וועלכען ס'דיקט זיך נאר אויס דאס איינערשטע אומסבלנות אקעגען דעם אנדערען מין מענטש, דאס תמימותדיג אכזריותדיגע לעצנות אקעגען אלדינגס, וואס שטערט די אייגענע קאפרייזען, דאס פארשפולטקייט און קלות פון א וועלט, וואס האט נישט אונטערויבען איהר ארבייט מיט גאטס צדק ומשפט און נישט זיך נישט אפ קיין דין וקשבון פון איהרע מעשים. פאראן יודען, קאנען זיי נישט משיג זיין, אז אינ'ם יהדות, וועמעס אינעווייניג איינקייט איז אזוי שטארק, קאן נישט קומען א ליאדי וואכען מענטש, וואס ס'גייט איהם באשייטפערליך נאר וועגען באקוועמקייט און סבליות, און וועלען שפילען די ראלע פון א רעפארמאטאר; נאר אז דא זענען נאר מעגליך אזוינע אויפטוען, וואס ווערען אויפגעטון פון הויליגע מענטשען, שליחי די מיש א הויליג געטריישאפט, מיט א הויליגען רצון, אויפצוהאלטען דאס גאנצע אמונה-פארמעגען — אז דעם תוכן, אז די פארים — און מיט דער הסכמה פונ'ם גאנצען פאלק געהרליכע יודען, פאראן יודען, מווען זיי, אז וואס ס'האט זיך אמאל געפאסט פאר די געטליכע גיבורים, די נביאים, פאסט זיך אויך היינט פאר די פארשאלטענע, טרוקענע גאט-ליקענער און פאר די צוקראכענע גאט-זוכער און גאט-מאקער; זעהן זיי נישט, אז ס'איז א חילוק פון גרוזים, געטליכע מענטשען, וואס שמוען אויף דעמעלט, ווען ס'האט זיך צונויפגעקליבען צופיל בלאשע אינ'ם שטראכעט פון דער אמונה און זענען מזהיר און דונערען אקעגען דער בלאטיגער חרפה, ביז קארליקעס פון יעדען טאג, וואס גראבען נאך אונטער דעם ברעג דעמעלט, ווען ער איז סיי ווי סיי צוריקגעגאנגען, און כאטש די פעולה קאן נאר זיין, אז דער שטראם וועט אין גאנצען אויסגעטריקענט ווערען און טאקי נאר די בלאשע וועט איבערבלייבען.

יא, אין גאנצען האבען זיי זיך ארויסגעגעבען, די יודישע נייע הונדען, אין גאנצען זיך ארויסגעגעבען צו די הונדען קרידה-מאכערס, אין גאנצען אויסגעבראכט זייער

כזורהדיג רעת, זייער התקדהדיג רחמים און זייער יחוסדיג תפארת, געביטען זיי אויף דעם פוסטקייט, אויף דעם קשויעה און אויף דעם עלטערדיגקייט פון זייערע רבים. איך זעה זיי, די שטארק פארנומענע, ווי זיי קוקען מיט זייערע פוסטע אויגען פון א פוסטער נשמה אין א פוסטער וועלט אריין, אין א וועלט, וואָס איז אויסגעלוידיגט געווארען פון רוחניות: אלע זענען גערווענע שאַטענס אָהן גליק, סיי דג, וואָס ציהען זייער טינה פון בילדונג, סיי דג, וואָס ציהען זי פון מסחר אדער אויסגעמישט פון בידע. איך זעה זיי, ווי זיי האַלטען אין אַינן זוכען פרעמדע היים, אין וועלכע זיי זאלען קאנען אריינקריכען, און אין אַינן נאָכיאָגען זיך כאַטש נאָך אַ שטיקעל פּרסום און חשיבות ביי דער וועלט. איך זעה, ווי ס'בעל-בתעוועט צווישען זיי, רחמנא לעצן, די מנפה פון פאבריקס-זשורנאליסטישקייט און פון געקריגען ליטעראַטישקייט. איך זעה זיי אינם געשטאַלט פון צייטונגס-מאַזשנערס, באַוואוסטע און אומבאַוואוסטע, ווי זיי צולאזען זיך אין זייערע בלעטער, און פון צייטונגס-לויבערס, ווי זיי קוועלען אַפּ דערפון. כּפּלל זעה איך זיי אומערדום, וואו מען האַמערט צו הוידיש בלעך צו מזות, ווי זיי זענען די ערנסטע האַמערערס און די געדולדיגסטע געהאַמערטע. איך זעה זיי, ווי זיי זענען גוט מיט אַ וואלוועל גוטסקייט, וואָס לוינט גיט אַרויף קיין שום התחייבותען אויף זיי; ווי זיי זענען בעל-צדקה'ס און די צדקה זייערע איז אַ מעכאַנישע, אַ וואויל-יונגישע און אַ קאַלשע; ווי זיי טרייבען זייערע אַרימע ברודער אין אַ מיין גלות, וואָס פרוהער, ביי יודישע יידען, איז עס גיט מעגליך געווען. איך זעה זיי אין זייער געוועלשאַפּטליכקייט: אדער טרוקענע פאַרברענטע פאליטיקערס, אדער מאדע-און קונסט-פאייצען, אדער הולטאַיעס, אַנגענומען מיט'ן ניושנעס ריח פון קאַפּע-שאַטאַנטען. איך זעה זיי, ווי זיי זענען איבערגעגאַבען דער שיטה פון „נאר צוויי קינדער“ און אַנדערע אַזויגע הוידישע שיטות.

אַמת, גיט זיי אלע און גיט אלע גרופעס זייערע האבען אַ גלייכען חלק אין די אלע פאַרדארבענקייטען און גיט אלע זענען גלייך שטאַרק פאַרדארבען. און אַמת אפילו, אַז ביי דעם רוב פון זיי האבען זיך ווייטער געהאַלטען געוויסע מעלות, מיט מעהר ווייניגער שאַטעוודיגקייט, און אַז אַנדערע מעלות האבען זיך גענומען אויסוואַקסען אויף נאָר אַ באַזונדערען אופן און אין אַן איבערגעשאַפּטער מאָס ביי וויכטיגע מענטשען, צוליב נייע אַחיותען, וואָס זיי האבען אויף זיך גענומען. נאר מיר דאַכט זיך פארט, אַז אין אַ פרעמדען תּהום וואָרט מען לייכטער איינגעזונקען, ווי אין אַן אַנגענעם, און אַז די אלע יודישע נייע הויזען האבען איבערגעיאָנט זייערע רבים. על-כּל-פּנים בלייבט ביי מיר גיט קיין שום פּסק אין דעם, אַז איך קוק מיר אַן דעם מיין אַרויסטרגעט זייערען, דעם שמעל זייערען: קשעת יענע פאַרמאָגען נאך אַ ביסעל פאַרים און סגנון פאַר זיך אליין און פאַר דעם כּלל, האבען נאָך אַ ביסעל ישוב-הבעת און אַ ביסעל נאַטירליכען פּוח אויף צו שפּאַרען זיך, האבען זיי דאך גיט קיין חלק אינם שאַרית קאַפיטאַל פון יענע און מעהר גיט קיין אַינגען קאַפיטאַל אויך, האבען זיי דאך אויסגעבראַכט זייער אַייגענעם דרד-אַרץ, זייער אַייגען לייטשישקייט, געבליבען, הויסט עס, אָהן אַ פּיצאַלע ישוב-הבעת — די פאַסקורעסטע, די צולאזטסטע, די צושיבערסטע צווישען אלע קריה-קאָאָם.

וואָסער אַ גוטער ווייץ פון דער היסטאריע, וואָס די גוים זענען דורך דעם נאך געווארן אין בעס אויף זיי — אפילו זייערע תּבָרִים, די קרידה-מאַכערס, מְבַל־שפּן די, וואָס קאנען מַעֲהָר נים מְנוֹתֵר זיין דעם טראפען יהדות, וועלכער איז אריין אין דער גְשֵׁמָה פון די מַעֲרֵב־פּעֶלְקער זינט צווייטוויזענט יאָהר, און וואָס ווילען אָפּהאַנגען זייער קולטור, וועלכע איז באַפֿרוכפערט און גאַראַנטירט פון דעם טראַפען, אָקאַגען דער היידישער רעאַקציע! און וואָסער אַ ניש־קשהדיגער פּאַסטען אינ'ם לאַנגען מְשִׁכּוֹן פון די יודיש־היידישע עֲבִירוֹת, וואָס ס'קומען דערנאָך מענטשען מיט געהרליכע פּאַרענמע טוחות אדער מיט הערצער פול שְׁנָאָה און נים קיין שרעקעוודיגע מִכּוֹח שלעכטע מיטלען אדער גאַר מיט ענאאיסטישע פּוֹנוֹת, דער מְלַמְדִישער בַּעַס בייט זיך איבער אויף דער אַנטיסעמיטישער רוגז און לויט ווי זיי דרינגען, קומט גאַר אויס, אַז זיי זענען די פּאַרפֿהרמע!

אַנְב אורחא — זאל מען נים מוֹנען, אַז מיט יודען־הוֹדען מוֹנן איך נאר די אַזוי־אָנגערופענע אַסימילאַטארען. ביי מיר איז אפילו קיין שום ספק נים, אַז די, וואָס זענען צוגעשטאַנען צו דער אידעע פון אַסימילאַציע אדער וואָס האבען זי גענישט, וואָס האַלטען פאַר איהר באַוואוסטזיניג אדער אויטבאַוואוסטזיניג, זענען אַלע יודען־הוֹדען, און אַז ס'מאַכט דערביי נים אויס, אויף ווי ווייט ס'האט זיך זיי איינגעגעבען אָנגענומען אַ געוויסען פרעמדען נאַציאנאַלען טיפּ: אַסימילאַציע איז דאך דאָס אייגענע ווי „עמאַציפּאַציע“, נאר אָנגעקוקט פון דער אַנדערער זייט, און בײַדע אין איינעם זענען דאך דער ערשטער און אַמֶתדיגסטער פּוֹעֲל־יוֹצָא פון דער יודיש־היידישער קרידה. נאר פון דעסמואָגען לאז איך מיר נים איינרעדען, אַז נאר אַן אַסימילאַטאר קאַן זיין אַ יוד אַ הוֹדֵר. אָפּגעזאָגט זיך פּוֹנִים הוֹילען אַנערקענונגס־נאַציאנאַליזם און דערנאָנגען צו דער תּבִיעָה פון עַצִּם־יודישקייט — קודם פּוֹנִים וועלמליכען, דערנאָך פּוֹנִים רעליגיעזען — האב איך סוף בַּל סוף געמוזט געוואָהר ווערען, אַז דארטען, וואו דאָס עַצִּם־יודישקייט האַלט אין אָפּגעשוואַכט ווערען און אויסלאזען זיך, קען מען עס אויך נישט ראַטעווען נאר דערמיט, וואָס מען זאָגט זיך אַרויס פאַר'ן יודישען נאַציאנאַליזם. איך לויקען נישט, אַז די יודישע נאַציאנאַליסטען קומט אַ ייִשר־כּוֹח דערפאַר, וואָס זיי האבען אויפגעהאַרט, זיך אַוועקצושפּאַרען פּוֹנִים יודישען בַּל און ווילען בעסער בלייבען ביי איהם, און נאך אַ גרעסערער ייִשר־כּוֹח דערפאַר, וואָס זיי האבען אַוועקגעשמעלט דעם פּאַקט פּוֹנִים יודישען פּאַלקשאַפּט אַזוי בולט, אַז ס'איז שוין נים מעגליך, איהם מְבַמַּל צו זיין, פאַררופענדיג זיך אויף דער אַמּוֹנָה מיט שְׁקָרדיגע און אַבסורדע טענות. איך בין מודה, אַז זייער וויכטיגסטע צילען האבען אַ מְשִׁכּוֹתדיגען מִכּוֹח און אויף אַ טוֹל בין איך אפילו מְסִכִּים. איך בין מודה, אַז זיי האבען דעם בעסטען ווילען און — ביי דעם צונויפגעמען אַזוי פיל ווילענס קאַן גאַר נישט אַנדערשט זיין — אַז זיי באַ־ווייזען אַ גרויסען כּוֹח, וועלכער האט אַמאָל גוטע פּעולות אויך, אכער קניגע צו דער שאלת בַּל השאלות, צו דער תּוֹך־פּראַגע „נאט און די וועלט“, זעה איך נים, מיט וואָס זיי זענען בעסער פון די אַסימילאַטארען, וועלכע זיי פּאַרמִשפּטען אַזוי שאַרף. איך סיהל דעם רוח מְבִרִידָה אין זייערע אַלע תּנועות, אין זייערע אַלע ווערטער, איך זעה, אַז זייער גוט, זייער מוסר און זייער גויסט גיין אויף די אייגענע היידיש־מְבִרִידִישע גאַנג־

וועגאלעך, אויף וועלכע סיגניען יענע. איך זעה, כאטש זיי שפילען אין סגנום גזעח
אפיהם, אז ס'פעהלט זיי דער אמתער סגנון פונקט ווי ער פעהלט יענע, אז זיי זענען
פינקט ווי יענע גרויס צו איטליכען מאדער און קונסט-פאיאציוז, צוגעגרויט צו איטליכען
אידענדן-רייד. אין יעדער גגע נושא צו דעם אלטען נארישען עקרהריגען פאבריקס-
זשורנאליסטישקייט אין ליטעראטישען אויטעלקייט, שוואך אקעגען דער ירידה פונם
יודישען כלל-געפיהל און פון דער יודישער דיסציפלין-אידעע. איך ווער נישט נחפעל
פון דעם ביסעל עקשנות, וואס זיי ווייזען ארויס צוליב דעמאנסטראציע. איך זעה
באשימפערליך, אז זיי יאגען זיך אויך, נושא חן צו זיין ביי די אנדערע, אז זיי גיבען
זיך אויך אנטער א פרעמדער הסגמה, אז זיי שניידען אויך צו דאס יהדות לויט ווי די
אנדערע ווילען. און איך זעה, אז אין זייערע חלומות, בענקשאפטען און תביעות זענען
זיי די אייגענע הודישע קרידה-מאכערס ווי אין זייער ווירקליך לעבען. איך זעה, אז
זיי סטארען זיך, איבערצומאכען דאס פאלק, וואס זוכט די וועלט דורך גאט, צו מאכען
עס פאר א פאלק, וואס זאל גיין דעם פארקעהרטען נאנג. איך זעה, אז אנערקענען
דאס יודישע פאלקשאפט הייסט ביי זיי נאר אנערקענען א באזונדערען יודישען נאצי-
נאלען קאלור אדער באזונדערע יודישע נאציאנאלע מאכט-תביעות, אין איינעם מיט די
אנדערע נאציאנאלע קאלירען און מאכט-תביעות בתוך פון דעם גוטען אדער שלעכטען
אוראפאטישקייט און אז דאס גאט-פאלקשאפט גווא קומט זיי נאך נישט אייזין זיגען
ארויף. און ווען ס'זעהט שוין יא אמאל אויס, גלייך ס'וואלט זיך ביי זיי באוויזען א
זכר דערפון, זעה איך, אז אויך דעמעלט פעהלט זיי דער אמתער קראנז צו גאט, דאס
געפיהל, וואסער א חסד פון גאט ס'איז באהאלטען אינם בשותפות-דיגען ערבות פון אלע
יודישע מאנינים, אין דער שטאלץ פון הכנעה, אז במקום אלה באהעפט זיך צו זיי דאס
קאקעטנע גאט-זוכעריי אדער גאט-מאקעריי. איך זעה, אז זייער ארץ-ישיבאל, לויט ווי זיי
פאדערען עס און לויט ווי זיי בענקען נאך איהם, איז נישט דאס ארץ-ישיבאל, וואס גאט
האט געגעבען זיין פאלק, כדי ס'זאל דארטען לעבען פאר איהם, נאר פשוט א היס-
טארישע הויס, וואס מען דארף זי באקומען איבער-א-נייט, כדי צו לעבען דארטען א
נאציאנאל לעבען, "מיט פעלקער גלייך". איך זעה, אז זיי זענען פארברענטע חזככי
שפת עבר נישט דערפאר, ווייל העכרעאיש איז דאס לשון, וואס אין איהם איז געשייבען
געווארען די תורה תבדושה, און וואס עס האט די זכר, אויסצודריקען דעם פאטאס פון
אויבגיגייט, נאר דער עיקר דערפאר, ווייל עס איז דאס לשון פונם העברעאישען פאלק.
איך זעה, אז זיי שמרעבען צו נאציאנאלע רעכט און צו דער נאציאנאלער אויסאנאמיע אין
די גלות-לענדער נישט דערפאר, ווייל זיי ווילען זיך דערמיט פארשאפען דאס מעגליכקייט,
צו לעבען אין דער תורה-קולטור, טאקי ווי גאטס פאלק, נאר דערפאר, ווייל זיי ווילען
זיך דערמיט איינארדענען לויט דער לעצטער אוראפאטישער מאדע. און איך מיינ, אז
אויסגעזען און פועל-זיצא'ס, וואס קומען ארויס פון אזעלכע פארלאנגען, תביעות אין
פאקטען — ווי וויכטיג זיי זאלען נישט זיין בגוגע צו זייער צמות און זייער קהות —
קאנען קיינמאל נישט זיין צוגעפאסט צו דעם געזם ביהדות, קאנען מיט זיך קיינמאל נישט

פארשטעלען א יודישען תיקון, מיט זיי קאן גארניט מקיים ווערען נאר א היינדיש
מדידהלע אויף א מבלומרשט יודישען שטייגער.

נאר זאל מען אויך ניט מונגען, אז איך פאררעכען נאר די נאציאנאלע יודען פון
מערב צווישען די היינדישע מדידה-מאכערס, און די נאציאנאלע יודען פון מזרח
נישט. איך אנערקען זיי כּניגע צו אלע זאכען, כּניגע צו וועלכע איך אנערקען יענע. און
איך בין מודה נאך א סך: איך בין מיך קודם כל פאר די גרויסע העכרע-אישע און
יודישע דיכטער, כאטש איך ווײס, אז זייערע ווערק וואלטען נאך אנדערשט אויסגעזעהן,
ווי זיי זעהן אויס — הן מבוח פארים, הן מבוח תוכן — וואלטען ווייט געווען פון אלע
אנוראפּאָיאישע מוסמערס, אויב זיי, די דיכטער, וואלטען נאך געווען יודען מיט א טישער
דיקוּתדיגער אַטונה אין גאט און מיט א שטאַרקער, הויסער הסבּמה אויף דער גראַנדיאָוער
יודישער רעליגיוּזער דיסציפּלין: פארט זיך באַוווּען אין זייערע בעסעע שאַפּונגען זייער
גאטס-פאלקישער שורש, פון וועלכען זיי קומען אַרויס. איך האַלט, פונקט אזוי ווי פּרוהער,
אז די מעהר נייע נאציאנאליסטען פון מזרח האבען זיך פאַרדינט אַ יישר-בוח דערמיט,
וואָס זיי האבען זיך אָפּגעזאַגט פון דער ספּיריטועלער אַלטער נאציאנאליסטישער
מעטאָדע, צו פאַרהויליגען דאָס יודישע פאלקשאַפּט, פון וועלכען מען האט נאר וואָס
אַרויסגענימען די אויגענטליכע יודישע קדושה, מיט אַ שאַפּאַנעלינגיער פראַסטי-
וועלטישער קדושה, אַוועקצושטעלען דעם נאציאנאליזם אויף דעם יסוד פון אַן עבֶר און
פון אַן עתיד, וואָס ער פאַרליקענט זיי אַלײן, און קאן נאָר ניט אנדערשט. נאר זיי
פאַרליקענען. איך בין מודה, אַז די דאזיגע יודישע פאלקסיסטען גיין נישט נאָך קײן
אידעאלען, וועלכע זיי זענען פּוּתֵר אויף אַ נאציאנאליסטישען שטייגער, נאר זיי זוכען
טאַקן די נשמה פּוּתֵר יודישען פאלק, און וואָס זייער צו מאַטעריעלע זאכען, בין
איך מסכים אויף דעם רובֿ פון זייערע פאדערונגען. איך בין אויך מודה, אַז די יודישע
נאציאנאליסטען פון מזרח — אַפּשֵׁר הוּיך די קאַלטע בראַים, ביי וועלכע דאָס פאלקס-
באַזונדערקײט איז מעהר ניט נאר אַ פאַקט פון גרופּורונג — האַלטען צוריק זייערע
חסידים אינעם קשות פּוּתֵר יודישען פאלק און גיבען זיי דורך דעם דאָס מעגליכקײט
צו אַן אַ שאַפּטעדיגען אומקעהרען זיך אַפּשֵׁר אויף זייער פאלקס ערשטען און אײנ-
אײנציגען וועג. נאר פון דער אַנדערער זייט פּוּתֵר איך דאך, אַז צוליב דעם, וואָס זיי
האבען אַזײַטל מעגליכקײטען, מ'שפּיע צו זיין אויף די גרויסע פרומע מאַסען, זענען זיי
אַ גרעסערע סכּנה פון זייערע חבֵּרים אין מערבֿ. איך זעה אויך, צום באַדויערען, אַז זיי
זענען איבערגעגעבען צו די אויגענע, גאָר ניט פּוּתֵרליכע געוואוינונגען, די אויגענע פאַר-
בלענדענישען, די אויגענע פּוּתֵרליכע, ווי יענע — נאר וואָס זיי, די פּוּתֵרליכע, באַזײן
זיך דערבײַ אַ סך אומגעלומפערטער. איך זעה, ווי זיי זענען זיך מתנובּה, ווי זיי פּוּתֵר-
פּוּתֵרען, ווי זיי האַקען זיך אײנס דאָס אַנדערע אין קלערלי! פאַרטייען און פאַרטייעלעך.
וואָס זיי האבען זיך באַשאַפּען צו דעם דאזיגען צוועק, און וואָס מאדערנער, מאַטעריאַל-
ליסטישער, „ראַדיקאַלער“ זיי זענען, אַלץ צורודערטער זענען זייערע מוחות, אַלץ
ענגער זייערע האַרציאָנטען. איך זעה זיי אין די באַרס פון וואַרשע און פון גיאָרק: די
פראַסמערע אַפּבילרער, וואָס זיי האבען זיך באַשאַפּען פון די קאַפּסען פון ווײן און פון

בערלין. איך זעה, ווי זיי אונראפעווען אויף דעם קשונהדיג קאמישטען אופן. און פונקט ווי אין זייערע שלעכטע מידות געזין איך די גראבע שטריכען פון דער הינדישער קרירה אויך אין דעם, וואָס זיי מווינען און וואָס זיי ווילען. איך זעה, אז נישט דערגווענדיג ביזן תוכן פון דער יודישער קשעה, בלייבען זיי באהעפט אין ווינציגע אוננציגע מאַניפעסטאַציעס און אוטוויכטיגע פעולות פון איהר, אין אז נישט נאר זיי ווילען נישט וויסען פון דער פארביטענער קרושה פונם יודישען פאלקשאפט, נאר זיי וויסען טאָקי אויך נישט פון זיין אַטחער קרושה. איך פיהל אויך — אזוי ווי דער הוה איז דאך לְכָל הַפְּחוֹת נישט ווייניגער צל עובר פונם עבר און פונם עתיד — אז זייערע נאַציאָנאַלע קולטור-שטרעבונגען זענען אין גאַנצען געווענדט אין דערווייליגע קאלורען און נישט אין אַן אונביגען תוכן. איך זעה, אז אויך זיי שטרעבען מיט זייערע אויטאנאמיעס נאר צו וועלטישקייטען און אַז די דאזיגע וועלטישקייטען קומט סוף קל סוף נישט קיין כוח קרוחניות דערפון, וואָס זיי פאַרמאַסקירען זיי נישט אויף אידעאַלען. איך זעה, אַז דאָס, וואָס זיי האַלטען מלְקַמָּה פאַר דער יודישער שפראַך — און ברוקא מיט גרויס קראַנש און מיט אַ סך פעולה — איז עס אויך נישט צוליב דעם, ווייל זי אַרביט מיט איהר גשמיות פאַר דעם רוחניות, נאר פשוט דערפאַר, ווייל זי איז אַ נאַציאָנאַל געצויג, ווי די שפראַכען פון אַנדערע פעלקער. און איך דרינג דערפון, אַז אַפילו מיט די גרעסטע פעולות קאנען אויך זיי נישט אַרויסברענגען, נאר הינדישע קרירות אויף אַ מַכְלֹמֶרשט יודישען שטייגער.

ס'פאַרשטייט זיך, אז געקומען צו אַזיגע מיינונגען, בין איך ווייט דערפון, כּיזאל מיך אַליין וועלען נאָרען ווענען דער גבורה, צו וועלכער ס'איז מילא אויסגעוואַקסען די יודיש-הינדישע מחנה, בפרט, אַז איך זעה, ווי צו די בולמע און כאַוואַסטיניגע אַסימילאַטארען און נאַציאָנאַליסטען איז מילא צוגעקומען די גרויסע מאַסע פון די באַהאַלטענע, און נישט כאַוואַסטיניגע אַסימילאַטארען און נאַציאָנאַליסטען. פאַר מיר איז קלאָר: אין מערב געפינען זיך אַלע יודען — טייל מיט זייער ווילען, טייל בעל פּרָחם, טייל וויסענדיג, טייל נישט וויסענדיג — אויף פאַרשדענע מדרגות פון אַ פראַגרעסיווען און לפי רוב אויך פון אַ פראַגרעסורען פאַרהינדישט ווערען. אבער אויך פון דער גרויסער יודישער מאַסע פונם אַלטען שניט אין מזרח ברעקעלט זיך אַפּ אין אַ גענוג שטאַרקער מאַס — אַ דאַנק דער ראַי, וואָס זי לערנעט זיך אַפּ פון די מערבדיגע און הוימישע יודען הינדרען און אַ דאַנק דער אַניטאַציע, וואָס די דאזיגע מאַכען צווישען זיי אויף פאַרשדענע אָפּנים. אַלץ איבער-אַ-נייט בייטען אויס יודישע יודען זייער קנען, די נישט-איבערגעהאַקטע שורה פון זייער לעבען, דאָס אַניגענע שווינקייט זייערס אויף פּוסטקייט, צולאַזשקייט און המנעדיקייט, זייער גרויסע, שווינע און נישט-פירודדיגע מזרא פאַר דער עבירה אויף די פּוסטע הענגנים פון די מאַדערנע קבלים. אַלץ איבער-אַ-נייט ווערען צוואוויקט דאָס אויסגעהאַלטענע, דאָס אַניגענע און די דיס-ציפּלין פון זייער יודישען גוים, אַלץ איבער-אַ-נייט שווימען אַרויף נייע בעלנים אויף דעם קבדו, צו לאזען זיך אַרויסרייסען דעם לעבעדיגען גאט פונם האַרצען און אַריינ-געבען אויף זיין ארט שטיקלעך און פּיצלעך און פּרטימלעך פון וויסענשאַפט, סענטימיר

מענטשאלע שקרים און פאליטישע מליצות, צו לאזען זיך ארויספיהרען פונ'ם „פארהושכטען נעמא" אין דער „ליכטיגער ציוויליזאציע".

נאטם פאלק

נאר ווי שווער און ווי טרויעריג די דאזיגע דראמע פון אפטריונגקייט זאל ניט זיין, אומעמיג סאכען קאן זי מיך פארט נאר אויף אַ רגע. זי קאן ביי מיר ניט ציגעמען דאָס געפיהל פון דעם ריח פון אויבניקייט, וואָס טראַגט זיך איבער מיין פאלק, נישט צונעמען ביי מיר דעם בָּשָׁחוֹן, אָז די פּעדים, וואָס ציהן זיך — אַדורך דורך זיין עלענטקייט — פּוּנ'ם אויבניקייט אַרײַן אינ'ם עולם הַיּוֹם — אַריבער איבער זיין וועג פון נאט צו די מענטשען, און וואָס ביז אַהער זענען זיי קוּנאַמאַל ניט איבערגעריסען געווארען און אַפילו פאַרפלאַנטערט האבען זיי זיך אויך כּמעט קוּנאַמאַל נישט, — וועלען אויך ווייטער קוּנאַמאַל נישט איבערגעריסען ווערען, וואָרײַן אין תּוֹך גענומען, וואָס כאַטימען די אַלע יודען-היידען — אַסימילאַנטען, נאַציאָנאַליסטען, מערבֿ-יודען און דאָס מזרח-יודישע ברעקלעכץ — אַקעגען דעם גרויסען האַפענונג, וואָס גאט האט אַוועקגעשטעלט אַזוי בולט פאַר מיר אין פאַר יעדערען, וועלכער וויל נאר יִשְׂרָאֵל, אַקעגען די גרויסע מאַסען פון עהרליכע יודען אין מזרח? *

כּוּצֵד די נאַציאָנאַליסטען איז מען אַפילו ברונג אויף מיר וועגען מיין איינטוילונג מערבֿ-יודען און מזרח-יודען, כּפֿרט זינט איך האב געדרונגען דערפון, וואָס מען קאן נאר דערפון דרינגען. מען האט דארטען ניט געוואלט הערען, ווען איך האב מיך אַרומגעזאָגט, אַז מיר קומט נאַרניט אויף דער פּהֿשְׁבָה, צו וועלען אויסדריקען מיט דעם דאזיגען איינטוילונג דעם גאַנצען היפּוך, וועלכען איך מוּן, נאר אַז איך האַלט עס פאַר'ן בעסטען מיטעל, צו באַוואַרענען זיך פון אַ שלעכט אָפּשאַצען די פּאַקטישע כּחותען פון פאַרשירדענע כּחות. מען האט ניט געוואלט פאַרשטיין, אַז דאָס איינטוילונג ריהרט ניט אָן די אידעעס פּוּנ'ם יודישען אויבניקייט, פּוּנ'ם יודישען כּלל, נאר אַז איך בין דערצו געקומען גראַד צוליב די טיפּסטע שייכותען און באַדערפענישען פּוּנ'ם כּלל ישׂראֵל, אַז איך האב מיר אַרויסגעקליבען די מזרח-יודען נאר דערפאַר, ווייל זיי זענען דאָס, וואָס די מערבֿ-יודען זענען ניט: כּלל-יודישע פּאַלקס-מענטשען. די נאַציאָנאַלע דאַקטרי-נאַרען — וואָס ס'דאַכט זיך זיי אויס, אַז זייער עקשנות הויסט פאַרשטיין דאָס צונויפֿ-

(* אַפילו אז מען שאַצט אפּ גאר פּאַרויכטיג, קומט אויס, אז ס'זענען פּאַראן פּיר מאל אויפֿיל פרומע מזרח-יודען, ווי היידישע יודען. און אויב מען נעמט נאָך די יודען פון די ארצות הקדם (דער עיקר אין די מהכּדאנישע לענדער) און שטעלט זיי צו צו די אייגענטליכע מזרח-יודען (מזרח-איראפּעאישע יודען און זייערע הויס-לענדער און אויף נייע ערטער), צו וועלכע מען קאן זיי נישט פּאַרגלויבען, ניט מכוּח צאהל און ניט מכוּח וויכטיגקייט, נאר וואס זיי זענען אויך גע-בליבען און אמונה-פּאַלק — ווערט לּפּי ערך נאָך קלענער די צאהל פון די היידישע יודען.

געבונדענקייט פון די דורות — זענען אויפגעשטאנען אקעגען מיר און ניטאָ די מינוט, וואָס זיי זאלען ניט זיין גרויס דערצו איבערדאָנייט. נאר איך גיי ניט אַראָפּ פון מיין איינזיגלונג. וואָס איך האב געמינט מיט איהם, מיין איך ווייטער, נישט מעהר, און ווייניגער אַנדאיי נישט — זינט איך האב אָנגעהויבען משיג צו זיין, אַז דער חילוק פון די ביינרע מחנות איז ניט נאר דאָס, וואָס די איינע מחנה פאַרמאָג ניט קיין פאַרימס פון אַ נאַציאָנאַל לעבען און די אַנדערע מחנה פאַרמאָג זיי יא, נאר אין תּוֹך גענומען, וואָס די יודען פון דער איינער מחנה זענען שוין מעהר ווייניגער פאַרהיירישט געווארען און די יודען פון דער אַנדערער מחנה גיבען זיך ווייטער אונטער דער אַלטער הוהרדיסציפלין; זינט איך וווייס, אַז די מערב־יודען, אין איינעם מיט די מזרחדיגע אינטעליגענטען, וואָס האבען זיך צוגעמישעט צו זיי, דרווען זיך אויפֿן הונדישען עלט־תּוֹהוֹ, קישעט די מזרח־יודען האבען זיך געהאַלטען ווייט פֿון דעם שויכרות פון די הונדישע „אויניקלעך“ און זענען נאך אַלץ דאָס אויסדערווילטע פּאַלק, וואָס טרעט אַריין אין דער וועלט מיט זיין נאַט, וואָס ניט מיט גוטען אין ניט מיט שלעכטען, ניט מיט געשעט און ניט מיט זירלעריי לאזט זיך עס אַראָפּפּיירען פון זיין וועג, נאר גייט צווישען די קהומותדיגע פעלקער, ווי ס'איז קמיד גענאַנען, עלענט און גרויס, וואָס פאַרשטייט זיין אויגען שטיל גרויסקייט, היט אָפּ זיין אינעווייניגען קבֿוד, לעבט זיך זיין לעבען און כּעט קונגעס ניט קהילה דערפאַר. און אויב איך רופּ דאָ אָן די הויכוכים לויט זייערע הויכוכים, אויב איך רעד וועגען מאַסען געהרליכע יודען פון איין זייט און וועגען יודען־הונדען אדער יודיש־הונדישע קריה־מאַכערס פון דער אַנדערער זייט, באַנוץ איך מיך מיט די דאזיגע ווערטער בלויז דערפאַר, ווייל דאָ גייט מיר נאר אין דעם הויכ, ווייל דאָ איז מיר נאר וויכטיג אונטערצושטרייכען דאָס נאַט־פּאַלקשאַט פון יודען. דערביי וווייס איך וואויל, וואו ס'געפינען זיך די גרעסטע כּוחות און וואו די קלענערע, און אין דעם, וואָס איך וווייס, קאן ניט רוהרען, אפילו אויף קיין רגע ניט, ניט דאָס הונדיש־יודישע ברעקלעכץ אין מזרח, ניט די מערב־יודישע ארטאדאקסען, (וואָס פאַרדיגען צוליב זייער קראַנזש, מען זאל זיך באַציהן צו זיי מיט דר־ראַך, נאר צום באַרויערען פאַרגעסען זיי אין דער לעצטער צייט, אַז זיי, די אַפּגעריסענע פּוּנים רובֿ בנין רובֿ בנין פּוּנים יודישען אָמונה־פּאַלק, קומט ניט צו זיין קיין אַפּטרופּס אים, און אַז זיי טאַרען ניט וועלען מאַכען עס פאַר אַזיגע קבֿצנים ווי זיי זענען אַלעין).

אויב מען ווייזט מיר אָבער אָן אויף דעם ברעקלעכץ צווישען די מזרח־יודישע מאַסען ווי אויף אַ קמשך פּוּנים מערב־יודישען גורל, ווי אויף אַ פּאַמגעלעכדיגען חורבן, וואָס ס'איז פּוּנים אַלטען נהרות ניטאָ קיין מיטעל איהם אַייצוהאַלטען, ובפּרמ, אויב מען וויל מיר ווייזען — מיט עינעם מין ווייכען און בחמנותדיגען שמויכעל, וועלכער באַווייזט זיך נאר אויף מאַדערנע פּינימער — אַז דאָ טוט זיך פּשוט (מאַקי זייער פּשוט!) מעהר ניט אָן עפּיזאד, אַ פאַרשפּעטיגטער אַ ביסעל איינס אַנטוויקעלונג פּוּנים מענטש־ליכען פּלל (דאָס וואָס איז ניהא געווען די אַנדערע מענטשען פּוּנים מערב־ ובפּרמ אויך די מערב־יודען, מוז אויך זיין ניהא די מזרח־יודען). בין איך ווייט דערפון, אָנגענומען די דאזיגע אַנטוויקעלונג און ווייזונגען אָהן אַן ענפּער. די מעשה פון דער איבערגעקעהרטער

וועלט — אנטדענקונגען, ערפינדונגען, וועלט־פארקעהר, קאפיטאליזם, אינדוסטריאליזם, סאציאליזם, פרייער נויט — וואָס ס'איז גאָר שוין אוממעגליך, אַז די אַלטע יודישע אינוועל מיט איהרע הינטערשטעליגע עקאנאמישע און קולטור־פארימס זאל נאך ווייטער האַבען אַ קיום אין איהר, מאַכט פונקט אַזאַ קליינעם רושם אויף מיר ווי דאָס באַוואוסטע ראָד פון דער היסטאריע, וואָס מען קאן עס, פֿידוע, נישט דרויען צוריק. איך בין מודה גאָר אָהן בושה, אַז כ'האב בַּפֿלל ניט קײן צוטרוי צו דער פילאסאפיע פון היסטאריע, וועלכע איז זיך סומך אויף אַנאַלאגיעס, און אַז איך האב אַפֿילו ניט קײן פֿיצאלע דרד־אַרץ פאַר דער טעאריע, וואָס וויל אינו אַינרעדען, אַז די היסטאריע גײט גאר לויט ווי די טעכניש־עקאנאמישע צרכים הײַסען זי גײן. איך קאן בֿשום אופֿן ניט משיג זײן, פֿאַרוואָס די מענטשען — כאַטש זײ לֶערענען זיך אויס וואָס אַמאָל מַעְהר און מַעְהר צו געוועלטיגען איבער דער אויסענווייניגער נאַטור — זאלען אַלץ מווען אַנקומען צו נייע פֿאַקטען פון עקאנאמיע און פֿאַרקעהר, זאלען זיך אַלץ פון אַט די פֿאַקטען מווען לאַזען ווײַזען דעם וועג פֿאַר זײער אינעווייניג און רוחניותדיג לעבען. אַדבֿא, בײַ מיר איז קלאָר, אַז אַלע מעכנישע זאַכען זענען פֿאַראַן אויף דער וועלט, גאר בֿדי צו דינען דעם מענטשען און אַז דער מענטש דאַרף זיך באַנוצען מיט זײ, בֿדי מַגֿשם צו זײן די אידעעס פון זײנע גײַסטיגע קבוצים און פון זײנע געזעלשאַפֿטליכע פֿאַרבינדונגען. איך רעכען אויך, אַז באַלד אַדער שפֿעטער וועט ער שטרעבען צו מאַכען אַ סוף צו דער סבֿנה, וואָס דאָס פראַסטע וועלטישקײט האַט אָנגעטראָגען אויף דעם מַעְהר פֿײַנעם און רוחניותדיגען וועלטישקײט זײנעם און אויף זײן רוחניותדיגקײט גופא. בֿנוגע צום יודישען פאלק אבער איז בײַ מיר ניט קײן שום ספק, אַז דאָס דאזיגע שטרעבען אַרביט אין איהם שײַן זײַנט די עלטסטע צײַמען און וועט קײנמאָל ניט אויפֿהערען צו אַרביטען. איך זעה, וויפֿיל ס'זאל זיך ניט אָפֿרײַסען צו ביסלעך פֿונ'ם יודישען פאלק, וויפֿיל גאַנצע גרופֿעס זײנע ס'זאלען ניט פֿאַרשוואַנדען ווערען, ווי שטאַרק ס'זאל זיך אין דעם ניט באַווײַזען זײן בֿישר־נֶדְמַעֿריג שוואַכקײט — ס'וואַקסט פֿאַרט אויס אַלץ איבער־אַ־נייַם אַ שטאַרקע יודישע מַחנה, וואָס ווײַסט, וואָסער אַן אַחֿבֿוּת ס'ליגט אויף איהר, און וואָס ראַטעוועט דעם בֿבֿוד און דאָס אױבֿיגקײט פֿונ'ם יודישען פאלק. און איך זעה, אַז הײַנט זענען עס די מורח־וודען דו, וואָס שטעלען פֿאַר מיט זיך אַזאַ מַחנה. דער־עיקר נאך געזונטע, צווישען די הײַנטיגע בלײַ־מַחנה־דיגע און בלײַ־נאַמֿנות־דיגע פֿאַרקעהר־מענטשען די אײַנציגע, וועמעס אױגען ס'זענען געווענדט צום אױבֿיגקײט, וואָס פֿאַרמאָגען גאָר אַן אױגענעם סגנון, וואָס גרעניצען זיך אָפֿ מיט בולטע גרעניצען, וואָס לאַזען ניט צו די וועלט צו נאָהנט צו זיך, וואָס אונטער זײַ שטײַט גאַטס גרויסקײט און אין זיך האבען זײַ פֿאַטאָס — וועלען זײַ אויך ווייטער ניט וועלען זיך מַקֿריבֿ זײן פֿאַר דעם וועלט־גולם, וועלען זײַ ווייטער ניט וועלען מַקֿריבֿ זײן זײער הײַליגסטען און אײַנציגסטען אוצר — זײער לעבען, ווי גאַט האַט געבאַמען — פֿאַר די „דער־גױט־כונגען פון דער נײַער צײַט“, וועלען זײַ ווייטער בלײַבען דאָס פאלק, וואָס דער יחיד ומויחד האַט עס געפֿאַרמט נאָך זײן רצון, און וועלען זײַ וואָס אַמאָל מַעְהר זיך אויסלֶערענען, צו אַרביטען מיט עקאנאמיש־טעכנישע געצײגען פֿאַר זיך און פֿאַר זײער גאַטס־פאלקשאַפֿט.

אויב מען ווייזט מיר אבער אָן דערויף, אַז אין איינעם מיט זייער געטריישאפט
 צו יודישקייט האט זיך בידאַהער שטענדיג באַוווּזען אַ שווערער עקאנאמישער
 מצב פון די מאַסען, אַ מזאָדיג ניט קענען העלפען זיך און אַ וואָס אַמאָל מעגהר מווען
 אָנקומען צו זייערע שוואַים, די יודען היידען פון אַלע מַחנות, גרופעס און ניואַסען, די
 די סכּנה פון פאַרוויאַנעט וואָרען אדער אומגעטריי וואָרען, און אַז בידאַהער האבען זיי
 אַפילו ניט געפּראַווט צו באַנוצען זיך מיט די דערמאַנטע געצייגען — בין איך אַפילו
 מזרח אויף דעם פּאַקט גופא, אבער איך לייקען דאָס, וואָס מען דרינגט פון איהם. איך
 לייקען, אַז ס'איז פאַראַן אַן אינעוואַניג שייכות צווישען זייער געטריישאפט צו יודישקייט
 און צווישען זייער שוואַכקייט. כּפּרט לייקען איך, אַז דאָס, וואָס זיי האבען זיך ביז אַצינד נישט
 באַנוצט מיט די געצייגען, איז אַ פּעללייזאַ פון זייער באַזונדערען מזרח־יודישען מין גלויבען
 און לעבען, און אַז ס'איז ניט פאַראַן צו זיי קיין קפּאה, אויב זיי וועלען בלייבען ביי דעם
 דאזיגען באַזונדערקייט. וואָרין, איך זעה, אַז די אומות העולם, וואָס קוקען אָן די וועלט לכתחילה
 מיט די הויש, זענען געבליבען ביי דעם דאזיגען קוק און דערביי פאַרט זיך באַשאַפען אַ
 שטאַלצע מלוכה פון רוחניות (אַמת, פון זייער רוחניות, וואָס די הוישע זענען זיינע יסודות),
 און פאַרוואָס? ווייל זיי האבען זיך באַנוצט מיט דער גאַנצער גבירה, פון זייער וועלטי־חוש,
 אַריינגעבעט פּלומרשט די מלוכה אינעם דאזיגען חוש. איך דרינג דערפון, אַז, אויב
 דאָס יודישע פאלק וויל בלייבען גאטס פאלק און פאַרט פיהרען אַ קבּודיג לעבען אויף
 דער וועלט, דאַרף עס זיך איינארדענען דעם עולם־הזה נאר אויף ווי זיין גאט־חוש
 איז מסכים דערויף און נאר מיט דער גרעסטער ענערגיע, צו וועלכער דער דאזיגער חוש
 קאן דערגרייכען. און דערפון דרינג איך ווייטער — און איך רעכען, אַז ס'איז ניט
 פאַראַן קיין פּענה אַקעגען דעם — אַז, אויב עס האט ביז אַצינד ניט געהאַט קיין
 וועלטיש־עקאנאמישע פעולות, נעמט זיך דאָס ניט פון צופיל געטריישאפט צו דער
 אַמונה, נאר פון צו ווייניג כּוח פון זייער אַמונה; אדער מיט אַנדערע ווערטער, דערפון,
 וואָס דער רעליגי־זענער כּוח פון די מזרח־יודישע מאַסען איז גענוג אומגעוויינטליך און גרויס,
 קדי זיך צו שפּאַרען אַקעגען דעם עולם־הזה, אבער לעת־עתה איז ער נאך ניט גענוג
 גרויס, קדי איהם גוֹבֵר צו זיין אין צו געבען איהם דאָס געשטאַלט, וואָס ער דאַרף
 האָבען צוליב דעם עולם־הבא, צוליב דעם אייביקייט. זאל ער נאר וואַקסען, דער
 דאזיגער כּוח, זאלען מיר נאר איבער־אַנייט וואָרען אַ באַשעפּעריש גאטס־פאלק —
 וועט זיין גוט, וועט זיך אונז איינגעבען אַלדיינגס, וואָס דאַרף זיך אונז איינגעבען.

אונזער זינד

נאר לאַ די, וואָס מען וואַרפט פיר די מאַסען עהרליכע יודען, אַז זיי האבען ניט
 קיין מעגליכקייט צו לעבען און אַז זיי פאַרשטיין ניט צו לעבען — זאָגט מען
 זיי נאך נאָך שלעכטע מידות אויך. און די הויזישע יודען זענען דערביי אַפילו די ערשטע

לשון־הַרְעֵנִיקֵם. וּוְאִרְיָן דָּאָם הַתְּפִלּוֹת־רִיגֵעַ פֶּאָרַעֲכֵךְ אַרוֹם דִּי מִזְרַח־יִוֵּדֵעֵן, וּוְאָם הָאֵם
 זִיךְ דָּאָ נִיט לֵאנָן אָנְגֵּהוּיִבֵּעֵן בִּי זִיין, וּוְאָם סִיאִז מִיר שׁוֹיִן נְמֵאס וּוְאָם גֵּוֹאֲרֵעֵן אֹן
 וּוְאָם סִיאִז כְּמַעַט כְּכּוֹחַ צוֹ לֵאזֵעֵן אויסוואַקסען בִּי מִיר אַ חֲשָׁד אויף דֵּם מִזְרַח־יִוֵּדֵעֵן
 — אִיז כַּפֶּלֶל גָּאָרְנִיט, נֵאָר אַ פּוֹן־אוּיִבֵּעֵנְדִיגֵער מֵאדֶּע־טֶאָרֶע־רֶאָם, אִיז וועלכען סִיגֵעִפִּינט
 זִיךְ נִיט קײַן פִּיצֵעֵל לֵאָכְעֵדִיג מִבֵּינֵת אֹן פֶּרִינִלִיכֵעַ הַסְּכָמָה. אֹן אַחוּץ דָּעם אִיז דָּאָם
 רוֹב־טֶעֲר־יִוֵּדֵעֵן כַּפֶּלֶל נֵאָךְ נִיט דֶּעֲרַאָנְגֵּעֵן בִּי צוֹ דֶּער דֵּאוּגֵער מֵאדֶּע אָפִּילוֹ, נֵאָר פֶּשׁוּט
 גֵּעֲבִלִיכֵעֵן בִּי דֵּעם אַלְטֵעֵן אַפּענעם כִּיטוֹל אֹן הַתְּנִדּוֹת אָקֶעֶנֵן דִּי מִזְרַח־יִוֵּדֵעֵן. פֶּאָרשׁמױט
 זִיךְ מִמִּילָא, אַז דֶּער גױ קָאן נִיט בִּלייבֵּעֵן הִנְטֶערשׁטֶע־לִיג. נִישׁט פֶּוּהֶלֶעֲנִדִיג, אַז זײַנע
 הִיִּדִישֶׁע יִוֵּדֵעֵן נֶאָרֵעֵן אִיהֶם, וּוְגֵרֵט עַר אָנְגֵּעֲזִנְדֵּעֵן בְּוֹקֵא אויף דֵּעם פֶּאַלֵּךְ פּוֹן גֶּהֲרִלִיכֵעַ
 יִוֵּדֵעֵן, קִיקֵט אויף זײַ ווי אויף דֵּעם אַרְגַּמֶּשׁעֵן „יִוֵּדִישֶׁען טִיפּ, ווייזט אויס“. עַר אִיז כְּרוֹזֵנ
 אויף זײַ שׁוֹיִן דֶּערפֶּאַר, וּוְאָם לְפִי רוֹב ווילען זײַ נִישׁט אויסטוֹן דֵּעם לְבוֹשׁ זײַערען,
 וועלכער אִיז אַזױ צוגעפֶּאַסט צו זײַער אײַגעִנְקױט אֹן צו זײַער אָמֵנֶה אֹן ווילען נִיט
 אָנְטוֹן דִּי אומבאַטֶעמטֶע אֹן אומפֶּלאַסטישֶׁע פֶּלֶל־אַשֶׁר־לְכַל־בְּנָדִים פּוֹן דִּי הִינְטִיגֶע צײַווִי־
 לִיזֶרְטֶע מענטשען. אֹן כֵּאֲמֵשׁ אָקֶעֶנֵן זִיךְ אַלײַן אִיז עַר פּוֹל מִיט פֶּבֶלְנוֹת, קָאן עַר זײַ

כְּשׁוֹם אױפֵּן נִישׁט מוֹחַל זײַן זײַערע אָמְתֵע אֹן מִפֶּלוֹמֶרשׁטֶע טֶאָיאַס.

נֵאָר זֵאל מֵעַן תְּלִילָה נִיט מײַנְעֵן, אַז אִיךְ בִּין תְּלִילָה אויסען צו דֶּערווייזֵעֵן, אַז דִּי
 שְׁלֵעֲכַטֶע מִידוֹת, וּוְאָם מֵעַן רַעֲדַט אויף דִּי מִזְרַח־יִוֵּדֵעֵן, זענען גָּאָרְנִיט אַזױ שְׁלֵעֲכַט
 אֹן גָּאָרְנִיט אַזױ פֶּאָרשׁפֶּרױט צווישען זײַ, ווי מֵעַן זָאָגְט, אדער אַז זײַ זענען נֵאָר דִּי
 פֶּעוֹלוֹת פּוֹן סִיבּוֹת, וּוְגֵעֵנֵן וועלכע מֵעַן קָאן זײַ נִישׁט באַשׁוֹלֶדִיגֵעֵן. אִיךְ וועל דָּאָם כְּשׁוֹם
 אױפֵּן נִיט טוֹן. כְּפֶרֶט נִישׁט צוֹלִיב דִּי הִיִּדִישֶׁע יִוֵּדֵעֵן, וּוְאָם בעִזּוֹתִיהֶם הֶרְבִּים, וואלֵט עַם
 פֶּאַר זײַ גִּלְיִיכֶער געווען, צו האַלְטֵעֵן זײַערע טֶרִיפֶּהנֶע מִילֶער, נִיט זײַ עפּענען מִיט
 זְלוֹזִים אֹן אָנְזוֹהֶערֶענישען אויף דִּי יִוֵּדִישֶׁע יִוֵּדֵעֵן. נֵאָר אויך אָקֶעֶנֵן דֵּעם גױ וויל אִיךְ
 נִיט זײַן קײַן מִלִּיץ יוֹשֶׁר. דָּאָם לֵאז אִיךְ אִיבֶּער גָּאָר אָהֵן קֵנֵאָה דִּי פֶּראַפּעסִיאַנעלע
 מִלִּיצִים פּוֹן פֶּלִיִשְׁרָאָל אֹן דִּי מֶעֲרִבִיגֶע מֵאדֶּע־בֶּלֶעֲמַס פּוֹן דִּי מִזְרַח־יִוֵּדֵעֵן, וּוְאִרְיָן
 אִיךְ פֶּאָרשׁטױט נִישׁט, פֶּאָרוואָס אִיךְ אונזער הִינְטִיגֶער צײַט, אִיךְ וועלכער אַלע מענטשען
 זענען נֵאָךְ אַזױ ווייט פּוֹן חִיקוֹן הַגִּפְשׁ, זֵאל וּוְאָם סִיאִז נִיט פֶּאַר אַ פֶּאַלֵּךְ זִיךְ מוֹזֵעֵן
 פֶּאָרענטשפּרען פֶּאַר קִרִימִיקֶער, וּוְאָם זענען באַשׁימפּערִליךְ אויך נִיט קײַן מִלֶּאָכִים, וּוְגֵעֵנֵן
 דִּי מַעֲשִׂים רַעִים פּוֹן זײַנע פֶּאַרברעכער אדער אָפִּילוֹ פּוֹן זײַנע טוֹן־מענטשען, פּוֹן זײַנע
 גִּרְדֵּה־צײַטען אדער אָפִּילוֹ פּוֹן זײַנע נומֶע צײַטען. אִיךְ מײַן, אַז לְפֶלֶל הַתְּפִלּוֹת דֶּערווייִל
 לִיגַט אויף אִיטִלִיכֵעֵן פֶּאַלֵּךְ נֵאָר דָּאָם אַחֲרִיּוֹת פֶּאַר זײַן כֶּלֶל־ווערדֶע, לױט ווי זײַ ווייזט
 זִיךְ אַרויס פּוֹן זײַנע אויפֶּטווען אִינִים גֶּבֶר אֹן פּוֹן זײַן אִיבֶּער־יִוֵּדִישֶׁען באַנײַעֵן זִיךְ אִינִים
 הוֹה, אֹן אַז אַט אַזאַן אַחֲרִיּוֹת מֵגֵעֵנֵן דִּי מֵאַסֵּעֵן גֶּהֲרִלִיכֵעַ יִוֵּדֵעֵן נעמען אויף זִיךְ פֶּאַר
 דֶּער גָּאָנְצֶער וועלט גָּאָר אָהֵן מוֹרָא. מִיט זײַער אַלְטֶער זִיכֶערער אָמֵנֶה אִיךְ נֵאָם, מִיט
 זײַער נאַטור־ליבֶּקױט, וּוְאָם אִיז דורכגענומען מִיט רוחֵנוֹת, מִיט זײַער לֵאָכֶעֵן, וּוְאָם אִיז
 אַוועקגעשטעלט אויף דִּי פֶּעסֶטֶע יְסוֹדוֹת פּוֹן תּוֹרָה לְפֶכַחֶה וּשְׁבַעֵל פֶּה, אֹן דֶּערמִיט,
 וּוְאָם זײַ זענען דִּי אײַנציגֶע, בִּי וועלכע דֶּער שְׁלוֹם אִיז אַ לֵאָכְעֵדִיג שְׁמִיך פּוֹן זײַער
 הַאָרֶץ — האבען זײַ אַנֶרֶאִי נִיט וּוְאָם צו שְׁעֲמֵעֵן זִיךְ פֶּאַר דֶּער הִינְטִיגֶער וועלט מִיט

איהרע מלחמה האלמערס און שלום־רעדערס, וואָס זי האַלט אין אַזוי צוריק־פאַרהייליגט־
 ווערען, פאַרמעכנישט־ און פאַרמאָנעט־ווערען. אויב די דאָזיגע וועלט וואלט אַפילו נאר
 אויף אַזוי אַזויגער מינוט געקענט אַרויסקריכען פון איהרע מהומות, אָפּזאָגען זיך פון
 איהר וואלוועלער גאווה, פאַר וועלכער זי באַצאָהלט אַפילו גענוג טייער, ניט קוקען אויף
 יעדען אַנדערען סארט מענטש מיט די אויגען פון אַ שונא — טא וואלט זי זיך ניט
 פאַרנומען מיט זיכען שלעכטע מידות, נאר וואלט געווען צופרידען, וואָס זי האט נאך
 ביי זיך אַזאַ פאלק, ניט קיין ווייכס און ניט קיין לייכטס, וואָס ס'איז באַהעפט אינעם
 חי עולמים און ניט אינעם עולם־תּוה, וואָס האט זיך אונטערגעגעבען דעם אייבערשטען,
 און ניט די מאַשינען, וואָס לעבט זיך לויט זיין סגנון און ניט לויט וואָס ס'איז ניט פאַר
 אַ שאַבלאן, וואָס האט ניט קיין חלק אין דער אייראָפּאָישער סימפּאָניע פון רציחה,
 געקניצעלמקניט אין מעכאַניזם. אדער זי וואלט דעמעלט כאַטש פאַרשטאַנען, אַז אויב
 זי נייט נאר נישט דאָס דאָזיגע פאלק, זיך צוצושנפּענען צון איהר — קאנען איהר ניט
 אויסוואַקסען פון איהם די סגנות, וועלכע זי האט זיך געוואוינט אַנצוורופּען די יודישע.
אַמת, אַן אַנדער פנים באַקומט די פראַגע פון אַחריות, אַז ס'גייט אין אָפּגעבען דיין
 וקשבון זיך אליין. דעמעלט העלפט ניט, וואָס די פּלל־ווערדע פּונעם פּרומען
 יודישען פאלק איז צו גרויס, אַז זיינע באַלוידיגער זאלען קאנען דערגרייכען ביז איהר;
 וואָס, דאָס אַזויגער פאלק, האט עס זיך ניט אונטערגעגעבען די אַלילים פון אַ יעדען
 טאַג; וואָס עס פאַרמאָג מענטשען מיט אַזאַ דבֿיקות אין גאט, אַזאַ גוטסקייט און אַזאַ
 שווינקייט פון לעבען, וואָס גלייכען ס'נעפינט זיך ניט אין דער יודישער פּער־בֿי־מ־דבר,
 וועלכע איז אויסגעשטראַצעלט פּעטעשה פּאַטיאַמקין, אבער פּוסט; וואָס עס זענען געווען
 צייטען, ווען מען האט שוין געמאָנט מיינען, אַז אַט אַט איז מען עולה צון אַ נייער,
 גאָר הויכער מענטשליכער קרושה. דעמעלט העלפט דאָס אַלדינגס נישט. דעמעלט
 הויבען זיך אויף די אַלע חטאים, מִכּוֹח וועלכע מיר פּראַסעסירען אַקעגען די אומד
 געכעטענע קריטיקען פון גוים און היידישע יודען. אבער אויך די צרות פון אַ פאלק אַ
 יורה, מִכּוֹח זיין עקאנאָמיע און זיין נאָמען אין דער וועלט, און די גאַנצע טרויעריגע
 מעשה פון אַפּטריינגקייט, און אַלע זאַגען צרות, אַז טאַקי די פּלל־ווערדע פון פאלק,
 זיין הוכן און זיין בכורה, זענען אין אַ סבֿנה. דעמעלט באַווייזט עס זיך פּלוצלינג אין
 אַזאַ מצבֿ גלייך דער אייבערשטער וואלט קיינמאַל ניט געווען געזאַגט: „וּתְהִי לִי עַם
 קְדוֹשִׁים“, אדער גלייך ער וואלט געווען שפּעטער מִכּוֹח געווען די דאָזיגע ווערטער.
 דעמעלט ווייזט זיך אַרויס, אַז קיינע פון די גרויסע האַפענונגען איז ניט מקיים געווארען,
 אַז דאָס פאלק האט זיך ניט גענומען קיין אַמתע ראי פון זיינע גרויסע מענטשען, אַז
 כאַטש ס'איז געבליבען אין זיין פארט, האט עס שוין לאַנג ניט עולה געווען צו
 העכערע מדרגות, נאר, ווייזט אויס, גאָר זיך אַרפּאָפּעלעאוס טויפּער. דעמעלט
 ווייזט זיך אַרויס, אַז ניט די קרושה פון דעת ד', ניט די קרושה פון תּפּאַרת,
 דעם אויסגעליגענעם ביי גאט, האבען באַקומען די שליטה איבער איהם, אַז
 אין זיין וואַכעריג לעבען איז ניט אַריין קיין שבתדיג הַחֲלֵבוֹת, אַז נאך אַלץ זשאַד
 לעוועט מען בחיים און נאך אַלץ לאַזט מען אין שאַטען אַ פּך אָפּשיין פּונעם

אויבערשען. דעמעלט איז טאקי דא, פארוואס צו באשולדיגען, און פאר וועמען:

פאר נאט און פאר זיך אליין!

פאראן א יודישע זיג, א יודישע כלל-זיג, די זיג פונם פרומען יודישען פאלק.

און איך געפין, אז אט די זיג אין איינעם מיט דער שאלה, וויאזוי פטור צו

ווערען פון איהר, איז דאס אמתע יודישע פראבלעם און אז די אלע פּרטים פראבלעמען,

וואס די פארשדענע פיהרערס דאכט זיך, אז וויכטיגערס דערפון קאן נאָרנישט זיין,

זענען אָהן איהם נאָרנישט און קאנען פארענפערט ווערען נאר מיט איהם אין איינעם. זאלען

זיך דו, וואס זענען אויסגעקארמעט געווארען מיט הונדירט-מירידהשע מאַגלים, פארזאלצענע

אויסן יודישען שטונגען, באַנוגענען מיט „תיקונים“, ביי וועלכע מען באַצאָהלט מיטן

חורבן פון דעם פאלקס באַזונדערע מעלות כּנוגע צו דעת, בחמים און תּעאָרַת פאר

א פּאָר מכלומרשט לייטישערע ציפּער אין ערניץ א סטאַטיסטישער רובריק און פאר

א פראַגרעס אין וואַשען זיך, אדער — און דאָס איז שוין די גרעסערע מציאה — פאר

וואָס עס איז נישט פאר א נאַציאָנאַלער פארים פון וועלטישקייט. כּפּאַרגין זיי זייער

הספּקוּת, און זאלען זיך דו, וואָס זענען נאָרנישט, נאר געטריי, באַנוגענען מיטן יודישען

גלויביקייט פון היינט — איך פארשטו זיי. כּפּבּש פארשטו איך די עטליכע מאַמינים

פון מערב, וועלכע זענען גליקליך, וואָס זיי זענען ניצול געווארען פון דעם גרויסען

אַפּטריינקייט און דעריבער זענען זיי ענווים נישט נאר פאר זיך אליין, נאר אויך פאר די

טאַמען פון געהרליכע יודען. נאר איך מיין, אז אט דאָס גאַנצע הספּקוּת און אט דאָס

גאַנצע עניוּות זענען סוחר דעם תּכלית פונם יודישען פאלק, לויט צו וואָס גאט האט

עס באַשטימט, און דעם כּוח, וועלכען גאט האט איהם געגאַבען אין זיין גרויסן חסד.

איך מיין: נישט דערפאר האבען מיר גענומען אויף זיך אונזער באַזונדערקייט, קדי

פארוואַגענט צו ווערען אין איהם, אדער, אויב מיר ווילען נישט פארוואַגענט ווערען,

קדי זיך פאַמעליך צו לאזען ארויסשלעפען און אריינזאָרפען אין די וועלט-מְהומות,

נאר אַדבאַ, קדי צו בלייבען פריש און יונג און עולה צו זיין אויף וואָס העכערע

מדרגות. נישט דאָס וויל גאט, אז מיר זאלען זיך באַנוגענען מיטן באַזונדערקייט,

מיט די מצוות אונזערע, אויף וויפיל זיי זאלען נישט זיין אונזער צירונג, דער יסוד

און דער אָנהייב פון אונזער טון, נאר אז מיר זאלען זיך באַנוצען מיטן באַזונדערקייט,

מיט די מצוות, קדי צו קומען צו דעם תּכלית, צו וועלכען ער וויל, אז מיר זאלען

קומען. שוין גענוג לאנג האבען מיר זיך נישט געמאַכט פון זיין ווילען. שוין צייט, מיר

זאלען אַנדערשט ווערען, נאָר אַנדערשט. אונזערע יודען דאַרפען דערגרייכען צון

אַזאַ מדרגה, אז אפילו די מַחשְׁבֶּה אויף א נידעריגען סארט חטא זאל זיי נישט קאנען

קומען. זיי דאַרפען אויסוואַקסען גרויסע און קשרע מענטשען, שטילע און פרויליכע,

הויליגע און שוויגע, מיט דעם גאַנצען כּוח פון א שטאַרקער אַמונה, קדי צו קאנען

בלייבען ווייט פון איטליכען הונדירטקייט, נישט צו דאַרפען אָנקומען צו די הונדירטע

יודען, נישט צו טוען אריינפאלען אין א בחקות, וואָס דערנדרעייגט די מענטשליכע

ווערדע, און צו קאנען ארויסברענגען פון די טיפּענישען פון זייערע גְשָׁמוֹת הוכן און

ברייטקייט, קדושה און פארים פאר זייערע ישובים. אונזער אַמנה-פאלק דאַרף שוין

אמאל פארשטיין, אז ס'דארף שוין זיין געקומען די שעה פון זיין תשובה. ס'דארף שוין אמאל אויפהערען צו זיין ווי א זומפ, וואס ווערט ביסלעכווייז אויסגעמריקענט אין דער הינדישער סביבה. ס'דארף שוין אמאל אויסוואקסען א שטראם, א הילכענדיגער, א שטארקער, א שטאלצער, א באשעפערישער, אינים שטראס-בעט פון דער הורה און פיהרען די קרושות פון דעת ד', פון רחמים, פון תפארת צו ווער לעצמען, גרעסטען געזון.

וואס מיר דארפען אויפטון

ווענדיג דעם וועג, אויף וועלכען דאס פרומע יודישע פאלק דארף גיין, כדי אויס-צומעקען זיין זינד, האב איך געפיהלט, אז איך דארף קודם דערגיין, ווי-אזוי ס'איז געקומען צון איהר. אין דערגאנגען בין איך עס, ווען כ'האב מיר אָנגעקוקט זיין שייכות צו קשיחן.

פון דער מינוט אָן, אין וועלכער כ'האב מיך אומגעקערט צום יודישקייט, האב איך מיך אָנגעהויבען שטארק צו פאראינטערעסירען גראָד מיט דער אידעע פון קשיחן. ס'האט זיך מיר אויסגעוויזען, אז אנדערשט קאן ניט זיין: נאר דער אייגענער נאם, וואָס האט געשאפען דעם מענטשען אַ כָּשֶׁר וְדָם און פארט כְּצֵלְמוֹ וְכַדְמוּתוֹ, וואָס האט איהם געלאזט געשטרובלעלט ווערען און בלאנדזשען, און פארט איהם געגעבען פאַר באַלְיִטְמֵר זיין אָמֵת, זיין מוסר און זיין אָפּגלאַנץ, וואָס האט איהם איינגעטונקט אין זינד און האַלט פארט איבער איהם דעם זישר ווי אַ שטריק, ער זאל זיך קאנען אָנכאַפּען און ראַטעווען — דער אייגענער נאם וועט אמאל מוזען קמלא זיין דעם מענטשענס בענקשאפט, אויסגעלויזט צו ווערען פון די יסורי הספירה, פון די עניני תְּעֵבֵרֹת, ער וועט מוזען אַראָפּנעמען פון איהם די דאזיגע יסורים און ענינים, אדער בעסער, ניט ער וועט מוזען, נאר ער וועט מקיים זיין דאָס, וואָס ס'איז זיין כיוון מְבַתְּחִילָה. אנדערשט קען ניט זיין, ווייל — אַז ניט — וואלט אויסגעקומען אַ קינדעריש שפּילעכעל דאָס גאַנצע באַשאַפּען די מאדנע בריאה מענטש מיט דעם מאדנעם ניצוץ פון אויבניקייט אין זיין גוף. דער ניצוץ נִשְׁמָה מֵאָר ניט קמיר מוזען באַנוגען זיך דערמיט, צו טון אַמאָל אַ שיינ, נאר ס'וועט מוזען קומען אַ צייט, וועט ער אָנהויבען צו לייכטען מיט א שטראַהלענדיג און אויבניג ליכט. פונקט ווי ס'טרעפען זיך גרויסע איבערקעהרענישען פון וועלטען, ביי וועלכע ס'שווימען ארויף נייע וועלטען פונם קאכענדיגען וועלטען-רשום, פונקט אזוי וועט אמאל אויך מוזען זיין אן איבערקעהרעניש אינים רשות פונם מענטשליכען גויסט, אן אחרית תּוֹמִים, די מענטשען וועלען באקומען „אַ ניי האַרץ“ — וְלֹא עַל יְדֵי אַנְטוויקעלונג וְלֹא עַל יְדֵי צייט, נאר טאקי דורך דעם אַיִן-סוֹף אַלִּיָּן — וועלען אַרײַנקוקען אין דער וועלט מיט אַ געטליך קלאַרקייט, וועלען דערגיין צון אַ קרושה אָהן אַ פְּגִימָה, צון אַ

דעת, א כחמים און א תפארת אָהן באדינגונגען. אנדערשט קאן אויך ניט זיין: נאר
 א כָּשֶׁר וְדָם וועט עס מווען זיין, א מענטש וועט דאָס מווען ברענגען די יְשׁוּעָה די
 מענטשען, און מענטש, א מענטש א נְדוּל שְׁבַגְדוּלִים, א נְעִלָה שְׁבַנְעִלִים, וואָס גאט
 וועט איהם איבערגעבען דאָס אונזיגע אונזיגע שלוחות פון דער היסטאריע, וואָס מיט
 דעם רויגען שטארקייט פון זיין נְשִׁמָּה וועט ער נאָך זיין די נְשִׁמּוֹת פון מיליאָנען
 מענטשען און פון אַלע דורות נאָך זיין, וועט ער אויסליווען איטליכע נְשִׁמָּה באזונדער
 און אַלע נְשִׁמּוֹת אין איינעם. אין אנדערשט קען ניט זיין: דער דאזיגער אויפמו פון
 דעם איינעם מענטשען, וואָס דער איינער גאט וועט איהם שיקען, וועט מווען האָבען א
 שייכות צו דער גרויסער מלְחָמָה, וואָס די מענטשען האַלטען מיט זינדיגקייט שוין
 מווענטער יאָהרען. נישט כּחִינּם וועט מען דערגרייכען צו דער גאולה. מען וועט זי
 מווען פאַרדיגען זיך לְכָל תְּפִחוֹת מִיט די עניינים פון דער עֲבִירָה, מיט דעם ראַנגלען זיך
 מיט איהר, מיט דעם בענקשאַפט, פֶּטוּר צו ווערען פון איהר, און ס'ווייזט אויס, אויך
 מיט אַ בולטען ביוון און מיט אַ שווערער אַרביט אויף עולה צו זיין ביז צו די מדרגות,
 ביז צו וועלכע ס'איז בכלל מעגליך אַן עלי, אויף ווי לאַנג די גאולה איז נאָך ניט
 געקומען, און אנדערשט קאן ניט זיין: אין דער דאזיגער מלְחָמָה, ביז דער דאזיגער
 אַרביט, וועט מווען גייען פארינט פאַר אַלע פעלקער דאָס פאלק — וואָס זיין אויס-
 דערווילטקייט באַטייט נישט, אַז די אַנדערע פעלקער זענען אַוועקגעווארפען געווארען
 צוליב איהם, האבען ניט קיין חלק אין נאָשם נענאָך און קאנען איהם ניט דינען לויט
 זיין רצון און זיין פלאַן, אין אַנדערע פארינט, מיט אַנדערע סימבאלען, נאר — וואָס
 איז אויסערווילט געווארען, פֶּהִי, אָנהייבענדיג פון זיין תּוֹרָה צו גרויסען און צו ווייזען
 דעם וועג צו מְשִׁיחַן פאַר זיך און פאַר די אַנדערע; דאָס פאלק, וואָס האט אַרויסגע-
 בראַכט די געמליכע מְבִשְׂרֵי הַקְדוּשָׁה, די מענטשען פּוּגִים שטאַרקמען רוחניות און מיטן
 שטאַרקמען דארשט נאָך גאולה. און דער איינער, דער איינער פון אַחרית הַיָּמִים, וואָס
 וועט קומען, פֶּהִי צו טון דעם גרעסטען און דעם אונזיגען אונזיגען אויפמו פון אַלע
 אויפטוען, וועט זיין אַ שפּיץ-פּונקט פון די דאזיגע מענטשען, וועט זיין אַ זעהן פון דעם
 דאזיגען פאלק, וואָס מיט זיין אויפמו וועט ער עס אויך אויפריכטען פון זיין שפּלדיגקייט ...
אויב די הוֹדִישֶׁע יודען — אדער בעסער, אַ געוויסער סארט ביישנים צווישען זיין —
 צוקאַלעטשען די דאזיגע וואונדערליכע אָמנָה אין מְשִׁיחַן, אויב זיין בייטען אויס
 דאָס לעבעדיגע געשטאַלט פון אַ פּערזענליכען מְשִׁיחַ, וואָס גאט וועט איהם שיקען —
 אַ געשטאַלט, וואָס איז אויך עַל-פּיר-שְׂכָל א זיכערער פּוּעלייזאַצא פון דער לאַנגער
 היסטארישער קייט פון די גרויסע גביאישע מענטשען — אויב זיין בייטען דאָס אויס
 אויף דער פּוסטער סיקציע, אַז דער גאַנצער כּלל-יִשְׂרָאֵל איז מְשִׁיחַ; אויב פון דעם
 גרויסען בענקעניש און פון דער זיכערער גאולה פון אַלע מענטשען און פּוּגִים פאלק
 יִשְׂרָאֵל איז ביי זיין געווארען אַ מין ליבעראַל-עמיש קולטור-פּראַגראַם, אַ פּעקעל מְלִיצוֹת,
 וואָס זיין גיבען עס מיט דעם פאלק פאַר אַ „מיסיע“, ווי זיין רופען עס אַן בלעז, אויף
 זיין וועג איבער אַסימילאַציע, אַפּטרייניגקייט, מאַרק, בערזע און צייטונגען — איז דאָס
 אַלדיינע אויסגעקומען ביי מיר נאר ווי מַעְהָר אַ שטריך פון זייער בילד און ס'איז מיר

ניש געווען קיין חידוש. נאר ווען איך בין דערנאנגען, אז אויך מאַסען געהליכע יודען
 זענען ניש געווען כּוּחַ, צו בלייבען ביי אַ נאַנצער, א ניש-אַנגעריהרטר אַמנה אין
 משיח, בין איך שוין יא נשחומס געווארען, איך האב אפילו מאַגן פאר מאַגן געהערט,
 ווי זיי זאָגען ארום זייער האפענונג אויף ביאת המשיח, און ס'איז אויך ביי מיר ניש
 געווען קיין שום ספק, אז זיי זאָגען דעם אַמת. נאר כּי האב מיר דאך פארט ניש געקאנט
 פאַרמאכען די אויגען, כּדי איך זאל ניש זעהן, אז אין זייער אַמנה אינ'ם קימען פון
 משיח'ן איז עפ'ים פאראן א מין שמריך פון לענגענדע און אידיל, און אויף זייערע
 פּימער באווייזט זיך אפט א שמ'כעל — ניש וויסענדיג דערפון און טאקי ניש זעלמען
 אויך וויסענדיג עס — וועלכער זאָגט גדות דערויף, און קודם כּל האב איך דאך געמיזט
 זעהן: זיי וויסען און פּוהלען אפילו מעהר נישט דאָס פארקניפּטקייט פון ביאת המשיח
 מיט'ן אנדערען הוכן פון דער יודישער אַמנה, איהר שייכות צום אויסדערוויילטקייט
 און, אין אייגעם דערמיט, צו שבר ועונש, זיי האבען מעהר ניש קיין איבערבליק איבער'ן
 נאנצען וועג פונ'ם יודישען פאלק, וועלכער איז איהם אַנגעצויכענט מיט אַ
 וואונדערליך כולמקייט, איבער דעם וועג, וואָס פּוהרט פון דער הורה
 הקדושה און מיט איהר דורך קדושה צו משיח'ן; זיי האבען פאַר-
 געסען, אז דאָס אויסדערוויילונג האט זיך ניש געענדיגט מיט פּוהן הורה, נאר אז עס
 געמט ארום דריי הוכנס: דעם הוכן פון כּס'ים, די הורה, דעם הוכן פון וועג, דאָס הויליגען
 זיך, און דעם הוכן פון ציל, משיח'ן. זיי האבען זיך געוואוינט צו קוקען אויפ'ן משיח
 האפענונג ווי אויף א זאך בפני עצמה און צו רעכענען זיך נאר מיט דעם אינ'איינציגען
 מעגליכקייט, אז נאט קאן שיקען משיח'ן יעדען מאַג, פאר א חסד וועגען, און זיי האבען
 נאָרניש גערעכענט זיך מיט'ן אנדערען מעגליכקייט, אז נאט וועט איהם מוזען שיקען, אז
 מען וועט זיך איהם פארדיגען, כּפּרט אז זיי, פון וועלכע ער דארף ארויסקומען, וועלען
 כאוי ווערען דערצו ניש נאר דורך פארנעמען זיך מיט דער הורה, נאר אויך דורך
 הויליגען דאָס נאנצע לעבען זייערס, און איך האב פארשטאנען: זיי גלויבען אפילו אין
 זיין קומען, נאר נישט מיט אזא כּוּחַ, וואָס זאל זיי קאנען ריהרען פון ארט, וואָס זאל
 זיי טאקי קאנען אויפהויבען צו וואָס העכערע מדרגות. און אט דערמיט האבען זיי זיך
 אלוין פארמישט צו דעם מצב, אין וועלכען זיי געפינען זיך אצינד, וואָס זייער אַמנה
 איז צו גענודיג געווארען. אט דורך דעם האבען זיי ניש געקענט קומען צו דער באַר-
 שעפּערישער אמתרה און אומצופּרדענקייט, צו דער ענערגיע פון רוחניות, וואָס מען
 דארף זיי האָבען, כּדי צו קאנען באשאפען אין אויפהאלטען א וועלט לויט'ן געמליכען
 געבאט, און אט דורך דעם, בלויז דורך דעם זענען זיי זינדיג געווארען.

אַמת. קיים איז די אייגע שאלה פאַרענפערט געווארען, שווימט שוין אַרויף אַ נייע:
 ווי-אַזוי האט זיך דאָס געקאנט מאַכען, אז די מאַסען געהליכע יודען זענען
 מעהר ניש כאוי, צו פארשטיין דאָס אַמתע מהות פון דער אַמנה אין ביאת המשיח, אז
 דאָס געשמאַלט פון משיח איז איינגעשרומפען געווארען אין זייערע אויגען, כּמעט אַ גער-
 שמאַלט פון מעשהלעך און אַ מהנת חסד, אז משיח איז געווארען אַ זייטגער פאַרשוין אין
 זייערע רעליגיעזע פאַרשמעלונגען. איך מוין, אז אויף דער דאווגער צווייטער שאלה,

זענען נאר מעגליך צוויי תרומות: אדער אז דאָס פאלק איז בכלל נישט ראוי, משיג צו זיין דעם בעיון פון אַ משיח, אויף וועלכען מען דאַרף אַרביטען, אדער אז ס'האט נישט פאַרשאַפט זיך צו דער צייט קיין בולטע נאַראַנציעס, פֿרדי צו קאָנען בלייבען ביי אַ השגחה, וואָס אַפילו פאַר אַ פאלק מיטן גרעסטען רעליגיאָזען טאלאַנט קאן זי אַמאָל זיין צו שווער. נאר אזוי ווי דער ערשטער פֿרוץ איז סוחר די גאַנצע היסטאָריע פון רעליגיע און אידעעס ביי יודען, בלייבט נאר דער צווייטער פֿרוץ און ער אַנטפלעקט טאַקי די סיבה, פאַרוואָס די אַזונה אין משיחין איז אַפגעשוואַכט געוואָרען, און דערצו ווייזט ער נאך אַן דערויף, אז דאָס, וואָס ס'האט זיך אַפגעשטעלט ביי יודען די עלי' בקדושה, נעמט זיך דאָס נישט נאר פון דעם דאָזיגען אַפשוואַכונג, נאר אויך דירעקט פון אַ געוויסען שעדליכען פֿקור.

בשעת דאָס הוידישקייט פון די הוידישע יודים פאַרערטעלט דעם יחיד און מאַכט הויך דאָס אַ קל אי פון כלל אי פונים יחיד, האט דאָס יודישקייט קומען געווען דעם יחיד און דערמיט געראַטעוועט דעם כלל און דאָס יחידישקייט. נאר צום באַווערען האט דאָס יודישע פאלק נישט באַוווּזען אין גאַנצען אויסצופֿהרען דאָס דאָזיגע פֿראַגראַם פון יודישקייט. פאַרמאָגענדיג אַ דיסציפּלין, וואָס איז אַוועקגעשטעלט אויף דעם אַויבניגען יסוד פון דער תורה שֶבַּכְתָּב וּשְׁבַעַל פֿה, האבען יודען פאַרנעמען, אז דעם דאָזיגען אַויבניגען יסוד דאַרפען זיין קלילה נישט צופאַסען צו די צייטען, ווי מען דריקט זיך אויס מיט נאַרישע הוידישע ווערטער, נאר אַרדבא — אַרומרינגלען איהם מיט געצייגען, וואָס אויף דעם אַויבניגען יודישען דיסציפּלין־שטאַנדארט זאלען זיין גוטער זיין די צייטען און מאַכען פון זיין דינסטען פאַר דעם יסוד גופא, פאַר זיינע פעולות אויף דער וועלט און אין אַ יעדען דור. זיין האבען געמאַכט סגנים אַרום איטליכער מצות לאַ תַּעֲשֶׂה, פֿרדי דער יחיד זאל נישט קאָנען קומען אזוי לייכט לידי עֲבִירָה, אבער זיין האבען גאַרנישט געטון, פֿרדי דער כלל זאל נישט אזוי לייכט קאָנען אַראָפּגיין פונ'ם וועג פון די מצוות און אַלין מעהר אַנווערען דעם כּוּחַ הַעֲלִי. דעם כלל פון די מצוות עֲשֶׂה און לאַ תַּעֲשֶׂה, די גאַנצע תורה תקדושה האבען זיין נישט אַרומגרינגעלט מיט סגנים קטונע צו די פאַרשידענע באַדינגונגען און מעגליכקייטען פונ'ם כלל־לעבען, און קיינמאָל האבען זיין נישט באַשאַפען קיין פערזענליכע און צייטליכע אַרימס פאַר דער אומפערזענליכער און אַויבניגער תורה, פֿרדי זי זאל וואָס לייכטער און וואָס מעהר קאָנען געוועלטיגען איבער די מענטשען און איבער די צייטען. זיין האבען זיך נישט באַשאַפען קיין אַרגאַנען אויף צו פאַרשאַפען די צייטליכע גִדָּה לְרָדֶךְ, וועלכע איז נויטיג פאַר אַ פאלק, וואָס האט זיך אונטערגענומען אַ נסעה איבער'ן ים פון אַויבניקייט, און קודם קל האבען זיין פאַרנעמען, אַרויפצוברענגען שופּס־לייט אויף דער שיף פון זייער אַזונה און אַזוי־אַנאָך איבערגעלאזט זייער טייערסטען אַזר, די תורה־תקדושה, אויפ'ן באַראָט פון ווינטען און כּוּאַלעס.

כליון דאָס חסידות קומט אויס ווי אַן אומבאַוואוסטניג דערמאַנען זיך אַ ביסעל אין דעם, וואָס מען דאַרף אַויבניגליך אויפטון. וואָרין קיינמאָל איז דאָס חסידות נישט געווען דאָס, פאַר וואָס מען האט זיך געוואוינט צו האַלטען עס אין דער לעצטער צייט. נישט געבענדיג אַפילו קיין געלאַנגענהייט צו דער שאלה, מצוות אַדער אַמונה? איז דאָס

חסידות קוֹנמאָל ניט געווען קיין פראטעסט אָקגען דעם „פרושיות“ (וואָס, ס'איז געד
 ווארען אַ מיט הוֹדיש-יודישע מאָדע צו העלפען די גוים צו זיך לעבן עס), ס'איז אַפילו
 נאך וווינגער געווען אַזאַ פראטעסט, ווי דאָס נְבִיאוֹת (וואָס מ'זאָגט זיין ענדא שוידט עס
 זיך שטאַרק אונטער פון איהם). קוֹנמאָל איז דאָס חסידות ניט געווען קיין קרידה אָקגען
 דער דיסציפלין אין דער רעליגיע. אַנדא, עס האט געשטאַמט דערצו, דער יחיד זאל
 קאנען צוקומען געהנטער צו גאט, נאר דערמיט האט עס קוֹנמאָל ניט סותר געווען די
 רעליגיעזע דיסציפלין. אַדרכא, מ'מ'חילה איז עס געווען דער ערשטער פראַקטישער
 פרוז, צו שטאַרקען דאָס פרינציפ פון אַ רעליגיעזער פּלל-דיסציפלין דורך אַ צייטליך
 און פּערזענליך פיהרונג פון דער יודישער אַוויגקייט-שיף און דערמיט צו ריהרען די
 דאזיגע שיף פון דעם ארט, וואו זי האָט זיך פאַרהאַלטען. בלי שום ספק אויך געהאט
 פעולות. וואָרין לְבַל הפחות האט דאָס חסידות באַוויזען אויסצולערנען דאָס יודישע
 פאלק, צו האָבען אַ הויסען צוטריו צו רעליגיעזע פיהרער, צו געבען איהם דעם כוח
 פון באַוואנדערונג און ליכשאפט צו זיי — אַ כוח, וואָס כאַטש ער קאן אַמאָל לאזען
 פאַרקריכען צו נישט-פאַסיגע מענטשען, איז ער פארט די מענטשליכסטע און באַשע-
 פערישטע מידה, וואָס מאַסען קאנען האָבען, על-כּל-פּנים, אַ מענטשליכערע און אַ
 מעהר באַשעפּערישע מידה ווי דאָס אַזוי אָנגערופענע אומפּאָהענגיקייט פון די מאָדערנע
 קופּעס-מענטשען. נאָר צו ריהרען די שיף פון ארט — דאָס האט דאָס חסידות קוֹנמאָל
 ניט באַוויזען צו טון: ניט געאַרביט אויף אַ משיחישען לעבענס-ווינט פאַר די זעגלען,
 נישט געקלערט וועגען שיפס-לייט און וועגען פיהרונג. אין בעסטען פאַל, באַגאנגענע
 זיך איטליכער פון זיינע רביים מיט אַ פאַר ברעטער פון דער שיף, און ניט קיין באַסעהל
 פון אין דרויסען, ניט זייער אַוועק האַרץ הויסט זיי קלערען וועגען מעהר. די רביים
 אָבער פונם אַלטען שניט — פאַרשטייט זיך, נאך אַלץ טויערנט-מאָל וויכטיגער פון די
 „ראַבינערס“ פונם מאָדערנעם אינטעליגענטיש-הוֹדישען שניט — וואָס זייער חשיבות
 האט סיי ווי סיי ניט געקלעקט אויף נאָר גרויסע רעליגיעזע אויפטוען, האט דאָס חסידות
 אויך נישט צוגעגעבען קיין שטיק אויטאָריטאַט, נאר אַדרכא — אין איינעם מיטן
 הוֹדיש-מְרִירֵהשין מכול — נאך צוגענימען ביי זיי, נאך מעהר אַרויסגעשטעלט זיי פונם
 פּלל, געפּוּעלט, זיי זאלען נאָך מעהר מווען אָנקומען צו יענע, אויף וועלכע זיי דאַרפען
 אַכטונג געבען, וועלכע זיי דאַרפען ווייזען דעם דרך הַיִשָּׁר, מיט וועלכע זיי דאַרפען
 לערנען הורה און ווי מען דאַרף לעבען נאָכ'ן אַווערשטענעם רצון; אפּמאָל אַפילו
 צו אַזוינע, וואָס האָבען שוין לאַנג אָפּגעקערט פון גאט, סיי אפּען פאַר דער וועלט, סיי
 ביי זיך אין האַרצען. בקיצור, ס'איז אַלץ געכליבען ווי ס'איז געווען, אדער — אויף ווי
 ווייט ס'רעדט זיך ניט וועגען מעגליכקייטען, וועלכע דאָס חסידות האט אַנטפּלעקט —
 אַפילו נאך אַרגער געווארען: די שיפס-לייט זענען היינט נאך ווויניגער קאוי צו זייער
 אַרביט ווי פּרהער, מען קאן זיך נאך ווינציגער פאַרלאזען אויף זיי. די יודישע שיף דאַנגעלט
 זיך נאך שווערער מיט די ווינטען און מיט די כּוואַליעס. די סְנֵה איז נאך געוואַקסען.
 נאָר איך רעכען, פון דעם אַלעמען, דערפון, וואָס די אַמונה אין משיח'ן איז אַזוי אַפּ-
 געשוואַכט געווארען און וואָס מען האט ניט צוגעגרייט קיין פיהרונג, ווי פּדאַרף

צו זיין, פאר דער יודישער שיף — טאָר מען נישט דרינגען, אָן אונטער די דאזיגע כוונה זינד פונעם יודישען פאלק באהאַלט זיך עפּים אַ מיין עיקר־קטא, עפּים אַ מיין אָפּהענדיקייט (וואָס אַזוינס איז נישט סותר דאָס איבערטראַגען צרות מיט עקשניות) און וואָס דאָס פאלק קאן עס קשום אופן נישט גבֿר זיין. וואָרין אַזאָ אויסדרינגונג וואלט סותר געווען דאָס, וואָס ס'איז צוגעזאָגט געווארען דעם יודישען פאלק, וואלט סותר געווען זיין באזיגערען וועג צווישען די פעלקער, צו וועמעס ביחוד־דייקייט ס'איז נישטאָ קיין גמשל, וואלט סותר געווען די אַויב־קייט־אויפטוען, וואָס יודען, ראַנגלענדיג זיך מיט'ן עולם־היה, האבען פארט אויפגעטון ביי זיך און פאר דער וועלט זינט טרויענטער יאָהרען. די דאזיגע אויפ־טוען, דער דאזיגער ביחוד־דיגער וועג, דער דאזיגער צוזאָג ווייזען, אַז דאָס געדולד גוסא געמט זיך פון אַ כוח, וועלכער וואַרט אויף די צייטען, ווען ער וועט קאנען אַ פרייער אויסשפּרונגען זיינע פליגעל און געוועלטיגען. זיי גיבען אַ האפענונג, אַז ביי די היינטיגע מורח־יודישע מאַסען, וואָס שמעלען מיט זיך פאַר אַ גראַנדיאַוע קאנצענטראַציע פון יודיש לעכען, גרויס זיך צו די גרעסטע און אַיגענטליכסטע על־פּנים יהדות. זיי ווענדען נישט נאָר אַס דעם עיקר־קטא, נאר זיי דערווייזען אויך, אַז ס'איז דאָ מיט וואָס קבֿפר צו זיין דעם פראַסטען קטא, זיי פאדערען צוויי אויפטוען: אַיגענס, צו מאַכען אַ סוף צו דעם אָפּגעשוואַכטן פון אַיגער פון די וויכטיגסטע כוחות קאָמונה, און אַייצובעקערען אַלטע פּעהלערען, און דעם צווייטען, דורך וועלכען דער ערשטער זאל ערשט מעגליך ווערען, דעם אויפטו פון צו היליגען זיך.

און דעריבער מיין איך: אויב היינטיגע עהרליכע יודענס אָמונה אין משיחן האט נישט קיין תוכן, נישט קיין גרויסקייט און נישט קיין כוח, צו ריהרען פונעם אָרט, ווייל זי קוקט נישט אויף דער גאולה אויך ווי אויף אַ שפּר פון געטריישאַפט און פאר היליגען זיך; אויב ביי זיי איז משיח נאָרנישט נאָר אַ גלויבליכע בייזאָך, טא מוז מען זיי אָנווייזען, אַז זיי בלאָדזשען און זינגען, טא דאַרפען זיי דערוועקט ווערען, זיי זאלען זיך קאנען פאַרבנקען נאָך משיחן מיט אַ הויס פּרוכפּעדיג בעיקשאַפט, זיי זאלען קאנען זיכער זיין ביי זיך מיט אַ פּרויליך זיכערקייט, אַז זיי קאנען זיך אַלליין פאַרדינען משיחן. ווייטער, אויב ס'איז אַמת, אַז דורך דעם, וואָס ס'זענען אַצינד נישטאָ קיין פּערווענליכע און צייטליכע ארגאָנען, אונטערצושפאַרען און צו היטען די אָמונה, האבען עהרליכע יודען פאַרנעסען דעם תּוך פון דער אָמונה אין משיחן, אָנגעוואוירען דעם כוח, צו קלערען זייערע היליגסטע אויפטוען. צו ברענגען דערצו, אַז די תּורה הקדושה זאָל האָבען איהר גאַנצע פעולה און שליטה — טא דאַרף מען מַכְסֵל זיין די אַנאַרכיע, וואָס זי געוועלטיגט היינט אינעם פּוהרונג און אָפּהיטונג פונעם יודישען רעליגיעזען לעבען און וואָס זי איז סותר גאטס רצון, דאַרף מען זיך מעהר נישט פאַרלאזען אויפ־ן צופאַל מכות דעם וועג פון דער על־י. דעמעלט טאַרען עהרליכע יודען מעהר נישט לאזען זיך פאַרפּוהרען פון זייער אַיגען באַקוועמקייט און פון מושלים, וואָס די מַשְׁלָה קומט זיי נאָרנישט און לִפּי רובֿ זענען זיי גאַנצע אדער האַלבע פּושעים, און טאַרען זיך דע־רעיקר נישט דערשרעקען פאר די מליצות פון די יודישע און אַנדערע עבֿרה־הניקעס און קרידהלע־מאַכערס, וואָס זיי זענען ב־שישונאים פון איטליכער דיסציפּלין און איהרע

ביענדיגע זכות, נאר זיי מוזען זעהן, אז ס'זאל אויסוואקסען צווישען זיי א פארפעס-
מיגטע, נוס איינגעדענטע און אנערקענטע אינסטיטוציע פון שומרי
אמונה, וואס זאל נישט דארפען אנקומען צו קיינעם, וואס זאל זיי מ'זיך זיין
און פיהרען און זאל זיין זייער פארשמוואונג פאר דער וועלט.

און אויב ס'איז אויך אמת, אז עהרליכע יודען, כאטש זיי זענען געטרייע, האבען פון דעסט-
וועגען נישט געטראכט צו באשאפען ס'גיים פאר דער גאנצער פקס: ישראל, וועלכע זאלען
זי קאנען שטארקען אקעגען די נסיונות פון דער וועלט און פון דער צייט — טא דארפען
זיי אצינד באשאפען די דאזיגע ס'גיים, טא דארפען זיי אסרען אלדינגס, וואס איז ב'כוח,
אפצושוואכען זייער יודישקייט און זייער טאלאנט אויף צו ה'וליען זיך, און דארפען
מאכען פאר א מצות עשה אלדינגס, וואס איז ב'כוח, צו שטארקען די דאזיגע מידות:
דארפען זיי קוקען אויף אימליכען מין אפזאגען זיך פון א שטיק יודיש לעבען און
אויף אימליכען מין בלייבען אין א מצב, וואס העלפט צו צו ק'גידה און צו פאר
ה'נדישט ווערען, ווי אויף אן איסור, און דארפען מאכען פאר מצות עשה אלדינגס,
וואס לאזט נישט צו קיין נסיונות צו יודען. דעמעלט דארפען זיי אסרען די גרויסע
שטעט, דעם עיקר-קור פון דער עבודה-זרה, און דארפען אוועקשטעלען פאר א
מצוה דאס אומקעהרען זיך צו דער ערד-ארביט, ווי צו א שטיקעל גארנציע,
אז יודען וועלען זיך האלטען ביחירות און וועלען זיך ה'וליען. דעמעלט דארף זיין
זייער שייכות צו אלע עיקר-ענינים פון ישוב און פרנסה, פון לבוש, לשון
און הינוך ווי צו אמונה-נאכען, צו די אייגע ווי צו איסורים, צו די אנדערע
ווי צו מצוות.

ווען די אלע באדינגונגען וועלען זיין באשאפען: אי ס'גיים פאר דעם פלל; אי די נייע
פאקטען פון אונטערשפארען די אמונה דורך אפיציעלע פלל-אויסמוען און פון
ה'שען זי דורך שומרי אמונה, וואס גיין אריין אין איין גרויסער פלל-אינסטיטוציע ב'הסכס
מיטן פאלק; אמתע גרויסע אמונה אין מ'שיחן — דעמעלט וועלען די דאזיגע באדינגונגען
ציגעמען ביים פאלק זיין פארשלאפענקייט, צוליב וועלכען עס האט ביז אצינד זיך נישט
געקענט ראטעווען פון דעם חטא, וואס עס האט זיך אפגעשטעלט און שטויט, דעמעלט
וועלען זיי באשאפען די לופט, אין וועלכער ס'וועט ערשט זיין מעגליך, עולה צו זיין
ב'קדושה אויף דעם יסוד פון תורה ומצוות. און דאס גלויביגע יודישע פאלק — אזוי
ווי ס'וועט זיין אונטערגעשפארט און געה'נט און ק'אוי צו ארביטען אויף מ'שיחן — וועט
דעמעלט מענען און מוזען פארלאנגען פון זיינע קינדער, זיי זאלען אלץ העכער עולה זיין
ב'קדושת בעת ד' מיש התלהבות און מיש הכנעה דורך לימוד התורה, דורך תפילה,
דורך געזאנגען, וואס פון זייערע ניגונים הערט זיך דאס התלהבות צו גאט, דורך
געבייען, וואס פון זייערע פארימס שפארט עס ארויס, און דורך אויסמיידען די
ק'הומות פון דער וועלט ב'רואת שמים — ב'קיצור דורך דעם פאטאס פון אייביגקייט;
זיי זאלען אלץ העכער עולה זיין ב'קדושת ה'חמים, דורך פארברייטערען די מצוות בין
אדם לחברו, און ב'קדושת התפארת, דורך ארביטען אויף שיינקייט און חן, אויף
ארדנונג און ריינקייט.

איך זעה קלאר די דאזיגע וועגען פאר מיר. אויב הקב"ה וויל אונז שוין באווייזען זיין קסד, וועלען מיר זיך שוין אצינד נעמען גוין אויף זיי. אויב נישט, וועלען מיר זיך שפאטער נעמען דערצו. על-קל-פנים אבער ס'האל איך דעם חז"ל אויף מיר, צו ארביטען דערויף צווישען אונזערע עהרליכע יודען, אויף ווי ווייט ס'איז מיר נאר מעגליך. *) איך דערשרעק מיך נישט פאר די, וואָס וועלען ארויסטרעטען אָפּגעגען מיר. אַדראַ, אויב ס'וואלט זיך כּבּלל נישט באַוויזען קיין התנגדות אדער ס'וואלט אויסגעקומען צו שוואַך, וואלט מיר געווען אַ חידוש. איך רעכען מיך מיט אַ ניש-קשהדיג התנגדות און איך פאַרשטיי דאָס, נאך אונדער ס'האט זיך אָנגעהויבען. אויף ווי ווייט ס'וועלען דערביי זיין אונטערגעמישט שלעכטע פּונות, וועט מיך עס נישט אַרען — וואָרין וואו איז פאַראַגען אַ זאך, ביי וועלכער ס'זאלען נישט זיין אונטערגעמישט קיין שלעכטע פּונות? און אויף ווי ווייט דאָס התנגדות וועט זיך סומך זיין אויף אַן אָמתען אומצוטרוי — פאַר וואָס זאל איך נישט קאנען פאַרשטיין, אַז די מענטשען האבען נישט קיין צוטריו צו מיר דערפאַר, ווייל איך קום פון דער מחנה, וואָס נישט כּחנם האַלטען זיי זי פאַר דער מחנה פון זייערע שונאים? און פאַרוואָס טאַקי זאל איך נישט קאנען וואַרטען, ביז ווען אַפילו די אומצוטרויאישטע וועלען זיין זיכער, אַז זיי מאַגען מיר געטרויען, און ביז ווען דאָס גרויסקייט מונט ענין וועט זיי טאַקי האַבען אָנגעכאַפט ביים האַרצען?

וואָס ס'איז אָבער שייך צו די פאַרשדענע סארטען און גראַדען יודען עכזרה-הניקעס — איז אַשער מעגליך, אַז אונזיגע גרופעס פון זיי וועלען זיך אַמאָל אומקעהרען צו דעם לעבעדיגען, נישט פאַרהוידישטען יודישקייט, צוליב פון וואָס עס זאָל נישט זיין פאַר סיבות — אַשער טאַקי צוליב דער פעולה פון די מאַסען עהרליכע יודען, וואָס וועלען זיך האַבען גענומען ריהרען. ס'איז אויך מעגליך, אַז יחידים, וואָס אומבאַוואוסטויניגערדיג ווילען זיי שוין לאַנג זיך אומקעהרען, וועלען קומען צו מיר — נג וועל איך זיי אַנדראי מקבל פנים זיין מיט גרויס פרויד. נאר זאל מען נישט מווען, אַז איך בין אויסען, פרום צו מאַכען אונזערע עכזרה-הניקעס. אַז אַסור. איך וויל דאָ גאַרנישט, נאר מקלומרשט

*) אין ווינטער תרע"ו האב איך אנגעהויבען, מיך אומצוקוקען נאך חברים פאר מיין שמרעבונג און ס'האט זיך מיר ניש-קשהדיג איינגעגעבען. נאר די מלחמה און די פארקעהרס-מניעות נאך דער מלחמה, וואס ער היום האבען זיי נאך אלץ נישט אויפגעהערט, האבען שטארק געשטערט. אצינד האף איך, אז באלד וועלען נישט זיין קיין צו גרויסע שטערונגען. דעמעלס וועלען מיר ארויסטרעטען פאר אונזער פאלק. געבענדיג זיך דעם נאמען "העולים", ווילען מיר בשותפות שמרעבען צו קדושה, מיט א הייסער כוונה ארביטען אויף משיחן. מיר ווילען אוועקשמעלען פאר זיך סיגים אקעגען דעם עולם-הזה, און פערזענליכע און צייטליכע ארגאניען, אונטערצושפארען אונז אויף אונזער שווערען עולם-הבא-יועג און מיר וועלען נעמען איבער זיך אן אינסטיטוציע פון שומרי אמונה, לויט איהר אידענטיטעט און לויט איהרע תקנות. אויף אזאן אופן ווילען מיר פראווען צו מונ דעם אויפפון פון הייליגען זיך, כאטש צווישען זיך גופא. וואס איז שייך די אנדערע עהרליכע יודען, איז ארום א ביכעל "דברי העולים" אויף לשון-קדוש און באזונדער איבערגעזעצט אויף יודיש (ביי מאקס היקעל אין ברין, טשעכאסלאוואקיי), וואס ווענדט זיך צו דער גלויביגער יודישער וועלט, זי זאל העלפען ביי דער ארבייט, נעמען א חלק אין אונזער עלי. מיר דערווארטען, אז דער כוח פון ביישפיל וועט האבען זיין פעולה און מיר האפען, אז ס'וועט קומען די צייט, און אשער וועט עס גארנישט לאנג געדויערען, וועלען אלע יראים ווערען "עולים". (אדר תר"ם)

געזעגענען זיך מיט זיי — מיט זיי און מיט זייערע בלאנדזשענישען, פאר וועלכע איך
 נעם אויף מיר א ניש-קשהדיג שטיק פון אהריות — און דערביי זיי אפען זאגען, וואָס
 איך טראַכט און וואָס כ'האב ב'דעה צו טון, אָפּשר אויך נאך געבען זיי צו פיהלען, אַז
 זיי שאַצען ניט אָפּ, לויט ווי ער פאַרדינט, דעם כּוח פּון געהליכע יודען, וואָס שלאָפּט
 אַפילו נאך אַצינד, נאר טאַקי דעריבער וועט ער באלד זיין אויסגעשלאָפּען. כ'בין
 לחלוטין ניט אויסען, צו וועלען צוריקרופּען די, וואָס זיי זענען שוין אַזוי ווייט פאַר
 קראכען, אַז זיי קאנען מיך מעהר ניט הערען, אדער די, וואָס זענען אַפילו שוין
 געבוירען געווארען אדער אויסגעוואַקסען דארטען, וואו אַהן ס'דערגייען מעהר
 ניט מייע ווערטער, אדער די, וואָס זענען נאך פרישע אַפיקורסים, און דעריבער,
 וואָס איך זאל זיי ניט וועלען זאָגען, וועט עס ניט זיין דאָס, וואָס מען האט זיי אויס
 געלערענט און וואָס זיי האָבען עס לוב צו הערען; כ'ווייס, אַז איך קאן זיי ניט געבען
 אַזוינס, אַקעגען וועלכען זיי האבען זיך ניט קיין סך צו שאַרען. און דעריבער וועט
 מיר אויך זיין גאָר אַלץ-אוינס, אויף וואָסער אַן אופן זיי וועלען אַרויסווייען, אַז זיי
 זענען ניט מסכים אויף מיין אַרויסטרעמונג. צו זיי וועלען רעדען אדער שווייגען, פאַר-
 שטוינען אדער קוועטשען מיט די פּלויצעס, באַטראַכטען זיך אדער אָפּשפּעטען, אין
 חרם אַריינלויגען אדער האָבען בחמנות, זאָגען זינס ווערטאלעך אדער זנדלען, שאַגעווען
 אדער סטראַשען — איך וועל מיך קשום אופן ניט אַריינלאזען אין קיין וויכוחים מיט
 זיי, איך וועל זיי הערען גלייך זיי וואלטען געווען מענטשען פּונ'ם מזל מאדים, גלייך
 אַזוינע וואלט אַרויף אויס'ן זינען, צו פאַרלאַנגען פון מיר אַ דין נְחֻשְׁבוֹן, צו זיין אין פּעס
 אויף מיר אדער הוּזק צו מאַכען פון מיר. אין מיין וועלט וועלען זיי ניט קומען מיט
 זייערע ווערטער, מיט זייער פּעס און מיט זייערע וויצען. אין זייער וועלט וועל איך זיי
 לאזען, אַהן שום קנאה, צו בעל-ביתעווען אויף איהר. לאזען זיי נאר ווייטער מאַכען,
 וואָס זיי האבען ביז אַצינד געמאַכט — איטליכער לויט זיין באַזונדערען גוסח. לאזען
 זיי ווייטער טאַג'טעגליך איבער-אַ-נייט אַראָפּוואַרפען דעם אייבערשטען פון זיין שמוהל
 און פארט ניט קאנען מאַכען אויס נאט אין דער וועלט, אדער פון צייט צו צייט פרוווען
 איבערצומאקען איהם ב'צלמיהם ודמותיהם ה'קרים און אַלץ איבער-אַ-נייט זיך אַרויס-
 ווייזען דערביי פאַר פאַרטאַטשעס; אדער (לויט דער מאדע און אפילו ניט לויט דער
 לעצטער) גיין איהם זוכען אינ'ם געדיכטען וואַלד פון זייערע קליצות, גאַרניט האָבענדיג ב'דעה
 צו געפינען איהם. אדער ברשענען אין זיין נאָמען, און דעם נאָמען גופא קונטמאַל
 ניט דערמאָנען, שמענדיג אויסדרוינג זיך מיט אַנדערע ווערטער, ב'די זיי זאלען
 על-ב'לפנים האָבען אַ טענה אַקעגען די אַזיגענע געוויסענס! לאַזען זיי נאר ווייטער העלפען
 מאַכען מ'רהלעך אַקעגען דעם ווילען פון הקב"ה מ'כּוח די מענטשען, און דערביי בלאַזען
 פון זיך, גלייך ס'וואלטען געווען איבערקעהרענישען; לאזען זיי ווייטער מ'זינען, אַז זיי
 קאמאַנדעווען די היסטאריע, ב'שעת זיי שרייען נאר איבער די געוואַלדען פון איהרע
 נאָסען-זונגען מיט זייערע געוואַלדען; לאזען זיי ווייטער אַריינשפּיען אין דעם ייכעל פון
 דער היסטאריע און דערנאָך אַל'יין עס מ'זען אויסטרינקען; לאזען זיי ווייטער, פאַר
 אַנדערע און פאַר זיך, שפּילען די ראליע פון פראַגרעסיסטען און גושע מענטשען, ב'שעת

אין מ'ך גענומען נארען זיי נאר נאך מאכט אדער זענען ב'כ'רע מענשען אויף אונז
 וואלווען און סכעמאטישען שטיווער, אז מען מוז מ'חל זיין די, וואס ווערען בעסער
 ר'שעים אדער כאטש אכזרים, אידער זיך אפצולערענען פון זיי; לאזען זיי נאר ווייטער
 זיך פארען אין אלע טעאטישען, פארטראגס-זאלען און צייטונגען, און פארמעקלערען
 און פארנארישען זייער לעבען, זייער וויסענשאפט, זייער קענשאפט און דאס לעבען,
 דאס וויסענשאפט און דאס קענשאפט פון די אנדערע; לאזען זיי זיך נאר ווייטער
 טוישען דעם קאפ וועגען דעם יודישען פראבלעם; לאזען זיי נאר ווייטער אויסמעקען
 דאס יודישע פאלק פון דער פעלקער-רשימה, סיי מיט זיין גאט סיי אהן זיין גאט;
 לאזען זיי נאר ווייטער זיצען, וואו מען האט זיי נישט געבעטען זיצען, אבער אנטלויפען
 פאר זיך אליין; אדער לאזען זיי ווייטער געבען רשות דעם יודישען פאלק, צו לעבען,
 אבער זעהן, עס איבערצומאכען אזוי, אז זיי זאלען זיך נישט דארפען שעמען מיט איהם
 פאר דער היינטיגער מאדערנער וועלט, וואס זי איז אזוי „קלאר“ געווארען און האט
 אפנים די איינציגע סטולה, ווי-אנאך גליקליך צו ווערען. און לאזען זיי דערביי ווייטער
 קוקען אויף זייערע פרעמדע סענזאציעס און גלוסענישען, גלייך זיי וואלטען געווען
 דער פארלאנג פונ'ם פאלק, און אמאל אויך פון זיין מ'לומרשט קאנסטיטוציאנעלען
 גאט! לאזען זיי ווייטער טון אלדינגס, וואס ס'גלוסט זיך זיי, די פארבלאנדזשעטע, מיט
 זייערע פארפלאנטערטע ווארצלען! — — — וואס ארט טיך עס. איך האב
 געפונען דעם וועג צוריק צו יודישקייט, איך ווויס, אז זיי וועלען נאך נישט פועלען,
 אז גאט וועט בלייבען גאט און יודען דאס פאלק, וואס ער האט זיך אויסדערווילט
 פון אלע פעלקער.

שפּעטערדיגע הַעֲרוֹת צו „גאטס פאלק“.

כּבֵּל האט מיין ביכעל „גאטס פאלק“ נושא חן געווען ביי די יִרְאִים, וואָס האבען עס געלױענט. נאר ווייזט אויס, אַז ס׳איז זײַ דערביי געפּעלען געווארען, אַחוץ מיין שאַרפּער קריטיק אַקעגען די „הױדישע יודען“, נאר דאָס, וואָס ס׳האט זיך מיט מיר געטראפּען אַזאַ מאדנע טעשה: אַ מענטש זאל פאַרברענגען אַ גאַנץ לעבען מיט העלפּען באַשאַפּען אַ יודישקױט אַהן אַמונה און דערנאָך גײַן און ווערען אַ פּאַטין און מיטן גאַנצען כּוח פּון אַ פּרישער אַמונה זיך געמען מלחמה האלפּען אַקעגען דעם אלטען אומגלױביגקױט. דעם אַנדערען הוכן פּון דעם ביכעל, דאָס, וואָס עס שמויזט אין איהם מעהר פּון קריטיק און ווידוי, האבען זײַ אדער אין גאַנצען ווי נישט געוועהן אדער מיט אַ שמויכעל כּבֵּל געווען, ווי אױנער זאָגט: צוליב דיין שױנעם עיקר־אויפטוּ בין איך דיר מוחל.

אבער כּיֵהאב דאך געשריבען מיין קריטיק און מיין ווידוי בּוּקא פאַר די „הױדישע יודען“ — אַמת, נישט קְבִי זײַ פּרום צו מאַכען, אַזױנס האב איך נישט געוואלט אַפּילו פּרווען, נאר קְבִי זײַ צו זאָגען דעם אַמת און זיך צו געױגענען מיט זײַ. פאַר די יִרְאִים איז דאָס אַפּשר געווען גוט אויף צו שפּאַרקען זײַער אַמונה, און די דאױנע פעולה קאן מען אויך נישט אַוועקמאכען מיט דער האַנט. נאר פּון דעסמוױגען, אױב איך וואלט פּאַקי נישט געווען געהאַט זײַ צו זאָגען מעהר ווי אַז זײַ זאלען זיך פּוהרען יודיש, וואלט איך בעסער געווען געשוויגען, וואָרין זײַ דאַרפּען דאך אַנדראי נישט אַנקומען צו מיר, איך זאל זײַ ערשט מוזען דערמאַנען און מינטערען. צו זײַ בין איך דאָס בּוּקא געקומען מיט גאָר אַנדערע, וויכטיגערע ענינים. נאר פּאַרנומענע מיט דער סענזאַציע פּון מיין אַרויסטראַגענע, האבען זײַ נישט אַכטונג געגעבען דערויף.*

הױסט עס, מיין ביכעל האט נישט זוכה געווען צו דער פעולה, וואָס איך האב געוואלט פּועל זײַן מיט איהם, ווען איך האב עס אַרויסגעגעבען. ליגט אויף מיר דער חזב, נאך אַמאָל אונטערצושטרייכען, כאטש מיט אַ פּאַר ווערטער, מיט וועלכע ענינים איך בין אויסען געווען דער־עיקר צו פאַראינטערעסירען אונזערע יִרְאִים, און צו ענפּערען מיט עטליכע הַעֲרוֹת און הֻקְפּוֹת אויף די טענות און ספּקות, וועלכע האבען זיך פּאַרט געלאזט הַעֲרוֹת כּגוֹע צו די דערמאַנטע ענינים.**

(* בפרט אינים קאפיטעל „וואס מען דארף אויפטון“ און אין דעם ביכעל „דברי העולים“ (פארלאג מאקס היקל, ברין, ששעכאסלאוואקיע) אין די סאמרים „עת לעשות“ און „דברי העולים“ (אין דער דייטשער אויסגאבע פון „גאטס פאלק“ זענען צוגעגעבען פאר הוספת די דאזיגע סאמרים, איבערגעזעצטע אויף דייטש).

(** ס׳מוט מיר באנג, וואס איך קאן דא נישט דרוקען אלע פֿאַקטישע פֿריים, וואס וועלען געבראכט ווערען אין מיינע ווייטערדיגע פּובליקאַציעס. (אויף דעם ארשט האב איך געזאגט אין דער דייטשער אויסגאבע, אז דערווייל וועלען די ווייטערדיגע פּובליקאַציעס מן־הסתם ארויסגייען קודם אויף לשון־קודש און אויף יודיש. נאר צוליב מעכנישע סיבות וועלען זײַ לויט ס׳זעהט אויס אצינד, ארויסגייען אויך קודם אויף דייטש).

נאר קודם וויל איך מיך נאך בכלל אָפּשטעלען מיט אַ פּאַר ווערטער אויף דעם אָנצוהערעניש, אַז אין הויך גענומען האב איך גאַרניט געזאָגט, וואָס געהרליכע יודען ווויסען נישט שוין פון לאַנג. אויב דאָס מיינט נאר, אַז ס'איז מיר קוּנמאַל נישט אויסן זיגען אַרויף, אַראָפּצוגייען פּונ'ם וואָס פון הויך שפּעט וועלן פּה, אפילו נאר אויף אַזוי טריט, בין איך אַנדאָי מסכים. אויב דאָס מיינט אבער מַעְהַר, בין איך נישט מסכים, ווייל ראשית פאַרלאַנג איך פּונ'ם כּלל, ער זאל נעמען אויף זיך ווירקליכע אַחרייותען דארטען, וואו מען האט בין אַהער אַרויפגעווארפען דאָס גאַנצע אַחרייות אויף דעם יחיד; שנית, פאַרלאַנג איך, אַז דאָס, וואָס מען קאן עס בין אַהער נאר אינ'ם געשטאַלט פון פּרעזיפּיען, זאל אָנגעמען דאָס געשטאַלט פון מעשים, און דריטענס, ווייז איך וואָגען אויף צו אַרביטען, וואָס בין אַהער זענען זיי נישט געוויזען געווארען. *

כלי שום ספק ווויסט יעדער געהרליכער יוד, אַז ס'ליגט אויף איהם דער חוץ, מְקיים צו זיין אַלע מצוות, מיט וועלכע דער אַנובערשטער האט אונז מְזַכּה געווען, און ער סטאַרעט זיך אויך, זיי מְקיים צו זיין, און אַנדאָי איז איהם אויך קלאָר, אַז מיר זענען אַרומגערינגעלט מיט נסיונות און אַז ס'טרעפען זיך אַלץ איבער אַ נייע יודען, וואָס זענען צו שוואַך, קדי זיך צו קאנען שפּאַרען אַקעגען די נסיונות. נאר דאָס אומגליק איז, וואָס בין אַצינד האט דער כּלל טאַקו געלאזט דעם יחיד ביהדות, נישט פאַרשטאַנען. אַז ער דאַרף איהם העלפען זיך שפּאַרען, נישט געהאלפען איהם. דארטען, וואו ס'זענען קלויגע גרופּעס און קלויגע פאַרהעלטענישען, ווי לְמִשְׁלַל ביי דייטשע יודען, האט ער אַמאַל געלאָטעט דעם חורבן (לְמִשְׁלַל די „שומרי־שבת“־אַרבייט); דארטען אבער, וואו ס'געפינען זיך מאַסען און די פאַרהעלטענישען זענען פאַרפלאַנטערט און וואו מען קאן נאך ראַטעווען אַ גאַנץ פּאַלק (די מוֹרְחֵי־יודען) פון די נסיונות פון דער וועלט און פון דער צייט, האט ער זיך באַנוצט מיט דער מעטאָדע פון דער „פּאַסיווער רעזיסטענץ“. אבער די נסיונות גופא האט ער פּשוט געלאזט וואַקסען. אין ערגיץ האט ער זיך נישט גענומען דערצו, צו טאַכען די וועלט און די צייט פאַר דינסטען פון די מצוות. ברוקא דאָס אבער פאַרלאַנג איך איצטערט פון איהם, זאל ער טון: אַז פון זיין נישט־טון און פון זיין באַקוועמקייט זאל ער זיך שוין אַמאַל אָפּזאָגען. ס'גיט — אויף טון און אויף נישט־טון — פאַרלאַנג איך פון איהם און פאַר איהם, קדי ער מיט אַלע זיינע יחידים, זאלען נישט מוזען אַדורכגייען דורך טויזענטער נסיונות, וואָס מען קאן זיי אויסמיינען. „און אויב ס'איז אויך אַמַת“, — זאג איך אין „גאטס פּאַלק“ (זעה אויבען זייט 33) — „אַז געהרליכע יודען, כאטש זיי זענען געטרייע, האבען פון דעסוואַגען נישט געטראַכט, צו באַשאַפען ס'גיט פאַר דער גאַנצער כּנסת ישׂראל, וועלכע זאלען זי קאנען שטאַרקען אַקעגען די נסיונות פון דער וועלט און פון דער צייט — טא דאַרפען זיי אַצינד באַשאַפען די דאזיגע ס'גיט, טא דאַרפען זיי אַסרען אַלדינגס, וואָס איז כּבוֹח, אַפּצושוואַכען איהר יודישקייט און איהר טאַלאַנט אויף צו היליגען זיך און דאַרפען מאַכען פאַר אַ מצות גשה אַלדינגס, וואָס איז כּבוֹח, צו שטאַרקען די דאזיגע מידות. דעמעלט דאַרפען זיי קוקען אויף אימליכען מין אָפּזאָגען זיך פון אַ שטיק יודיש לְכַבֵּען און פון אימליכען מין

בלייבען אין א מצב, וואָס העלפט צו צו קגידה און צו פאַרהיידישט ווערען, ווי אויף אן איסור, און דאַרפֿען מאַכען פאַר מצוות געשה אַלדינגס, וואָס לאזט ניט צו קיין נסיונות צו יודען, דעמעלט דאַרפֿען זיי אַסרען די גרויסע שטעט, דעם עיקר-קקוד פֿון דער עבֿרה-גֿרה, און דאַרפֿען אוועקשטעלען פאַר אַ מצוה דאָס אומקגהרען זיך צו דער ערד-אַרביט, ווי צו אַ שטיקעל גאַראַנציע, אַז יודען וועלען זיך האַלטען ביחידות און וועלען זיך הייליגען. דעמעלט דאַרף זיין זייער שייכות צו אַלע עיקר-ענגינים פֿון ישׂובֿ און פֿרנסה, פֿון לבוש, לשון און היגוך ווי צו אָמונה-זאָכען, צו די איינע ווי צו איסורים, צו די אַנדערע ווי צו מצוות. און וואָס עס זענען אַזוינס עיקר-ענגינים, דאָס רעכען איך אויס אין „דברי קעולים“ (מאמר „דברי קעולים“, ד:*) . די אבער, וואָס חידושען זיך אויף געוויסע תביעות, ווי למשל אויף די תביעות, וואָס מעס צוועק עס איז, אָפּצוהעלטען דעם קיום און פֿבוד פֿונם יודישען לבוש און פֿון די באַזונדערע יודישע לשונות; וואָס פאַרשטייען נישט, אַז די דאזיגע תביעות מאַרען ניט אויספֿעהלען אין אַ שיטה, וועלכע זאל פאַרזיכערען דאָס יודישע לעבען אָקגען דעם ווילדען וואַסען און דעם ענות פֿונם עולם-זהו — זאָג איך אפֿען און פֿשוט, אַז זייער גאַנץ טראַכטען ווענען דעם גורל פֿון יודען און יודישקייט דרויט זיך נאך אַלץ אַרום דעם אַרימען יודישקייט פֿון די עטליכע יודישע פּאסטענס אין מערבֿ, און נישט אַרום דעם רייכען יודישקייט פֿונם גרויסען יודישען הייל אין מזרח; אַז זיי האבען זיך נאך נישט אויסגעלערענט, אָפּצושאַצען קערפֿן די אויפהאַלטענדיגע און אין איינעם אויפֿבויענדיגע פֿוחות פֿון די באַזונדערע פּארימס פֿון לעבען, וועלכע זענען אויסגע- וואַסען ביי די מזרח-יודען אויף דעם יסוד פֿונם לעבען על פי התורה הקדושה; אַז זיי האבען נאך נישט געפֿטרט די נאַרישע פּאראורס-זעלען פֿון אַ גאַמישער השקלה. ווייער, דו, וואָס מיינע תביעות קנוגע צו עקאנאָמיע קומען ביי זיי אויס קינדערשי-

(* צו וואוינען און צו באזעצען זיך נאר אויף אוינע ערטער, וואו ס'געפינען זיך באזונדערע יודישע ישובים.

נישט צו באזעצען זיך אין גאר גרויסע שטעט, סירען למובת הכלל. אויפצוהיין זיך ערד-אריבער און צו באזעצען זיי אויף אייגענער פריוואטער אדער געזעלשאפטליכער ערד. צו מאכען געזעלשאפטליכע ווארשטאטען און פאבריקען פאר אונזערע ארביטער. צו גרינדען אונז קאלאניעס אין אונזער ארץ-הקדושה. נישט אפצוזאגען זיך פון אונזער לבוש, וואו יודען האבען זיך זייער באזונדערע יודישע הלבשה. נאר זיך צו האלטען ביי איהם און אפצוגעבען איהם כבוד. נישט אפצוזאגען זיך פון אונזער לשון, אויף די ערטער, וואו יודען רעדען אן אייגען לשון, נאר צו היטען עס און אפצוגעבען איהם כבוד. צו מאכען לימוד התורה, תנ"ך, כשניות וגמרא, צום יסוד פון דעם לערנעכץ פון אונזערע זיהן און פון אונזערע טעכטער, אויך צו לערענען מיט זיי לשון-קודש און אלדינגס, וואס איז דאָרף וויסען, און צו געבען זיי דאס כוונליכקייט, צו לערענען די אלע זאכען און די חכמות פון דער וועלט אין א יודישער און גלויביגער סביבה. צו שטארקען און געזונט צו מאכען אונזערע לייבער און די לייבער פון אונזערע יונגלעך און מיידלעך (און דאס נישט בדרך ענות און אומצניעות).

תמנונאמע, וואָס קוקען דערויף מיט דער הוצפה פון מבינים מכלומישט — זאָג איך זיי בפירוש, אַז איך בין אויך אַ ביסעל אַ הוימישער אין דער סאציאל-עקאנאמישער קיך פון טעאריעס — אויב נישט מעהר פון זיי, ווייניגער אונדאוי נישט — און דער חילוק איז נאר, וואָס לויט מיין מיינונג איז נישט אַמת, אַז היסטאריע קאן געקאכט ווערען און אָהן פּענהלערען געקאכט ווערען נאר אין דער דאזיגער קיך. לאזען זיי זיך נישט צוקוקען צו מיינע תביעות, — אַנב אורחא, פּרטים וועל איך נאך פובליקירען — וועלען זיי זעהן, אַז דאָ רעדט זיך וועגען אַרביטען, וועלכע זענען זיך סומך איינע אויף די אנדערע, און פון וועלכע מען קאן דערוואַרטען, אַז זיי וועלען שטעלען די גאַנצע (מורח) יידישע עקאנאמיע אויף נייע יסודות און שטאַרקען און פאַרזיכערען דאָס יידישקייט. און דאָ וואָס ס'גלוסט זיך זיי, צו דרינגען פון די היינטיגע פאַרהעלטענישען אַז ס'איז נישט מעגליך אויסצופיהרען אַלע תביעות, וואָס איך שטעל אַרויס, לְמשל נישט דעם איסור, צו וואוינען אין גרויסע שטעט, — לאזען זיי נישט איבערלויבען מיינע ווערטער, וועלען זיי זעהן, אַז לויט מיין מיינונג וועלען געוויסע תביעות קומען מבוז אַל פּופעל נאר אין אַ סביבה, וועלכע וועט ביסלעכווייז אויסוואַקסען דערפון, וואָס אַלע תביעות וועלען וואָס אַמאָל מעהר זיך פאַרווירקליכען און די הנשמות וועלען זיך צווישן וועלען איינע מיט דער אנדערער.

* * *

אַמת, אַלע גראים וויסען, אַז נאט האט ארויפגעלוינגט דעם חוב אויף זיין פאלק, צו זיין איהם אַ פאלק פון היליגע מענטשען — ס'שמויט דאך בפירוש אין דער תורה. נאר קיינעם אַרט נישט, וואָס ביז היינט האט קיינער נישט מקיים געווען דעם דאזיגען חוב, קיינער האט נישט קיין עגמת-גפוש דערפון, קיינעם איז נישט אויפן זינען אַרויף, אַז איינגעמליך וואלט דאך דאָס געדאַרפט אנדערשט זיין און וואלט אויך געקענט אנדערשט זיין. מור איז עס אבער יא אַרויף אויפן זינען און איך קאן בשום אופן נישט פאַרגעסען דערין. איך קאן עס נישט אַננעמען פאַר אַ מריוסט, וואָס די מענטשען פון די אומות קעולם ווילען דאך אויך נישט ווערען קיין היליגע מענטשען. וואָרין תמיד הערט מיין אויער נאטס געכאט צו מיין פאלק. איך זעה, אַז אפילו די געמרייסטע אַרט נישט, וואָס יודען האַלטען אין איין נישט-מקיים-וויין דאָס דאזיגע געכאט, גלייך ס'וואלט טאַקי אנדערשט נישט געקענט זיין. און איך קאן נישט גלויבען, אַז נאט זאל האבען אַרויסגעגעבען לְבטלה אַזאַ באַפעהל — דעם באַפעהל, וואָס אין איהם, אין איינעם מיט מִתן תורה און מיט דעם צוואַנג פון ביאת המשיח דריקט זיך אויס אונזער אויסדערוויילטקייט. איך קאן נישט מסכים זיין אויף דער סתירה, וואָס מען היט נאר אַפּ די מצוות מעשיות, אָבער פון דעם גרויסען חוב פון היליגען זיך, פון דער מעשה המעשים האַלט מען נישט; וואָס מען איז מרוצה צו מראַגען דעם מונדר פונם לוחם מלחמת ד', אבער די קאמאנדע פאלגט מען נישט, מען האלט גאָר אין איין שטאַרען מכתחילה די היליגע מלחמה אַקעגען דער טומאה. איך קאן נישט בלייבען רוחני, ווען איך זעה, אַז דאָס יידישקייט האט נישט די פעולה, וואָס עס וואלט באַדאַרפט האַבען, און אַז דערביי ווערט עס אַן נשמה-פחות, וואָס וואלטען איהם געבראַכט נוצען, ווייל זיי וואלטען איהם אומגעקעהרט

נייע פעולות. און דעריבער טרעט איך ארויס, מערר צו זיין צו קדושה. דעריבער פארלאנג איך, אז ידען דארפען עולה זיין אין די דריי קדושות פון בעת, פון בחמים און תפארת. און קרי טאקי צו קאנען עולה זיין, אז זיי דארפען זיך באנוצען מיט באזונדערע מעטאדעס כגונע צו יעדער פון די דריי קדושות (זעה „דברי העולים“, פאמיר דברי העולים, ב' און ג' *). די דאזיגע תביעה מיינע ווערט אויסגענומען מיט די גרעסע ספקות אפילו אין דער מחנה יהאים. איך רעכען, אז אין דעם איז דער-עיקר שולדיג די מעאריע פון „דרך-אריץ“, וואס האלט נאך אלץ אין איין אויסשפרייטען זיך. ביי וועמען ס'גינט אריין אין „דרך-אריץ“ ניט בלויז דאס וואכענדיגע און דאס וועלטישע, נאר נאך דערצו — צי באוואוסזיניג צי נישט באוואוסזיניג — דאס פרעמדע, דאס וואס ס'נעמט זיך פון אין דרויסען, פון די אומות העולם, און ווער ס'מיניט, אז מען קאן ניט אנדערשט, נאר מען מוז איהם נעבען און ארט לעבען דער תורה הקדושה, אזא יוד קאן שוין ממילא ניט גלויבען, אז שטרעבען צו קדושה זאל קאנען פיהרען צו וואס ס'איז ניט פאר א תכלית. ווער ס'שלומפערט זיך נאך די הוידישע קרידה-מאכערס און לאזט זיך פון זיי אייני-רעדען, אז סוף כל סוף דארף מען זיך מעהר ווייניגער געפינען און ארט אין ווער וועלט פון מאוה, פון רדיפת קצו און פון גרויסקייטס-שען — וועט, פארשטייט זיך, שוין קיינמאל ניט דערגיין צו דעם התלהבות און צו דער הבענה, וואס דאס אמתע בעת די איז נישט מעגליך און זיי. אזא מענטש וועט קוקען אויף מין תביעה, אויסצומיידען די מהומות פון דער וועלט, ווי אויף אן אומאפיע, פון איהם קאן מען ניט דערווארטען, ער זאל זיך אנטאפען מיט פרייד אינים גערענגע פון א וועלטישקייט, וואס איז אונטער-געגעבען גאט, ער זאל זיך פלייסען, צו היליגען זיך, ניט לאזען זיך שטערען פון מאטע-ריאליטישען פאטאלים.

ווער ס'איז מסכים אויפן „דרך-אריץ“ און אין איינעם דערמיט אויף די אלע התעבות, מיט וועלכע עס פארנעמען זיך די הוידישע קרידה-מאכערס, סיי די „רעכמע“, סיי די „לינקע“ — ביי אט אזא גוטען תלמיד פון זיינע רבים מוז אויסקומען, פארשטייט זיך, די תביעה, צו פארברייטערען די התחייבותען פון איין מענטש צום אנדערען, ווי א מליצה, וועגען וועלכער עס לוינט זיך גארנישט קיין סך צו רעדען, ער וועט קיינמאל נישט משיג זיין די תביעה, אז דער כלל דארף שטרעבען צו גוטסקייט און דארף זיך דערביי באנוצען מיט א קרן פון באזונדערע פרינציפען, מעטאדעס און ארביטען און אויך מיט די „סגנים“. אזא יוד ארט עס נישט, וואס זיין ביסעל קבכה, וואס ער גיט, אדער זיין ביסעל פארען זיך אין עקאנאמישע כלל-זאכען איז ניט גובר דעם אויסגעווייניגען צער פונם מענטשליכען מין און אינים אינעווייניגען צער ריהרט עס אפילו נישט, ער דערגייט

(* בנוגע צו דער עלי' ברעת די „נישט פאראן קיין דעת אהן התלהבות און אהן הכנעה“): דאס מתכוון זיין זיך צו איהם און דאס שטארקען די כוונה „דורך לערענען תורה, דורך תפילה, דורך גאסס לידער און דורך גאסס געבייען און דורך אויסמיידען די מהומות פון דער וועלט“ (פאראן דריי מהומות: „אין תענוגים“, „אין משא מתן“ און „אין השכלה-זאכען“). בנוגע צו דער עלי' בחמים: דאס „פארברייטערען די התחייבותען פון איין מענטש צום אנדערען“, בנוגע צו דער עלי' בתפארת: דאס „שטרעבען צו שיינקייט און צו חן, צו ריינקייט און צו ארדענונג ביי אונז און ביי אלרייגס, וואס אין אונזער רשות“, נאר בלי חשגת גבול פון צניעות, דעת און רחמים.

נישט צו די סאמע מזפענישען פון רחמים; ער ווויסט נישט, אז חוץ דער עקשנותדיג קאלטער מאדישער גלייכקייטס-טעאריע, וואָס זי באַשאַפט מאַקי נאך נייע אַפּשױדענדיגע תּהומות צו די אַלטע, איז נאך פאַראַן אַ הויס רייסען זיך צו רחמים, אַ רייסען זיך, דורך וועלכען ס'וועלען אַמאָל אויסגעבויט ווערען די אַווינגע בריקען; ער האט פאַר-געסען, אַז נאט האט אַרויסגעלייגט דעם חוץ אויף ישראָל, צו לייגען זיין גאַנצען פּוּח, זיין גאַנצע לעבעדיגע, געדולדיגע און פאַמעליכע אַרביט אויף אַז דעם דאָזיגען אויסבויאונג.

און ביי וועמען דער „דורך-אַרץ“ קומט אויס דער-עיקר פאַר אַן עסטאַטיש דערגרונטונג, וואָס דאָס יידישע פאלק האט דערגרונט — אַז אַזא יוד פאַרמאָגן קישוט נישט דאָס אַראַפּן, פּדי משיג צו זיין דאָס הוייליגע תּפּאָרת, וואָס וויל דיגען דעם בורא עולמים דורך לאזען אַפּשפּיגעלען דעם פּבור מלכותו אויף די ענגנים פון עולם הוה. ער פּוּהלט נישט, וויפיל קדושה ס'האבען פאַרלויבען יודען דורך דעם, וואָס זיי האבען אַליין איבער-געהאַקט דאָס באַשאַפען און אַווינגעס „דורך-אַרץ“, און אַווינגע וועלט מיט און אַוויגען, נאטס-פּאָלקיש, צניעותדיג שווינגעס. ער פּוּהלט נישט, אַז אויב ער מָגן קומען אויך צו פרומע יודען מיטן נישט-דאַממען „דורך-אַרץ“, און מָגן צוגעמען ביי זיי ווער יידישקייט, און מָגן ברענגען זיי דאָס גנאות פאַר וויסע קאַלנערס און פּלערללו גאַנצע קריסטע קנצען, ווי מבלומרשט צו לעבען, און מָגן זאָגען זיי, אַז זייערע בתי-כנסיות דאַרפען דווקא אויסזעהן ווי קלויסטערס און מעטשעמען — איז דאָס נאר דעריבער, ווייל דאָס פרומע יידישע פאלק האט ניט געשטרעבט צו קדושה מיט אַזאַן אימפעט, אַז עס זאל מאַכען אַרדענונג ביי זיך, פאַרמעווען דאָס לעבען מיט אַ באַזונדערען יידישען חן און באַשאַפען אַ קונסט, וואָס, בלייבענדיג אויף נאטס דרכים, פאַרשפּרונט זי יראת ד', דְּהיינו אַ קונסט, וואָס איז תּפּאָרת און שטיצט דעת.

* * *

נישט פאַראַן קיין אַוויג ירא שמים, וואָס זאל ניט וויסען, אַז ווי לאַנג ס'זאל ניט גער-דייערען, דאַרפען מיר דאך דערוואַרטען קשיחן אין יעדען מאָג. נאר איך מוין, אַז איך ווויס נאך עפּים, אַחוץ דעם, און איך וויל עס ניט באַהאַלטען ביי מיר: איך ווויס, לויט מיר דאַכט זיך, אַז די וואונדערליכע אָמונה אין קשיחן, וועלכער וועט קומען, פּדי אויסצולייזען אונז און אַלע מענטשען פון די יסורי התּמא, איז איינגעשרומפען געווארען אין אונזערע הערצער, און אַז אין בעסטען פאַל דערוואַרטען מיר קשיחן נאר פון נאטס חסד, וואָס שעפט זיך קיינמאָל ניט אויס, און ס'קומט אונז נאַרנישט אויסן זינען אַרויף, צו אַרביטען אויף איהם, צו ברענגען איהם דורך אונזערע מעשים, דורך פאַרויכערען אונזער יידישקייט און דורך עולה זיין קדושה. איך ווויס, לויט מיר דאַכט זיך, אַז קשיח איז פאַר אונז געווארען נאר אַ ווארט, וואָס מיר שמוזלכען דערביי מיט אַ מידען און גוטען שמוזלעל, אַ ווארט, וואָס ס'איז אַ ספק, צו מיר שטעלען זיך עפּים פאַר דערמיט, און אויב שוין יא, איז דאָס אַנוראי ניט קיין פאַרשטעלונג, וואָס זאל אויסקאכען אונזער בלומ, וואָס זאל אונז ציהן צו באַשאַפען נאַראַנציעס פאַר אונזער יידישקייט און עולה צו זיין פון קדושה צו קדושה. איך מוין, אַז דער וואָג, דאָס עולה-

זיין, ציהט אונז נישט צו, ווייל ס'ציהט אונז נישט צו דאָס ציל, דער שפיץ באַרג, קשיח. אַז אונזערע טאָג מוזען זיין מונקעל, ווייל ס'לייכט נישט אַרביבער צו זיי קיין אײַן שטראַהל פון דער זון פון אַהרית הַבַּיִת. אין דעריבער קאן אײַך נישט שווייגען. אײַך קאן נישט צוקוקען צו דעם גרויסען שלאַסקײַט, אײַך זאל ניט וואַריגען, אײַך זאל נישט פאַרלאַנגען: לַעֲרַענֵט זיך פאַרבענקען נאָך קשיח! לערענט אַרביטען אויף איהם, און ברענגען איהם. דורך אַ פּרומקײַט, וואָס פאַרזיכערט זיך אַליין, דורך שטאַרעכען צו קדושה! און — לַעֲרַענֵט זיך אויסבויען אייער פּלל אויף אַזאַן אָסן, אַז אייער אַרביט זאל ווערען וואָס לייכטער און טראַגען וואָס טערה פּירוח!

* * *

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל! אַמֵּת, נישטאַ קיין עהרליכער יוד, וואָס דאָס ווארט זאל איהם ניט זיין באַוואוסט און וואָס ס'זאל ביי איהם ניט זיין אָנגעלײַגט. נאר קײַנער איז ניט געקומען צו דער ביטערער הַקְרָה, אַז לַעֲת־עֲתָה איז גאַרנישט פאַרזאַן קיין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דאָס הײַנט, קײַנער פאַרשטײַט ניט, אַז קְדֵי צו פאַרדיגען איהר נאָמען, וואלט זי געמוזט זיין: אַ שטאַרקער סובַּרענער בנין, וואָס געמט אַרום דעם גאַנצען שְׁמַח פון דער יודישער אָמונה און פונ'ם יודישען לעבען, וואָס געמט צונױף אַלע פּוֹחֹת, מיט וועלכע מען קאן זיך באַנוצען, וואָס גרעניצט אָפּ די קשותען אײַנעם פון דעם אַנדערען און וואָס שמעלט פאַר אַ שטאַרקען בונד פאַר אַ באַוואוסט זיניגער אַרביט. קײַנעם איז ניט געווארען קלאָר, אַז דאָס, וואָס אונזער גייסטיג און אַפילו אונזער וועלטיש פּלל-לעבען האט אַזױסיל פּעהלערען, געמט זיך דער-עיקר פון דעם דאזיגען פּעהלער: אַז די נסיונות פון דער וועלט זענען אונז לייכטער נױבֵר, אַז מיר זענען שוואַכער עולה בקדושה, אַז דאָס קלאָרע און לייכטענדיגע געשמאלט פון קשיח ווערט אונז צורונגען אין געפּעל דערפאַר, ווייל מיר האבען ביז אַצינד ניט באַוויזען צו מאַכען פון אונזער גאטס-פאלק די בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; אַז מיר קאנען אויך נישט האָבען קיין וועלטישע הצלחה, ווייל, זייענדיג אַ פאלק מיט אַ גייסטיגען יסוד, וואלטען מיר געקאנט שעפען אַ לעבעדיגען פּוֹחֵ נאר פון צוגיפּנעמען זיך אויף דעם ספֿך פון אָמונה, און ברוקא דאָס האבען מיר דאך ניט אָנגעהויבען צו טון. קײַנעם, קײַנעם זעה אײַך נישט, וואָס זאל וויסען דאָס אַלדינגס! אײַך זעה נאר, אַז אַפילו די בעסטע מן הַבַּעֲמֵטע מוטשען זיך אָפּ מיט אַ „אָמונה-געזעלשאַפֿט“, וואָס זי האט נישט קיין אינעווייניג פעסמקײַט און ניט קיין שליטה איבער איהרע הַבַּיִת, און אַז ס'קומט זיי ניט אויפן זיגען אַרױף, אויפצובויען אויף איהר ארט די בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, די אײַן-אַנצױגע, די גרויסע, וואָס געמט אַלעמען אַרום און טוט אויף אַלדינגס, וואָס מען דאַרף אויפֿטון. און דעריבער קאן אײַך ניט אַנדערש, נאר אײַך מוז אַרויסטרעטען און מוז מזהיר זיין: בױט! בױט אויף די בְּנֵי יִשְׂרָאֵל! דרי יודישע פּלל-גענגים פּוֹהרען זיך הײַנט, אַפילו ביי די אַמתע יְרֵאִים, אויף דעם אָסן פון אַנאַרכיע און צופיצעלטמקײַט. אַזױ קאן דאָס ניט בלייבען. אויב דער פּלל-יִשְׂרָאֵל וויל זיך אַרומרינגלען מיט פּלל-סגים און וויל געמען אויף זיך די אַרביט פון הײַליגען

דאָס פאלק, מוז ער ווערען, ווי איך האב עם אָנגערופען, אַ שטאַרקער סכּעֶרענער בנין און ער קאן דאָס ווערען נאר דעמעלט, ווען ער מױלט אָפּ די גרויסע אַרביט, וואָס וואָרט אויף איהם, צו באַשטימטע רשוחען. די אַרביט טאָר מעָהר נישט נעמון ווערען בלויז פון מענטשען, וועלכע קומען צו איהר נאר על־פּי־מקרה, אַרביטען טאָרען מעָהר נישט אויסגעמישט ווערען אױנע מיט דער אַנדערער, אין מען טאָר מעָהר ניט אַרביטען בלויז אין דער קהילה און פאַר דער קהילה. אין פון דער אַנדערער זײט טאָרען די רבנים ניט בלייבען דאָס, וואָס ס׳איז פון זײ געווארען — אויף אַ היפשען טױל אויך צוליב פּרױערדיגע אױגענע פּעֶהלערען — אין די לעצטע הונדערט יאָהר: יתומדיגע מְשֻׁרְתִּים פון קהל, קנעכט — האַלב בעל־בְּרַחם, האַלב מיטן גוטען ווילען — פון קהלשע פּמױס, פון שלעכטע, און אַמאָל אויך פון גוט־האַרציגע, און אין אױן צײט אױנגע־שפּאַרטע עקשנים אין די ענינים, אין וועלכע זײערע האָרען האבען נישט קױן אַמביציע צו מײשען זיך. איך פאַרלאַנג, אַז פאַר די פאַרשידענע אַרביטען פון אױגהוטען די אָמונה און פון הױלענע דאָס פאלק זאלען באַשאַפען ווערען אױטאנאמע אינסטיטוציעס (״צוועק־אָפּטיילונגען״). יעדע אױגע אױנגעארדענט לױט איהרע פאַרשידענע ענינים און מיט די נױטיגע מדרגות פאַר איהרע רשוחען (״דברי העולים״, מאמר ״דברי העולים״ ה'*) . וױטער פאַרלאַנג איך, אַז דאָס רבנות זאל איבערגעמאַכט ווערען אויף אַן אינסטיטוציע, וועלכע זאל פאַרשטעלען דעם מוח און די האַנט פון דער פּנסת ישׂראַל, וועלכע זאל זײן אַ צענטער פון גױסטיגע מנהיגים, ניט אַנקומענדיג ניט צו יחידים און ניט צו די מאַסען, וואָס נאר זײ זאלען האָבען די שמירה פון דעם אוצר הַאָמונה (״דברי העולים״, מאמר ״דברי העולים״ ה'*) .

אַקעגען די ״צוועק־אָפּטיילונגען״ זענען בײַ אַצינד ניט געווען קױן טענות, נישט פּרױוש און נישט בְּרִמּוֹ. דאָס נעמט זיך אָפּנים דערפון, וואָס גראָד אויף

(* דױנו פאר די ענינים פון עבודת הבורא, בפרט אויף אפצוהוטען און מנהיג צו זײן בתו־כנסיות, בתו־מדרשים און אנדערע הױליגע ערשער. חוקר צו זײן, אפצוהוטען און צו ארדענען דאס באזעצען זיך, די מלאכות און פרנסות. צו פארנעמען זיך מיט די ענינים פון די קאלאניעס אין ארץ־ישׂראַל. אפצוהוטען און צו ארדענען די עבודת־הרחמים צווישען כלל. אכטונג צו געבען אויף תפארת צווישען פאלק, אי מכות דעם גוף, אי מכות הפנים, מכות הלבושה (בפרט מכות דעם באזונדערען יודישען לבוש) מכות דעם גאנצען פיהרען זיך, און מעהר פון אלץ מכות עבודת־הבורא. חוקר צו זײן און אפצוהוטען די לשונות פון יודען. צו פארנעמען זיך מיט אלע ענינים פון חינוך. אין א יעדער פון די דאזיגע אפטיילונגען זענען פאראן ועדים. ועדים אויפן ארט, פון באצירקען, פון פראווינצען, פון לענדער און א ועד ראשי.

** פון די עיקרים פאר אױגארדענען די אינסטיטוציע פון די היטער פון דער אמונה (שומרי האמונה):

״די היטער פון דער אמונה זענען אױנגעארדענט אין כנסיות: פאראן כנסיות אויפן ארט, פון בא־צירקען, פון פראווינצען, פון לענדער און א כנסת ראשית. די כנסת ראשית איז איבער די כנסיות פון לענדער, זײ זענען איבער די כנסיות פון פראווינצען א' א' ווי״.

״יעדען היטער פון דער אמונה (שומר האמונה) נעמט אויף און איז משלה נאר די כנסת, וואס איז איבער זײן כנסת, און ער נעמט אויך זײן געהאלט נאר פון דער דאזיגער העכערער כנסת און פון דעם ועד, וואס העלפט איהר.

זיי האט מען געווארמען דעם קלענסטען ח'שד. נאר וואָס דער אָמת, פאַרדינען זיי
נאַרנישט דעם גרויסען „צומרוי“. זיי ריהרען אפילו נישט אין דער קהילה, וואָס איז
טאַק די אייביגע „צעלע“ פונ'ם יודישען לעבען, אבער זיי ריהרען אין דער צוולה, וואָס
מען האט זיך נישט באַנוגענט צו לאזען לעבען די צעלע, נאר געלאזט וואַקסען אויף
ווילדפלייש וואָס מען האט אין גאַנצען פאַרגעסען, אַז איבער אַלע קהילות איז פאַראַן
יודישקייט אין יודען און אַז פאַר זיי דאַרף מען אויך אַרביטען אַזאַ אַרביט און באַשאַפֿען
אַזאַ אַרביטס־מעגליכקייט, וואָס גייט אַריבער די אינטערעסען און די מיטלען פון די
ארטיגע קהילות. זיי ריהרען אין דעם קלוח־ראַש, מיט וועלכען מען האט אויסגעבראַכט
מאַסען פון לעבעדיגע יודישע פּוּחות דורך דעם, וואָס מען האט זיי נישט גערופֿען צו דער
אַרביט אדער נישט געשטעלט צו דער אַרביט דארטען, וואו ס'וואלט געווען זייער אַרש
לויט זייערע פֿשרונות. זיי ריהרען אינ'ם בלינדקייט, מיט וועלכען מען האט איבערגעלאזט
דעם גורל פון יודישקייט און פון פּלל־ישׂראל אויף פּרויבאַטען באַראַט און נישט געשטרעבט
צו דער שטאַרקסטער און נאַטורליכסטער ישיעה דורך דער סובערענער פֿנסת ישׂראל.
דאָס רובֿ טענות איז אויסגעהויבען געווארען אַקעגען דער אינסטיטוציע פון שומרי
קאַמונה. דער־עיקר זאָגט מען, אַז זי וואלט געווען אַ פּרעמדע, אַ נישט־יודישע
אינסטיטוציע. איך זאָג, אַז זי וואלט דאָס נישט געווען. איך מיינ: אפילו ווען עטליכע
טעכנישע אויסגענווייניגע פֿרטים איהרע זאלען שוין יא זיין אַזויגע, אַז אַנקעקעדיג זיי,
מוז מען זיך דערמאַנען אין געוויסע אומות־העולמדיגע אינסטיטוציעס — איז דאָס פאַרש
ניט אַזאַ אַנאַלאגיע, וואָס אין איהר איז באַהאַלטען וואָס ס'איז נישט פאַר אַ סבֿנה,
וואָס מען האט זיך פאַר איהר צו דערשרעקען און וואָס פאַסט פאַר אַן ערענסטער טענה.
ניטאָ קיין סבֿנה, ווייל ביי אונז זענען דאך פאַראַן באַזונדערע באַדינגונגען פֿפֿוח דעם הוכן
אַמונה, פֿפֿוח דעם מְהות פון די מענטשען, מיט וועלכע מען האט זיך צו רעכענען אַז אַ ווי,
וּבְכֵן מוז די אינסטיטוציע ביי אונז אויסוואַקסען נאָר אַן אנדערע ווי ביי די אומות
העולם. ניטאָ פאַר וואָס זיך צו דערשרעקען, ווייל מען קאַן אַנווייזען אויף אַזויגע
אַנאַלאגיעס צו דער פּרעמדער נישט־יודישער וועלט אויך ביי די עלטסטע און קשוֹכסטע
פאַרמעס פון אונזער אָמונה. ניטאָ קיין ערענסטע טענה, ווייל אויב יא, וואלט מען זי
דאך אויך געמוזט אַרויסשמעלען אַקעגען די אַלטע סבֿה־דין. אויב ס'באַנוצען זיך אבער
אויך יבֿאים מיט דער דאזיגער אַנאַלאגיע, מיינ איך, אַז אומבאַוואוסטזיניגער־הויט פאַר־
דעקען זיי מיט איהר נאר די אָמתע סיבה פון זייער התנגדות. און די דאזיגע אָמתע סיבה
געפינ איך אין דעם, וואָס די סבֿיבֿה פון די „היודישע קרידה־מאַכערס“ האט איהר פעולה
אויך אויף זיי, וואָס עס ווירקט אויך אויף זיי די אַניטאַציע פון „היודישע קרידה־
ביכער און צייטונגען אַקעגען אימליכען מין דיסציפּלינירען דאָס פאַלק בֿפֿרש אַקעגען
אַ בֿשות־פּוּתדיגער רעליגיאָזער דיסציפּלין, הייסט גַם, אַקעגען דעם נעמען מיליאָנען מעהר
ווייניגער שוואַכע יודישע גֿשמות און מאַכען פון זיי אַ שטאַרק גויסטיג אונזקייט מיט
די פיינסטע געקליבענסטע גייסטיגע פּוּהרערס בראַש. נישט קהינס, וואָס אויסגערעכענט
יבֿאים שטעלען אַרויס אַקעגען דעם געדאַנק פון אַן אינסטיטוציע שומרי אָמונה אויך די
טענה, אַז ער איז סוּתֿר דעם דעמאָקראַטיזם פון יהדות.

דערביי ווייס איך, אז די דאזיגע אינסטיטוציע, וואָס איך פארלאַנג, וועט מוזען האָר בען פֿעהלערען און אז ס'וועלען פון איהר איך אויסוואַקסען סבָנות. נאר איך מוין, אז פון די אַרגסטע פֿעהלערען און סבָנות קאנען מיר זיך אויסהוטען און דאָס ביסעל, פֿאַר וועלכען מיר קאנען זיך ניט אויסהוטען, איז נאך אַליץ בעסער פון די סבָנות און פֿעהלערען, וועלכע קומען אַרויס דערפון, וואָס דער „הידיש-קרידהשער“ אינדיווידוואַליזם פֿאַרגרעכט און פֿאַרדאַרפט דאָס פֿאלק. מ'קומט האַלטען אַקעגען דעם דאזיגען דס-שונא פונם יהדות און יודישקייט, דאָס איז דאך פֿאַרמ דער עיקר.

פֿאַרשטייט זיך, אז באַקלערענדיג מיינע תביעות האב איך מיך צום סוף אויך אַלויזן געמוזט פֿרעגען: וויאָזוי זאלען זיי מקיים ווערען? וויאָזוי זאלען יודען דערנערווען צו אַ פֿרייער, פֿאַרפֿעסטיגטער און איינגעארדענטער אינסטיטוציע פון „שומרי אַמונה. וויאָזוי זאלען זיי דערנערווען צו די אַנדערע אויטאנאמישע אינסטיטוציעס („צוועק-אַפטיילונגען“)? וויאָזוי זאלען איינגעפיהרט ווערען די כּלל-סבָנים, און ווען זיי וועלען שוין זיין איינגעפיהרט און ס'וועלען אויך שוין זיין איינגעארדענט אַלע אינסטיטוציעס, וויאָזוי זאל דאָס פֿאלק צוגענויט ווערען, קבֿי אַהן גרויס שפֿאַרעניש זיך צו לאַזען פיהרען פון זיי צו אַ הויליגער, התלהבֿותדיגער אַמונה אין משיח, זיך צו לאַזען האַלטען פון זיי ביי אַ פֿול, וואַרים יודישקייט? וויאָזוי זאל געטון ווערען די דאזיגע נאַנצע גרויסע אַרבייט פון תיקון הַעם; וויאָזוי קאן מען פֿועלען, אז נאָמס פֿאלק, וואָס שוין אויף דער ערשטער העלפט ווען האָט עס אָנגעהויבען צוריקצולויפֿען, זאל נאָר אַרביבערקומען אויף דער צווייטער העלפט, אויף דער הויליגערער העלפט? די אַלע שאַלות האב איך מיך געפֿרַגעט און כֿהאָב באַלד פֿאַרשטאַנען, אז דאָ קלעקען נישט קיין ווערטער. אָזשער וואַלטען זיי געקלעקט, ווען ס'וואַלט נאר גענאַנגען וועגען מאַדישע ליטעראַטיש-רעליגיעזע זיס-פֿלאַפּלערישע אַוואַנטורען פון אונזערע שלימולרינסטע און עקסטרענסטע מענטשען, פון אונזערע משכּילישע אינטעליגענטען. אבער אַזוי ווי ס'גייעט וועגען אַ קפואה שלימה, וועגען אַ באַשאַפֿענדיג אַרביטען אינ'ם לעבעדיגען פֿאלק, אין נאָמס פֿאלק נאָם — איז דערויף פֿאַראַן נאר אַזוי הַמַּצָאָה: צו ווייזען אַ לעבעדיג מוסטער: אַ מוסטער דאַרף מען באַשאַפֿען, אַ באַי אויף דער כּנסת ישׂראל, אַ מחנה יודען, וואָס לעבען אַזוי און אַרדענען זיך איין אַזוי, ווי די נאַנצע כּנסת ישׂראל וואַלט געדאַרפט לעבען און וואַלט געדאַרפט זיין איינגעארדענט, אַ מחנה, אַ בונד פון מחנות, וועלכער וואַקסט אַזוי לאַנג, ביז ווען ס'וועט מַעַהר ניט זיין קיין חילוק צווישען אַהם און צווישען דער כּנסת ישׂראל („דברי העולים“, מאַמר „דברי העולים“, ו') (*). דעם דאזיגען בונד האב איך אָנגערופֿען „די עולים“.

(* „און נישט מיט אונזערע ווערטער אַלוי קומען מיר צו אונזערע ברודער און שוועסטער, נאר אויך מיט אונזער לעבען און מיט אונזערע מעשים, און זייער לעבען און זייערע מעשים פֿאַרערען מיר פון זיי. און שאַרק איז אונזער האַפענונג, אז זיי וועלען קומען צו אונז, וואָס אמאל מעהר און מעהר, ביז די גאַנצע כּנסת ישׂראל וועט זיין איין איינציגע אגודה פון עולים, געהיט פון זייערע שומרים, איין איינציגע אגודה פון געשרייע צו דער תורה פון אזויגע, וואָס שאַרעכען צו גערעכטיגקייט און קרושה און וואָס זענען זיך מתכוון אויף צו ברענגען משיח“.

ס'האבען זיך געטראפען אזוינע, וואָס האבען גערעדט מיט קלות-ראש וועגען די עולם ווי וועגען אַ כּיחה, וואָס מען גייט באַגרנדען. איך מײַן, אַז וועגען אַ כּיחה קאן מען רעדען נאר דארטען, וואו ס'איז פאַראַן אַ פּירוד מכות די פּרינציפען און וואו מען אַנערקענט נישט דעם כלל. אבער אויף די עולם קאן מען דאך דאָס נישט זאָגען. זיי זענען גאָרניט נאר אַ געזעלשאַפט פון אַרביטער, וואָס וויל אַרביטען צווישען יודען און כּרמט צווישען יראים, מיט געטריישאַפט און קאַהבה פאַר דעם יודישקײַט. זיי זענען נישט אויסען צו קריגען זיך, נאר צו בויען. זיי ווילען קײַנעם נישט אַנרעדען, אַרויסצוגייען פון וואָס עס איז נישט פאַר קברות און גרופעס, וואָס אַרביטען פאַר יודישקײַט, נאר מיט אַ כּיוון אויף גיכע פעולות און אויף שפּיע זיין אויף מאַסען. און זיי ישטאַרען אויך נישט זײַערע אײַגענע מענטשען צוצושטײַן צו די דאזיגע קברות און גרופעס. זיי פאַרלאַנגען פאַר זיך גאָרנישט, נאר מען זאל זיי נישט שטאַרען ביי זײַער הײַסער אײַגענווינגער אַרביט פאַר יודישקײַט, גהדות און יודען און מען זאל זיי לאזען האַפען, אַז דורך זײַער אַרביט וועלען זיי צוצוהן וואָס אַמאָל מײַנען יודען, ביי סײַעס אַמאָל קומען די צייט, ווען אַלע יראים וועלען זיין עולם.

כ'האב אויך געהערט רעדען וועגען די עולם, ווי וועגען אַן „ארדען“, און כּיבין מודה, אַז דאָס ווארט איז שוין נישט אין גאַנצען פון דער וועלט אַרויס. נאר פאַסיג איז עס פאַרט נישט. אַן אַרדען — נאר אַהן די אַלע סודות און בײַזאַכען, וואָס געד פּינען זיך ביי אַרדענס, אויך ביי יודישע — זענען זיי דערמיט, וואָס זיי פאַרלאַנגען די הסבּמה אויף זײַערע פּרינציפען און הַבּיעות נאר פון די יודען, וואָס שטײַען צו צו זיי מיטן נומען ווילען: זיי ווילען קײַנעם נישט אַנשטעפען זײַערע חומרות, זײַער מעטאָד, זײַערע פּקנות. אבער קײַן אַרדען זענען זיי לחלוטין נישט דערמיט, וואָס זיי זענען אייסען, אַרומצוגעמען דאָס גאַנצע פּאלק, וואָס זיי גלױבען, אַז דאָס איז מַעגליך, און דער-עיקר, וואָס זיי האבען דעם פעסטען ווילען, צו פאַרשאַפען זיך דאָס עלאַסטישקײַט דערצו דורך פאַרשידענע פּראַקטישע מיטלען (קורס פּל דורך אויפנעמען ביי זיך אויך אזוינע חברים, וואָס זענען נאך נישט אין גאַנצען ראַוי אדער גרײַט, צו זיין עולם, פאַרשטײַט זיך, מיט באַגרעניצטע החתּיבּותען און רעכט.

אַנב אורחא דערמיט איז נישט געזאַמט, אַז די עולם גלױבען אויך אין אַ גיכען פּראַגרעסורען פון זײַער אַגודה. זיי ריכטען זיך דערויף, אַז אין אַנהױב וועלען זיי זיך מוזען באַנוגענען מיט אַ פאַרקלענערט אַרביטס-פּראַראַם און מיט אַ מײַנע פּשוט איינארדענונג, און אַז נאר ביסלעכווייז וועלען זיי קאנען קומען צו אַ ברויטאַרער אַרביט. וואָרין דערווייל דאַרף מען זיכער האַבען אַ היפש ביסל קוראַזש, פּנױ אין גאַנצען פּסכים צו זיין אויף די אידעען, וואָס זיי זענען אַרויסגעזאַמט געווארען אין „גאטס פּאלק“, אויף ווי ווייט זיי זענען מײַנען פּון ווידוי און קריטיק, און צו ווערען אַן עולה. אַזאַ קוראַזש איז בידוע נישט אימליכענס עסק.

ד"ר נתן בורנבוים:

(פון די לעצטע יאהרען)

דברי העולים, (לשון הקודש)

דברי העולים, (יודיש)

ויין, תרע"ז, Jüdischer Buch- und Kunstverlag Max Hickl,

Gottes Volk

R. Löwit Verlag, 2. Aufl., Wien, 1918.

Nachbemerkungen zu „Gottes Volk“

Verlag des „Jeschurun“, Berlin, 1918.

Vom Freigeist zum Gläubigen

Verlag „Arzenu“, Zürich, 5679.

Vor dem Wandersturm

L. Sängler, Frankfurt a. M., 2. Auflage, 5680.

Um die Ewigkeit

Welt-Verlag, Berlin, 1920/5680.

אין גלות ביי יודען

פארלאג צענטראל-בירא פון „אגדת ישראל“, ציריך תר"פ.

דרוק פון ה. אימצקאווסקי, ברלין.